[redacted] NAUK KRŠĆANSKI
ZA RIMOKATOLIČKE UČENIKE
SREDNJIH ŠKOLA ???
21774
DOMINIK GUDEK ? 1939 ?

UVOD

§ 1 Kamo ideš? Određenje čovjeka

1. **Zašto je čovjek na svijetu?** Sve na svijetu ima svoje određenje za kojim teži i ide. Tako i čovjek mora da ima svoje određenje. Ljudi po naravnoj težnji koja je u njima idu za srećom. Ali u čemu stoji ta sreća, opet se mišljenje njihovo razilazi. Mnogi drže da se ta sreća nalazi u uživanju ovoga svijeta. No mišljenje je njihovo krivo. Iskustvo nam potvrđuje da zemaljska dobra ne mogu potpuno usrećiti čovjeka, jer su tašta i prolazna, nisu svima dana niti mogu zadovoljiti srce čovječje. Istinite su riječi pjesnikove: »Ljudskom srcu uvijek nešto treba, zadovoljno nikad posve nije; čim željena cilja se dovreba, opet sto mu iz njeg želja klije.« Tu je istinu iskusio i priznao kralj Salomon. Njemu je Bog dao veliko bogatstvo, slavu i mudrost. U tim trima stvarima traže ljudi ponajviše zadovoljstvo i sreću. A evo što o njima govori mudri kralj u knjizi Popovjedniku: »Ja bijah kralj. Namislih u srcu svome da nađem mudrost, i nadvisih mudrošću sve koji bijahu prije mene. Ali upoznah gdje je mnogo mudrosti, mnogo je i brige, i ko umnožava mudrost, umnožava i muku. Tada rekoh: daj da se naužívam dobra. Učinio sam velika djela: sagradio kuće, zasadio vinograde, uredio vrtove, iskopao jezera, nabavio sluga, pjevača, vrčeva i čaša; nadvisio sam bogatstvom sve i nisam zakratio očima i srcu da uživa svaku slast. A kad pogledah na sve, u svemu opazih taštinu i muku i da ništa nije stalno pod suncem.«

Kad dakle nema sreće u ovim prolaznim stvarima, ima se tražiti u stvarima neprolaznim i vječnim. A to neprolazno i vječno dobro nalazi se u Bogu. Um čovječji traži istinu i ne može se umiriti dok je ne nađe. Srce ljudsko (volja) teži za dobrom i nije zadovoljno, ako ga nema. Pa kad na ovom svijetu ne može doći do potpune istine i dobra, mora da ih nađe u Bogu, izvoru istine i dobrote. Zato na koncu svoje knjige Propovjednika veli Salomon: »Boga se boj i njegove zapovijedi drži, jer je to sve čovjeku«, to je njegovo određenje. Čovjek je dakle stvoren da Boga pozna, vječnu istinu, i s njim se sjedini u ljubavi kao s najvećim dobrom. Samo se u Bogu može smiriti um i srce naše, kao što reče sv. Augustin:

»Stvorio si nas za sebe, Bože, i nemirno je srce naše dok se u tebi ne umiri.«

2. **Što ima čovjek činiti da nađe vječno blaženstvo?** Prva je njegova dužnost da **pozna Boga.** Čovjek dolazi do poznanja Božjega vjerom, jer mu se sam Bog javio. Javlja se Bog kroz prirodu koja govori da ima jedno svemoguće i premudro biće koje je sve načinilo i uredilo; javlja se Bog čovjeku kroz dušu njegovu koja mu kaže da ima sveznajući i pravedni sudac koji kazni zlo i nagrađuje dobro. To je naravska objava Božja. I što čovjek o Bogu zna i drži tim putem, zove se naravska vjera. No Bog se čovjeku javio i tako što je on sam ljudima govorio mnogim i različitim načinima i poučio ih o sebi; tako je govorio prvim ljudima, patrijarsima, prorocima, a naposljetku je govorio preko Sina svojega Isusa Krista i njegovih apostola. To se zove nadnaravska objava. I što tim načinom čovjek o Bogu zna i drži, zove se objavljena vjera. Ta je objavljena vjera potrebna čovjeku da dođe u vječno blaženstvo po riječima Kristovim: »Ovo je život vječni da poznaju tebe Boga istinitoga i koga si poslao Isusa Krista« (Iv. 17, 3).

Nije dosta da Boga spoznamo i vjerujemo kao najvišu istinu, nego treba da ga i ljubimo kao najveće dobro. Ta ljubav traži da svoju volju združujemo s voljom Božjom, da ljubimo ono što i Bog ljubi. To činimo kad držimo Božje zapovijedi. Držeći se dakle na zemlji onoga što je dobro, što je od Boga zapovjeđeno, dolazimo do vječnoga dobra na nebu gdje ćemo se s Bogom zauvijek sjediniti. Zato veli Isus mladiću koji ga je pitao što će činiti da dobije život vječni: »Ako hoćeš u život da udeš, drži zapovijedi« (Mat. 19, 17).

Vječno je blaženstvo natprirodno dobro, te se ne može postići naravskim silama. Da može čovjek vjerovati i zapovijedi držati i doći u vječno blaženstvo, treba mu pomoći Božje: »Bez mene,« veli Krist, »ne možete ništa učiniti.« (Iv. 15, 5). Tu pomoć ili milost dobiva čovjek u svetim znakovima koje je za to Bog odredio i zovu se sakramenti, a dobiva milosti Božje i molitvom. — Ako dakle čovjek hoće da se spase, da dođe na nebo, treba mu vjerovati, zapovijedi Božje držati i služiti se sredstvima kojima dobiva milost Božju, a to su sakramenti i molitva.

3. **Gdje ćemo naučiti što nam treba znati za spasenje?** Sve te stvari o vjeri, zapovijedima i o sredstvima milosti treba da čovjek i znade; jer ako ih ne zna, ne može ih ni vršiti. Zato je Bog sam poučavao ljude; Sin Božji Isus Krist prolazio je zemljom i učio narod; svojim je apostolima naložio da poučavaju, a svima je zapovjedio da njihovu nauku slušaju. I apostoli su učili ljude i postavljali druge mjesto sebe, biskupe i svećenike, koji će tu dužnost dalje vršiti do konca svijeta u Crkvi Kristovoj.

Biskupi i svećenici poučavali su riječima, ali su i sastavljali knjige u kojima se nalaze skupljene vjerske istine, i te se knjige zovu Nauk kršćanski ili Katekizam. Nauk kršćanski ili Katekizam govori redom o stvarima koje smo dužni znati i držati da se spasemo: o vjeri, o zapovijedima i sredstvima milosti.

Napomena. Veliko je određenje čovjeka. Nismo stvoreni za zemlju: za veće smo stvari, za nebeske, rođeni. To određenje treba da svagda imamo na umu i po njemu da radimo. Jer »što koristi«, po riječima Kristovim, »čovjeku, ako sav svijet dobije, a dušu svoju izgubi?« »Jedno je samo potrebno«, rekao je Isus Mariji, sestri Martinoj, koja je slušala riječi njegove, a to je spasti duši svoju.

Glava prva

O vjeri

§ 2 Izvori objave Božje

Što je Bog objavio, došlo je do nas ili pismeno preko Svetoga pisma, ili usmeno po Predavanju. Zato se Sveto pismo i Predavanje (Tradicija) zovu izvori objave Božje; iz njih crpaju se sve istine vjere.

I Sveto pismo

1. **Sveto pismo dijeli se** na knjige Staroga zavjeta i na knjige Novoga zavjeta. U knjigama Staroga zavjeta nalazi se riječ Božja koja je ljudima objavljena prije dolaska Kristova, u knjigama Novoga zavjeta riječ je Božja koju su Krist i apostoli navijestili. Po sadržaju dijele se knjige Svetoga pisma na povijesne, poučne i proročke. Povijesne su knjige St. zavjeta: 5 knjiga Mojsijevih, knjiga Jozuina, Sudačka, 4 knjige kraljevske, 2 knjige Dnevnika, knjiga Ezdrina, Nehemijina i 2 knjige Makabejske. Zatim knjiga Rutina, Tobijina, Juditina i Esterina. — Poučne su knjige: knjiga Jobova, psalmi Davidovi, priče Salomonove, Propovjednik, Pjesma nad pjesmama, knjiga Mudrosti, Crkvenica. — Proročke knjige napisali su četiri velika proroka: Izaija, Jeremija (s Baruhom), Ezekijel i Danijel; 12 manjih proroka: Ozea, Joel, Amos, Abdija, Jona, Miheja, Nahum Habakuk, Sofonija, Agej, Zaharija i Malakija.

U Novom zavjetu povijesne su knjige: četiri evanđelja po Mateju, Marku, Luci i Ivanu; Djela apostolska od sv. Luke. — Poučne su knjige 14 poslanica sv. Pavla (Rimljanima, 2 Korinćanima, Galaćanima, Efescima, Filipljanima, Kološanima, 2 Solunjanima, 2 Timoteju, Titu, Filemonu, Hebrejima), 7 poslanica od drugih apostola (od Jakoba, 2 od Petra, 3 od Ivana, 1 od Jude Tadeja. — Proročka je knjiga Otkrivenje sv. Ivana apostola.

Knjige Sv. pisma razdijeljene su na glave i retke (vrste); na pr. Iv. 17, 3. znači da se one riječi koje se navode, nalaze u evanđelju sv. Ivana, u glavi sedamdesetoj, a retku trećemu; ili II Iv. 12 znači da se te riječi nalaze u drugoj poslanici sv. Ivana, a retku dvanaestom.

2. **Knjige su Sv. pisma prave,** to jest, napisane su od onih ljudi u ono vrijeme kako to Crkva drži. Da su na pr. evanđelja napisana još u prvom vijeku, vidi se po tomu što su pisana jezikom kako se onda po Palestini govorio; u njima se tačno opisuju mjesta, osobe i običaji koji su onda vladali. Te su se prilike kasnije mnogo promijenile i ne bi ih mogli vjerno prikazati pozniji pisci. Život, djela i riječi Kristove tako su živo prikazane kao da ih pred sobom gledamo i slušamo. Tako su mogli pisati samo oni koji su te događaje očima gledali i ušima slušali.

Svete su knjige došle do nas potpune i nepokvarene. To dokazuje veliko poštovanje, koje su uvijek imale, te se nije niko usudio da im što doda ili oduzme. Vidi se to iz najstarijih rukopisa (od 4 vijeka) koji su pisani na različitim mjestima, ali se među sobom slažu; i iz prijevoda koji su nastali već u 2 vijeku.

Svete su knjige vjerodostojne, jer su ih napisali sveti ljudi, kojima je bila odurna svaka laž. A što se u njima kazuje, s veće strane potvrđuju i drugi povijesni spomenici.

3. Knjige su Sv. pisma **Bogom nadahnute,** tj. Bog je njihove pisce potakao da pišu i čuvao ih od svake zablude. To nam zajamčuje nepogrešivo učiteljstvo Crkve. Potom smo dužni vjerovati onomu što je u Sv. pismu, jer je to riječ Božja.

II Usmeno predanje

Osim Sv. pisma dužni smo vjerovati i Usmeno predanje, tj. onaj nauk koji su Krist i apostoli naustice učili, ali ga nisu napisali. Da ima nauka što ih je Isus učio, ali nisu popisane u evanđelju, veli sam evanđelist sv. Ivan: »I mnoga druga čudesa učinio je Isus pred učenicima svojim, koja nisu napisana u knjizi ovoj« (Iv. 20, 30). A apostol Pavao opominje Solunjane (II. 15): »Braćo, stojte i držite predanja koja naučiste ili iz propovijedanja ili iz poslanice naše«.

Ta predanja nalaze se zabilježena u djelima svetih otaca; preuzeli su ih u svoje naredbe općeniti sabori, a mnoga su došla do nas i običajima Crkve.

Napomena. Usmeno je predanje vjeran čuvar i tumač Svetoga pisma, koje nije svuda i za svakoga jasno i razumljivo. Tek onda kad primamo Sv. pismo od Crkve, ta je dragocjena »knjiga nad knjigama« korisna »za poučavanje i popravljanje, da bude savršen čovjek Božji, spreman za svako dobro djelo« (II Tim. 3, 16). Zato treba čitati samo takve prijevode Svetoga pisma koji su od Crkve odobreni i preporučeni.

§ 3 Vjeru vjeruj, spasiće te vjera

1. **Potreba vjere.** Ono što nam je Bog objavio, dužni smo vjerovati, tj. tvrdo držati za istinu ne zato, što to naš razum

sam vidi, nego zato što nam je to Bog rekao, koji je vječna Istina, te ne može pogriješiti ni lagati. Jer ako moramo vjerovati čovjeku uglednu i mudru kad nam što kaže, mnogo većma treba da vjerujemo samom Bogu kad nam govori.

A da je Bog zaista govorio, to dokazuju izvanredna božanska djela kojima je Bog potvrdio svoju objavu, a to su čudesa i proroštva. Tako su činili čudesa Mojsije i proroci, a najviše Isus Krist i apostoli, i njima pokazali da je nauka što je uče, doista od Boga.

Jednako iz riječi Isusa Krista znamo da je on osnovao nepogrešivu Crkvu i njoj predao nauku da je uči. Zato smo dužni vjerovati i ono što nam Crkva predlaže za vjerovanje, jer preko nje sam Bog govori.

Mi dakle ne pristajemo slijepo uz vjeru, nego imamo dokaze za svoje vjerovanje. Ipak niko ne može prionuti uz vjeru, kao što treba, da postigne spasenje, ako ga ne prosvijetli i ne potakne milost Božja. Zato je vjera dar Božji. Milost Božja potiče čovjeka da predaje Bogu svoj razum i svoju volju i tim čini spasonosno djelo. Ali do čovjeka još uvijek stoji hoće li s tom milošću raditi ili joj se protiviti.

Ta je vjera za spasenje potrebita. Čovjek je stvor a Bog je stvoritelj njegov i gospodar. To mora čovjek da prizna i to je priznaje vjera. Ako to neće da prizna, ne može ugoditi Bogu niti doći k njemu. Zato veli sv. Pavao: »Bez vjere nije moguće ugoditi Bogu« (Hebr. 11, 6). A Isus Krist kaže: »Ko vjeruje i pokrsti se, spašće se; a ko ne vjeruje, osudiće se« (Mark. 16, 16).

No za spasenje nije dosta ma kakva vjera. Po gornjim riječima Kristovim samo se onaj spasava koji se i krsti, to jest koji priznaje kršćansku vjeru. »Nema ni u kome drugom spasenja (osim u Isusu Kristu), jer nije dano drugo ime ljudima u kojem bi se mogli spasti« (Dj. ap. 4, 11. 12). A prava Kristova vjera nalazi se u katoličkoj Crkvi; jer katolička Crkva ima sve one znakove po kojima se pozna da je uredba Božja i prava čuvarica i učiteljica objavljene riječi Božje. Crkvi katoličkoj pripada ono što je Bog čudesno ustanovio da utvrdi svima vjeru u svoje objave. Dapače sama Crkva katolička svojim raširenjem, svetošću, jedinstvom i opstankom sred silnih neprijatelja vječan je i neoboriv svjedok svojega božanskoga poslanja.

Zato Crkva katolička kao zastava podignuta među narodima zove sve k sebi koji još ne vjeruju, a svoje sinove uvjerava da se na najtvrđem temelju osniva vjera koju ispovijedaju. U njoj Bog daje svoje milosti da zalutali dođu do poznanja istine, a vjernici da se u njoj još više utvrde. Zato nije jednako stanje onih koji su u katoličkoj vjeri i onih koji se nalaze u krivoj vjeri, jer oni koji su primili vjeru od crkvenoga učiteljstva, nemaju nikad razloga da svoju vjeru promijene ili o njoj sumnjaju.

2. **Svojstva vjere.** Po svemu tome vidi se da vjera ima biti tvrda, da ništa ne sumnjamo o vjeri; ima biti stalna, da nikad ne otstupimo od vjere. No vjera ima biti i živa, to jest treba da živimo kako nas vjera uči, čuvajući se zla i čineći dobro. Još treba da bude vjera cjelovita: da vjerujemo sve što nam god Crkva predlaže vjerovati. Neke glavne istine vjere moramo znati kao potrebne za spasenje; kao: da ima Bog, da su u Bogu tri osobe, da je Bog sve stvorio, da nas je Sin Božji otkupio, da Bog dobro vijekom naplaćuje, a zlo kazni. Sve pak ostalo što i ne zna, ima kršćanin biti pripravan da vjeruje. Ipak prema svojoj dobi, sposobnosti i staležu treba da se svaki što više pouči u istinama vjere po opomeni sv. Pavla: »Riječ Kristova neka stanuje u vama obilno u svakoj mudrosti« (Kol. 3, 16).

3. **Vjeru** treba da i **javno priznajemo** i ispovijedamo kad god to traži prilika da se i mi sami utvrdimo u vjeri i da druge utvrdimo u njoj, ili kad bi se na neki način vjere odrekli, da je ne priznamo. »Ko prizna mene pred ljudima, priznaću i ja njega pred Ocem svojim koji je na nebesima. A ko se odreče mene pred ljudima, odreći ću se i ja njega pred Ocem svojim koji je na nebesima« (Mat. 10, 32. 33). Osobit je znak kojim priznajemo vjeru ako se križamo, jer onda priznajemo glavne istine vjere: da su u Bogu tri osobe i da nas je Sin Božji na križu otkupio.

4. Glavne **istine vjere skupljene** su u dvanaest članaka Vjerovanja apostolskoga, koje su po svoj prilici sami apostoli sastavili, a svakako dolazi iz vremena apostolskoga. To je Vjerovanje zato sastavljeno da svi vjernici jedno isto misle i govore i ne bude među njima razdora. Zove se grčki simbol, što možemo prevesti »zbornik«, jer su u njemu sabrane istine vjere; a ta riječ znamenuje i »znak«, jer su se po njemu razaznavali krivovjerni od pravovjernih.

Apostolsko se vjerovanje dijeli na tri glavna dijela, kako su u Bogu i tri osobe. Zato se u prvom dijelu govori o Bogu Ocu, stvoritelju, a u drugom dijelu o Sinu Božjemu, Spasitelju, a u trećem o Duhu Svetomu, posvetitelju. Ti su glavni dijelovi raščlanjeni na dvanaest manjih dijelaka koji se zovu članci. Jer kao što se udi na tijelu dijele na članke, tako i u toj Vjeroispovijesti zovemo člancima sve ono što treba da jedno od drugoga odjelito i napose vjerujemo.

* **Često se treba križati** po običaju starih kršćana: kad ustajemo i lijegamo, kad ulazimo i izlazimo, prije i poslije blagovanja, kad se prihvatamo kakog posla, a osobito u napasti.

§ 4 Prvi član vjere. Jedan je Bog

1. **Prvi član Vjerovanja glasi:** »Vjerujem u Boga, Oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje.«

2. **Poznavanje Boga.** Da ima Bog, to nas objava Božja ne samo uči, nego nam i kaže da Boga možemo poznati i svojim umom: »Nebesa kazuju slavu Božju i djela ruku njegovih glasi svod nebeski.« (Ps. 18, 2). »Zapitaj stoku, i naučiće te, i ptice nebeske, i kazaće ti; govori sa zemljom, i odgovoriće ti, i ribe morske će ti pripovijedati: Ko ne zna da je sve to učinila ruka Gospodnja?« (Job. 12, 7). Nema naroda koji ne bi poznavao Boga. Najveći umovi svijeta priznaju da ima jedno najviše, neizmjerno savršeno biće, Bog.

Tako lijepo pjeva Peradović (Sveslavlje Boga):

»Malen potok i velika rijeka,
Hridi, drvlje, ravnice i gore
Slavu Bogu pjevaju odvijeka.
Boga vidi tko mu gleda stvore,
Boga čuje tko neće da nijeka
Živa glasa kroz svijeta prostore.«

Zato s pravom veli Sv. pismo: »Luda reče u srcu svom: nema Boga.« (Ps. 13, 1.).

3. **Ko je Bog?** Bog je neizmjerno savršen duh, gospodar neba i zemlje, od koga nam je sve dobro. »Bog je duh«, učio je Isus Samarjanku (Iv. 4, 24). A sv. Pavao govorio je u Listri (Dj. ap. 14, 16): »Bog je živi (pravi) koji je stvorio nebo i zemlju«; a na vijeću u Ateni na Areopagu veli: »Bog kao gospodar neba i zemlje ništa ne treba, jer sam daje svemu život i sve.«

B o g j e d u h, jer ima razum i slobodnu volju, a nema tijela. Zato kad Sv. pismo govori o očima Božjim, rukama itd., govori na ljudski, i tim označuje Božje sveznanje, svemogućnost itd.

Bog je n e i z m j e r n o s a v r š e n, njemu ništa nedostaje, jer su u njemu sve savršenosti bez mjere i broja. Savršenijega bića ne možemo pomisliti.

Bog je zato samo j e d a n, jer nema nikoga nad sobom, niti mu je tko ravan. Prva zapovijed Božja veli: »Ja sam Gospodin Bog tvoj, nemaj drugih bogova uz mene« (II Mojs. 20, 2).

4. **Savršenstva Božja.** Ove savršenosti Božje treba da osobito pamtimo: Bog je vječan i nepromjenljiv, svudašnji i sveznajući, premudar i svemogući; on je neizmjerno svet i pravedan, dobrostiv i milosrdan, istinit i vjeran.

Bog je v j e č a n. To znači: Bog nije počeo živjeti niti će prestati živjeti: on živi odvijeka dovijeka. »Prije nego postadoše brda i sazda se zemlja, ti si, Bože, odvijeka dovijeka« (Ps. 89, 2.).

Bog je n e p r o m j e n l j i v, on ostaje uvijek isti, te se ni sam ne mijenja niti mijenja svojih odluka. »U Boga nema promjene niti sjene promjenljivosti« (Jak. 1, 17). Ako se u Sv. pismu veli da se Bog pokajao, što je stvorio čovjeka, ne znači to da bi se Bog promijenio, nego se promijenio čovjek prema Bogu postavši opak, te nije zaslužio da mu Bog oprosti.

Bog je s v u d a š n j i: on je svagdje, na nebu, na zemlji i na svakom mjestu: »Bog nije daleko ni od jednoga od nas; jer u njemu živimo, mičemo se i jesmo« (Dj. ap. 17, 27. 28). Na nebu, u presv. oltarskom sakramentu i u duši pravednikovoj Bog je još osobitim načinom: svojom ljubavi i milosti.

Bog je s v e z n a j u ć i: on zna potpuno i oduvijek što je bilo, što je sada i što će biti, pa i to što mi mislimo. »Božje su oči jasnije od sunca i razgledaju najveće dubine u srcu ljudskom« (Crkven. 23. 28).

Bog je p r e m u d a r: on zna najbolje urediti da postigne što želi postići. Mudrost Božja pokazuje se u uređenju svijeta. »Kako su velika djela tvoja, Gospode! Sve si mudro učinio« (Ps. 103, 24). Ta se mudrost vidi u povijesti naroda i ljudi (Josip Mis., Mojsije, Aman).

Bog je s v e m o g u ć: on može sve, samo treba da nešto hoće i to odmah bude. »U Boga nije nijedna stvar nemoguća« (Luk. 1, 37). Svemogućnost Božja očituje se u stvorenju svijeta, čudesima.

Bog je s v e t: on ljubi i hoće samo ono što je dobro, a mrzi na zlo. »Budite sveti, jer sam ja svet,« veli Gospod (III Mojs. 11, 44).

Bog je p r a v e d a n, jer naplaćuje dobro, a kazni zlo, kako je tko zaslužio. »Bog će svakome naplatiti po djelima njegovim« (Rim. 2, 6). Potpuno plaća Bog tek na drugom svijetu; ali već i na ovom svijetu nijedan bezbožnik nije pravo srećan, a nijedan pravednik nije posve nesrećan.

Bog je d o b r o s t i v. Bog je pun ljubavi, pa zato nama i svim stvorovima daje nebrojena dobra. »Bog je ljubav« (I. Iv. 4, 8). »Tako je Bog ljubio svijet, da je Sina svoga jedinorođenoga dao, da svaki koji vjeruje u nj, ne pogine, nego da ima život vječni« (Iv. 3, 16).

Bog je m i l o s r d a n reći će: Bog rado prašta svakom grešniku koji se skrušeno pokaje. »Neću smrti bezbožnika, veli Gospodin, nego da se bezbožnik povrati s puta svojega i živi« (Ezek. 33, 11. Niniva. Izgubljeni sin).

Bog je i s t i n i t. Bog samo istinu objavljuje, jer ne može pogriješiti niti lagati. »Bog nije kao čovjek da laže« (IV Mojs. 23, 19).

Bog je v j e r a n: zacijelo ispuni svoje obećanje i izvrši svoje prijetnje. »Nebo i zemlja proći će, ali riječi moje neće proći« (Mat. 24, 35).

* **O savršenostima Božjim treba čovjek često da razmišlja.** Misao na to da je Bog svuda, da sve zna, da je svet i pravedan, odvraćaće nas da ni potajno ne činimo zla, nego da činimo dobro kad nas i ne vide ljudi. Mudrost, svemogućnost i dobrotu Božju treba da imamo na pameti kad nas stignu nevolje, da ne očajamo. Milosrđe, istina i vjernost Božja treba da nas potiče da opraštamo

drugima i govorimo istinu. Tako nas Isus opominje: »Savršeni budite kao što je savršen i Otac vaš nebeski« (Mat. 5, 48). Ispor. Ps. 144 koji slavi savršenstva Božja (Dodatak).

§ 5 Tri su koji svjedoče na nebu

Bog u tri osobe

1. **U Bogu su tri osobe.** Bog je samo jedan po svojoj naravi. Ali su u njemu tri osobe (lica). Te tri božanske osobe jesu: Otac, Sin i Duh Sveti.

Da su u Bogu tri osobe, jasno se vidjelo kod krštenja Isusova kad su se javile tri božanske osobe. Otac je s neba govorio Isusu: »Ovo je Sin moj ljubazni.« Sin Božji, druga božanska osoba, bio je Isus Krist, koji se krstio i njemu dopade taj glas od Boga. Duh Sveti sišao je nad Isusa u liku goluba. Kad je Isus slao apostole da uče i krste, rekao im je: »Idite i učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mat. 28, 19). Vjeru u tri božanske osobe pokazujemo križanjem, Crkva slavljenjem: »Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu«, i ustanovom blagdana Presvetoga Trojstva.

2. **Svaka je božanska osoba pravi Bog.** Otac je pravi Bog, jer se tako svuda zove u Sv. pismu. Sin je pravi Bog, jer se zove Bogom: »U početku bijaše Riječ (Sin) i Bog bijaše Riječ« (Iv. 1, 1). Duh je Sveti pravi Bog, jer se zove Bogom. Petar reče Ananiji: »Zašto je sotona iskušao srce tvoje da slažeš Duhu Svetomu... Nisi slagao ljudima, nego Bogu« (Dj. ap. 5, 3).

3. **Jedna je božanska narav u tri osobe.** Tri božanske osobe samo su jedan Bog, jer imaju jednu istu božansku narav. Zato imadu iste i jednake savršenosti: sve su tri osobe oduvijek, jednako su moguće, premudre, svete itd. Nije dakle Otac stariji od Sina, niti je Duh Sveti manji od Oca i Sina.

Božanske se osobe razlikuju među sobom samo u ovom: Otac nije ni od koga, Sin se rodio vječno od Oca, a Duh Sveti vječno izlazi od Oca i Sina.

Što Bog čini svijetu, to čine zajedno sve tri božanske osobe kao jedan Bog. Neka se djela samo pripisuju pojedinoj božanskoj osobi. Ocu se pripisuje stvorenje, Sinu otkupljenje, a Duhu Svetomu posvećenje; premda su to zajednička djela sve trojice.

4. **Tajna presvetoga Trojstva.** Tri božanske osobe: Otac, Sin i Duh Sveti zovu se jednim imenom Presveto Trojstvo (Trojica). Istina vjere o Presvetom Trojstvu zove se tajna, jer je ne možemo shvatiti. Božja je narav neizmjerna, a naš um ograničen. Teško razumijemo ono što vidimo na svijetu, a kako ćemo ono što je Božje razumjeti? Što nas vjera uči o Presvetom Trojstvu, nije protivno umu našemu. Mi ne kažemo da su tri osobe jedna osoba ili tri boga jedan Bog, nego da su tri osobe jedan Bog.

A to se ne protivi razumu. I u ovom svijetu vidimo kako može nešto biti jedno i troje: n. pr. voda može biti led, tekućina i para; drvo ima korijen, stablo, grane; sunce ima jezgru, svjetlost i toplinu; duša naša pamet, razum i volju itd. Tako se u ovom svijetu otsijeva slika njegova Stvoritelja, trojednoga Boga.

* Blagosiljajmo Oca i Sina sa Svetim Duhom, hvalimo i uzvisujmo ga dovijeka.

§ 6 Stvorenje i upravljenje svijeta

1. **Bog je stvorio svijet.** Boga zovemo stvoriteljem neba zemlje, jer je on stvorio cijeli svijet: nebo i zemlju i sve što je na njima.

O tom kako je nastao svijet, veli Sv. pismo ovako: »U početku stvorio je Bog nebo i zemlju.« Svijet nije dakle vječan, nego ima svoj početak. Od Boga je i tvar od koje je svijet načinjen. Te tvari nije bilo dok nije Bog htio da postane. Zato se i veli da je Bog svijet načinio iz ništa. Potom riječ »stvoriti« znači nešto od ničega načiniti. Ovako govori i majka Makabejka svojemu sinu: »Pogledaj na nebo i zemlju i sve što je na njima i znaj da je to sve načinio Bog iz ništa« (II Mak. 7, 28).

Nebo označuje duhovni, nevidljivi svijet, anđele, a zemlja označuje svijet tvarni, vidljivi. Svijet tvarni (zemlja) bio je u početku neuređen. »Zemlja bijaše pusta i prazna i tama bijaše nad bezdanom«. Taj je svijet Bog u šest dana svojom riječju uredio i ukrasio. »Dani« označuju red i razmak vremena kako se svijet razvio. Bog je stvorio redom: 1 dan svjetlost, 2 dan svod nebeski, 3 dan tvrdu zemlju i bilje, 4 sunce i zvijezde, 5 ribe i ptice; 6 životinje zemaljske i naposljetku čovjeka.

I prirodne znanosti govore nam da se tako i svijet razvijao, dobivao sve savršenije oblike.

»Sedmi je dan Bog počinuo« to znači: prestao je stvarati nove stvorove. Od predašnjih, starih stvorova, rađali se drugi mlađi, njima jednaki i slični.

2. **Zašto je Bog stvorio svijet?** Bog nije stvorio svijet zato, što bi ga trebao. Bog je sam u sebi potpuno blažen i zadovoljan, te mu ne treba ničega izvan sebe. Razlog koji je potakao Boga da stvori svijet, njegova je dobrota koju je htio da izlije na svoje stvorove. U svijetu se očituju savršenosti Božje, zato je svijet spoljašnja proslava Boga. Nerazumni stvorovi služe toj proslavi, a da zato ne znadu, idući po zakonima koje im je Bog postavio. Razumni pak stvorovi, anđeli i ljudi, dužni su slaviti Boga vršeći drage volje njegove zapovijedi.

Bog je dakle stvorio svijet sebi na slavu, a stvorovima za dobro.

3. **Održavanje i upravljanje svijeta. Promisao Božji.** Kad je Bog stvorio svijet, nije ga pustio samome sebi, nego se i dalje za nj brine. Bog održava svijet i upravlja njime.

Bog održava svijet tako što hoće da svijet stoji dok je god Bogu drago. Kao što kamen pada, ako ispodmaknemo ruku koja ga drži, tako bi svijet propao, nestalo bi ga, kad ga Bog ne bi svojom svemogućom voljom držao. Zato se veli u Knjizi mudrosti (11, 26.): »Kako bi moglo što stajati, kad ti, Bože, ne bi htio?«

Bog upravlja svijetom, što skrbi za sve, uređuje sve po svojoj volji. »Bog je učinio mala kao i velika i jednako se brine za sve« (Mudrost 6, 8). Bog se brine i za najneznatnije stvorove na zemlji, za ptice u zraku i za ljiljane u polju, ali se najviše brine za čovjeka, osobito pak za pravednike i izabranike svoje. Kako Bog upravlja svijetom, vidi se iz života pojedinih ljudi (Josipa Misirskoga, Mojsija) i naroda (izraelskoga), a osobito iz povijesti Crkve.

Briga kojom Bog svijet održava i njim upravlja, zove se promisao Božji. Nema dakle »usuda« (fatuma), kako neki drže.

4. **Otkuda zlo na svijetu?** Ne protivi se promislu Božjem što vidimo da ima grijeha na svijetu. To dopušta Bog, jer je stvorio čovjeka slobodna pa neće da mu ništi slobodnu volju, koja je veliko dobro čovječje. A opet Bog ono zlo što ga učine ljudi, znade bratiti na dobro. Što su braća Josipa prodala u Misir, okrenuo je Bog na njihovo dobro i dobro narodu, da nisu poginuli od gladi. Zato i Josip reče svojoj braći: »Vi ste mislili zlo po mene, ali je Bog to okrenuo na dobro« (I Mojs. 50, 20).

Nevolja na svijetu ima zato da se grešnici obrate, te ne propadnu zauvijek, pravednici pak da sebi pribave više zasluga, a potom i veću plaću na nebu. Braća Josipova priznaju: »Zaslužili smo što trpimo, jer smo se ogriješili o brata svojega« (I Mojs. 42, 21). Apostolima veli Isus: »Blago vama kad vas budu proklinjali i progonili zbog mene. Veselite se i radujte se, jer je plaća vaša velika na nebesima« (Mat. 5, 11, 12). Kad bi čovjeku bilo uvijek dobro na zemlji, lako bi zaboravio budući život. Nevolja ga sjeća neba. Što Bog daje kadikad sreću zlima, to je zato, što hoće grešnicima nagraditi ono dobro što su učinili, i želi ih dobrotom k sebi da privuče.

* Nevolje koje nas stignu treba da primamo kao dokaze milosti Božje, jer »koga ljubi Gospod, onoga i kara« (Hebr. 12, 6). Tako su se vladali u nevoljama sveti ljudi (Job, Tobija).

§ 7 Vojska nebeska. Anđeli

1. **Stvorenje anđela i iskušanje.** Osim ovoga vidljivoga svijeta Bog je stvorio i svijet kojega ne vidimo, a to su nebrojeni duhovi koje zovemo anđeli.

Anđela ima neizmjerno mnoštvo, te se dijele na devet redova (korova). Najpoznatiji su anđeli, arhanđeli, herubi i serafi.

Kad je Bog anđele stvorio, svi su bili dobri i sretni i prekrasnim darovima nadareni. Anđeli nadvišuju daleko ljude znanjem, jakošću, brzinom itd. Svi anđeli nisu ostali tako dobri i sretni. Mnogi su od njih sagriješili, pa ih je Bog bacio u pakao. Ti se zovu »đavoli«, »zli duhovi«, »vragovi« (neprijatelji). Jedan od prvih anđela (Lucifer) zaveo je druge, te su se oholo podigli protiv Boga. Mihael, vođ anđela koji ostadoše Bogu vjerni, boraše se zajedno s njima protiv Lucifera (Sotone) i njegovih pristalica. »Bog nije poštedio anđela koji sagriješiše, nego ih je okovima paklenim povukao u pakao i predao da se muče« (II. Petr. 2. 4). Vjerne je anđele nagradio Bog vječnim blaženstvom, te uvijek gledaju i uživaju Boga (Mat. 18, 10).

2. **Anđeli čuvari.** Dobri nas anđeli ljube, zato nam čuvaju tijelo i dušu, mole se za nas i opominju nas na dobro. Mnogo ima primjera u Sv. pismu kako su anđeli pomagali ljudima (Lot, Tobija, Judita, Petar u tamnici). Općenito se drži u Crkvi da svaki čovjek ima svojega anđela koji ga čuva. Ti se anđeli zovu anđeli čuvari. Svoga anđela čuvara dužni smo poštovati, slušati i zahvalni mu biti. »Evo, ja šaljem anđela svojega da ide pred tobom i da te čuva... Pazi na nj i slušaj glas njegov« (II Mojs. 23, 20. 21).

3. **Zli duhovi** napastuju nas iz zlobe i zavisti, da nas zavedu na grijeh te rinu u vječnu propast. Tako je zao duh zaveo Evu i Judu. Od zlih duhova treba da se branimo moleći se Bogu i odbijajući postojano napasti njihove po primjeru Isusovu i njegovih svetaca (sv. Antuna pustinika). »Budite trijezni i bdijte, jer protivnik vaš, đavo, kao lav koji riče obilazi i traži koga da proždere. Njemu se opirite jaki u vjeri« (I Pet. 5, 8. 9). Ne valja se baviti dozivanjem duhova (spiritizmom). Ukoliko to nije prijevara i besposlica ako se što dogodi prekonaravna, nije od dobrih nego od zlih duhova.

§ 8 Prvi ljudi i grijeh istočni

1. **Stvorenje ljudi.** Najplemenitiji stvor Božji na zemlji jest čovjek. On je kao kralj drugim stvorovima na zemlji, jer mu je Bog dao vlast nad njima. Bog je stvorio dvoje prvih ljudi: muža i ženu. To su bili Adam i Eva, koji se zovu praroditelji roda ljudskoga, jer od njih potječu svi ljudi. Potom se vidi jedinstvo roda ljudskoga. Adama je Bog stvorio ovako: načinio mu je od zemlje tijelo i udahnuo mu besmrtnu dušu. Evu je stvorio Bog od rebra Adamova, da se pokaže jednakost njihova, ali i prvenstvo muževo, ne gospodstvo. Zato je žena »drugarica« mužu, a nije robinja.

2. **Sretno prvo stanje čovjeka.** Bog je odlikovao čovjeka tako što ga je stvorio na svoju sliku i priliku. Čovjek je slika

Božja po naravskim i nadnaravskim darovima. Naravski su darovi ovi: što je čovječja duša besmrtni duh i što ima razum (koji se očituje u govoru) i slobodnu volju (da se može slobodno odlučivati). Potom čovjek dušom nadvišuje sve životinje, te je potpuno od njih različit, ako je i tjelesnim životom njima sličan. Zato se nije mogao razviti od životinje. Nadnaravski su darovi bili: što je čovjek bio u milosti posvetnoj i potom dijete Božje i nasljednik kraljevstva nebeskoga. Osim toga imali su prvi ljudi uz milost posvetnu i ove druge mimonaravske darove: imali su veliko znanje, nije ih napastovala zla požuda; živjeli su srećno u raju zemaljskom, te nisu imali nikakvih boli i muka i ne bi morali umrijeti. Te darove nisu prvi ljudi primili samo za sebe, nego i za svoje potomstvo.

3. **Grijeh istočni.** Da prvi ljudi sačuvaju one darove koje im je Bog dao i pokažu svoju poslušnost i zahvalnost Bogu, dade im Bog zapovijed da ne jedu roda sa zabranjenoga drveta. No prvi ljudi nisu držali tu zapovijed, nego su nagovoreni od zmije (đavola) jeli od zabranjenoga voća i tako sagriješili. Taj je grijeh bilo težak: to je bila velika oholost, jer su htjeli biti jednaki Bogu; bila je nevjera, jer su više vjerovali zmiji nego Bogu.

Adam i Eva bili su za svoj grijeh kažnjeni. Izgubili su nadnaravne darove: milost posvetnu i pravo na nebo. Bili su izagnani iz raja, stigle su ih svakojake boli i muke, a napokon smrt. Naravskih darova (razuma, slobodne volje i neumrlosti duše) nisu izgubili, ali im je razum potamnio a volja postala sklona na zlo.

Taj grijeh nije naškodio samo Adamu i Evi, nego i svim ljudima, jer je grijeh i kazna prešla na sve ljude, te svi u grijehu dolazimo na svijet. Adam bijaše otac ljudskoga roda; pa kao što od roditelja prelaze nedostaci (siromaštvo, bolesti) na djecu, tako je od Adama prešao na potomstvo i grijeh njegov kao duševna bolest. »Kao što je po jednom čovjeku došao grijeh na ovaj svijet i po grijehu smrt, tako je smrt prešla na sve ljude, jer su svi u njemu sagriješili.« (Rim. 5, 12). Taj se grijeh zove istočni ili nasljedni, jer ističe od prvih ljudi i prelazi na nas.

Jedini čovjek na koga istočni grijeh nije prešao, bila je blažena Djevica Marija. Ona je osobitom milošću Božjom i zaslugama Kristovim sačuvana čista od svakoga pa i od istočnoga grijeha. (Blagdan Bezgrešnoga začetka B. D. Marije 8. prosinca).

S istočnim grijehom prešla su na sve ljude ova zla: što svi dolazimo na svijet u nemilosti Božjoj; što je u nas neznanje, zla požuda i volja sklona na zlo; što nas stižu svakojake muke i boli i napokon smrt.

4. **Obećanje Spasitelja.** S istočnim grijehom niko ne bi mogao doći na nebo. Od toga se grijeha nije mogao čovjek sam izbaviti, jer nije mogao dati Bogu dostojnu zadovoljštinu. Bog se po svojem milosrdu smilovao na ljude, što im je obećao Spasitelja koji će ih izbaviti od grijeha, pribaviti im opet milost i pravo na nebo. To je svoje obećanje Bog dao najprije prvim ljudima kad su sagriješili. Kazneći zavodnika reče Bog: »Neprijateljstvo postaviću među tobom i ženom, među potomstvom tvojim i potomstvom njezinim; ona će ti satirati glavu« (I Mojs 3. 15). To je obećanje Bog kasnije ponavljao preko patrijarha i proroka u narodu izraelskom. Pogani su pak znali za dolazak Spasiteljev po starom predavanju, preko nekih izabranih ljudi kao što su bili Job, Melkizedek, Balam; preko Izraelaca koji su bili među njima rasijani i imali svete knjige.

Spasitelj nije odmah došao poslije istočnoga grijeha zato da ljudi vide u kakvo su zlo pali zbog grijeha i da ih ne može niko izbaviti, nego samo Bog.

§ 9 Drugi članak vjere. Isus obećani Spasitelj

1. **Drugi članak vjere glasi:** »(Vjerujem) i u Isusa Krista, Sina njegova (Božjega) jedinoga, Gospodina našega«.

2. **Isus Krist Sin Božji, obećani Spasitelj.** Što je Bog obećao, to je i izvršio: poslao je ljudima Spasitelja. Zadovoljštinu Bogu dužan je bio čovjek, a tu zadovoljštinu mogao je dati samo onaj koji je ravan Bogu, dakle Bog sam; zato je taj Spasitelj sam Sin Božji, druga božanska osoba, koji je primio čovječje tijelo i kao Bog-čovjek zove se Isus Krist.

3. **Ime i služba Spasiteljeva.** Samo to ime Isusovo označuje ga kao Spasitelja. Isus znači u hebrejskom jeziku: Spasitelj. Zato je i anđeo rekao Josipu: »Nadjeni mu ime Isus, jer će on izbaviti narod svoj od grijeha njihovih« (Mat. 1, 21). Riječ pak »Krist« ili u židovskom jeziku »Mesija« znači Pomazanik. Pomazanici zvali su se u Starom zavjetu proroci, svećenici i kraljevi. Zato su i proroci zvali Spasitelja Mesija ili pomazanik, da označe trojaku njegovu službu: proročku, svećeničku i kraljevsku.

Tu je trostruku službu vršio Isus. On je kao prorok ili učitelj učio ljude: on je kao svećenik sebe za žrtvu prinio Bogu; on je kao kralj osnovao duhovno kraljevstvo, Crkvu, kojoj je on vječni poglavar.

4. **Proroštva dokazuju božansko poslanje Kristovo.** Proroštvo je tačno i sigurno navještenje budućeg događaja koji stoji do slobodne volje Božje ili ljudske, te se iz naravnih uzroka ne može naprijed znati. Pravo proroštvo može biti samo od Boga, jer samo Bog može znati što će se dogoditi, a stoji jedino do volje njegove ili ljudske. Zato kad tko pravim proroštvom što dokazuje, to potvrđuje sam Bog.

Za Isusovo božansko poslanje svjedoče najprije proroštva koja su o njemu rečena i na njemu se ispunila.

U proroštva idu i slike (tipi) koji su unaprijed označivali osobu i djela Kristova. Takovi tipi Spasiteljevi bile su osobe: Abel, Melkizedek, Izak, Josip, Mojsije, David, prorok Jona, ili događaji i uredbe starozavjetne: kovčeg Noin, vazmeno janje, prijelaz preko Crvenoga mora, mana, podizanje mjedene zmije, žrtve i ostali obredi zakona Mojsijeva.

U proroštvima se tako jasno označuje Spasitelj, da ga nije bilo teško poznati kad je došao. Proroci su prorekli o Spasitelju: a) Vrijeme kada će doći na svijet. Proroku Danijelu rekao je arhanđeo Gabrijel: »Sedamdeset sedmica (490 god.) odsječeno je da se dokonča grijeh i da se dovede pravda vječna i pomaže Sveti nad svetima. Od izlaska riječi da se opet sagradi Jerusalem do Krista vođa biće sedam sedmica i šezdeset i dvije sedmice« (Dan. 9, 24).

b) Mjesto gdje će se roditi. »I ti, Betleheme, malen si..., ali iz tebe će mi izaći koji će biti gospodar u Izraelu i kojemu su izlasci od početka, od dana vječnih« (Mih. 5, 2).

c) Spasitelj će se roditi od djevice: »Eto, djevica će roditi sina, i nadjenuće mu se ime Emanuel (S nama Bog)« (Iz. 7, 14).

d) Spasitelj će čudesa činiti, biće ubog i ponizan on će trpjeti i umrijeti. »Bog sam doći će i spasiće vas. Tada će se otvoriti oči slijepima, i uši gluhima biće otvorene« (Iz. 35, 4). »Raduj se mnogo, kćeri Sionska. Evo, kralj tvoj doći će k tebi, pravedan i spasitelj, on ubog i jaše na magarici« (Mal. 9, 9). »Izmjeriše plaću moju, trideset srebrnika« (Zah. 11, 12. »Probodoše ruke moje i noge moje, podijeliše među sobom odijelo moje i za haljinu moju baciše ždrijeb« (Ps. 21). »On bi ranjen za bezakonja naša... Kao ovca na klanje vodiće se i kao janje pred strigačem neće otvoriti usta svojih« (Iz. 53).

e) Mesija će uskrsnuti i na nebo uzaći: »Nećeš ostaviti duše moje u grobu, niti ćeš dati da Svetac tvoj vidi truhlost« (Ps. 15, 10).

f) Krist će osnovati kraljevstvo (crkvu) koje će po sve vijeke trajati: »Vladaće od mora do mora... I klanjaće mu se svi kraljevi zemaljski, svi narodi služiće mu« (Ps. 71).

Proroci su prorokovali dugo prije Krista. Posljednji prorok Malakija prorokovao je 450 godina pr. Is. Ta su proroštva bila poznata ne samo Židovima, nego i poganima; jer je Sveto pismo bilo prevedeno na grčki jezik. Zato vidimo da su i Židovi i pogani vjerovali i očekivali da će doći na zemlju osobiti poslanik Božji, izbavitelj i usrećitelj roda ljudskoga.

Sva su se ta proroštva do najmanjih sitnina ispunila na Isusu Kristu, kao što nam svjedoči njegov život. Na ta su se proroštva pozivali Krist i apostoli, da dokažu istinitost svojega nauka. »Pogledajte Pisma«, rekao je Isus Židovima, »ona svjedoče za mene« (Iv. 5, 39).

5. **Isus uči o sebi da je Spasitelj.** To je jasno Isus učio na pr. ženu Samarjanku. Kad je Samarjanka rekla: »Znam da će doći Mesija«, reče joj Isus: »Ja sam koji s tobom govorim« (Iv. 4, 29). A kad je Ivan iz tamnice poslao svoja dva učenika k Isusu da ga zapitaju: »Jesi li ti onaj koji ima doći ili drugoga da čekamo?« pred svim narodom ih Isus uči da je on taj Spasitelj što su ga ljudi čekali, jer to svjedoči čudesa što ih čini (Mat. 11, 2 sl). Apostoli vjeruju i uče da je Isus doista Krist (tj. Spasitelj). Petar priznaje Isusu: »Ti si Krist, Sin Boga života«, a narod na Duhove uči: »Tvrdo neka zna sav dom Izraelov da je Bog učinio Gospodinom i Kristom ovoga Isusa koga ste vi razapeli« (Dj. ap. 2, 36).

§ 10 Isus Sin Božji i pravi Bog

Isus Krist zove se u Vjerovanju jedini Sin Božji, jer je pravi Sin Božji, jedne naravi s Bogom Ocem.

Da je Isus Krist **Sin Božji i pravi Bog,** to nam svjedoče:

1. **Proroci.** Oni obećanome Spasitelju daju imena koja označuju Boga. Tako veli Izaija (35, 4): »Bog sam doći će i spašće vas«. Zovu ga Emanuel (S nama Bog, Iz. 7, 14), Presveti, Čudotvorac itd.

2. **Nebeski** Otac svjedočio je za Krista da je njegov Sin. Kad se Isus krstio u Jordanu i kad se preobrazio na gori Taboru, čuo se glas s neba govoreći: »Ovo je Sin moj ljubazni koji je po mojoj volji« (Mat. 3, 17. 17, 5).

3. **Sam Krist** uči o sebi da je on Sin Božji i pravi Bog kao i Otac. Kad su Židovi pitali Isusa: »Ako si ti Krist, reci nam jasno«, odgovori im Isus: »Govorim vam, pa ne vjerujete. Djela koja ja tvorim u ime Oca mojega, ona svjedoče za me. Ja i Otac jedno smo«. A kad su mu Židovi rekli da tim huli na Boga, jer se gradi Bog, reče im: »Kako vi kažete onome kojega je Otac poslao: huliš na Boga, jer sam rekao: Sin sam Božji? Ako meni (mojim riječima) ne vjerujete, djelima vjerujte da je Otac u meni i ja u Ocu« (Iv. 10, 22 itd.).

Taj svoj nauk posvjedočio je Isus svetim svojim životom, čudesima i proroštvima.

a) Isusovo božanstvo potvrđuje njegov sveti život. U životu Isusovu ne može se naći nikaka pogreška. Pilat »ne nalazi nikakve krivice na njemu«, Juda priznaje da je »izdao krv pravu«; Isus

sam mogao je pozvati svoje neprijatelje: »Koji će me od vas koriti za grijeh?«

Nema naprotiv kreposti koja se ne bi najsavršenije nalazila u Isusovu životu. On ljubi Boga Oca, ljubi sav rod ljudski, revan je za slavu Božju i za svačije spasenje, ljubazan prema svima pa i grešnicima, milostiv nevoljnima »prošao je čineći dobro«. Bio je poslušan roditeljima, ponizan i blag, trpljiv u mukama, opraštajući i moleći se za neprijatelje.

Osim toga bijaše čovjek takova veličanstva, da slična nije svijet vidio. U mladosti dive se učitelji u hramu njegovoj mudrosti; pojava njegova osobe vuče kao magnet učenike za sobom, narod se u golemom mnoštvu skuplja oko njega gdje se pojavi, majke i djeca traže njegov blagoslov. Sluge poslane da ga uhvate u hramu ostaju zapanjeni od njegovih riječi i kažu: »Nikad nije čovjek govorio kao što govori ovaj čovjek.« Oni koji su došli da ga uhvate u vrtu, na njegovu riječ: »Ja sam!« uzmiču natrag i padaju na zemlju.

b) Čudesa potvrđuju božanstvo Kristovo. Čudo je izvanredno vidljivo djelo koje nije izvela nikakva prirodna sila, nego samo svemogućnost Božja, na pr. da oživi čovjek koji je umro.

Kad tko čini pravo čudo da potvrdi svoju riječ, onda je to svjedočanstvo Božje, jer Bog ne može prosvjedočiti što ne bi bilo istina.

Isus je činio mnoga čudesa: pretvorio je vodu u vino, s malo hljeba nahranio mnogo tisuća ljudi, utišao je vjetar i valove; jednom riječju iscjeljivao je bolesne: slijepe, hrome, nijeme, gluhe; uskrsao je mrtve kao mladića u Naimu, kćer Jairovu, Lazara; izgonio je nečiste duhove.

Ta je čudesa Isus činio za to da njima dokaže svoje božansko poslanje i da je pravi Bog. Zato i veli: »Djela koja ja činim, svjedoče za mene da me je Otac poslao« (Iv. 5, 36). »Djelima vjerujte da je Otac u meni i ja u Ocu« (Iv. 10, 38).

c) I svojim proroštvima što ih je prorekao, te su se do slova izvršila, pokazao je Isus da je pravi Bog. Isus je prorekao što je samo Bog mogao unaprijed znati: da će biti predan glavarima svećeničkim i osudiće ga na smrt, predati ga neznabošcima da ga razapnu, a treći dan da će uskrsnuti; prorekao je da će ga Juda izdati, a Petar ga se odreći; kazao je da će se njegovo evanđelje propovijedati po svemu svijetu. O Jerusalemu reče unaprijed da će ga neprijatelji opkoliti i od hrama neće ostati kamen na kamenu. Mnogi će od naroda židovskoga pasti od mača, a drugi će se odvesti po svemu svijetu. Sva su se ta proroštva izvršila, a neka se i danas izvršuju kao na pr. da Crkve Kristove neće nadvladati vrata paklena.

d) **Svojom smrću** potvrđuje Isus svoje božanstvo. Kad ga veliki svećenik zapita pod zakletvom: »Jesi li ti Krist, Sin Božji?« odgovori Isus: »Ti kaza (= da); ali otsad vidjećete Sina čovječjega gdje sjedi s desne strane sile Božje i dolazi na oblacima nebeskim« (Mat. 26, 64).

4. **Apostoli su vjerovali i učili da je Isus Sin Boga** živoga, pravi Bog, kojemu treba da se klanjaju svi stvorovi. Sv. Ivan je napisao svoje evanđelje upravo zato da pokaže da je Isus pravi Bog. On u evanđelju zove Isusa »Riječ« (Logos), i za tu Riječ veli: »Bog bijaše Riječ«. U poslanici pak svojoj (I. 5, 20) piše: »Mi znamo da je Sin Božji došao... Ovaj je pravi Bog i život vječni«. Sv. Pavao veli: »Da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno« (Filip. 2, 10). »Neka mu se klanjaju svi anđeli Božji« (Heb. 1, 6).

5. **Crkva katolička** uči i učila je od postanka svoga da je Isus Krist pravi Bog i jedne naravi s Bogom Ocem, pa je taj nauk vazda branila kao glavni članak vjere kršćanske.

Vjerovanje sabora u Niceji (325 god.), koje se čita u sv. misi, veli ovako: »Vjerujem u jednoga Gospoda Isusa Krista, Sina Božjega jedinorođenoga, i od Oca rođenog prije svih vijekova, Boga od Boga, Svijetlo od svijetla, pravoga Boga od Boga pravoga, rođena, ne stvorena, jedne naravi s Ocem, po kom je sve postalo«. Tim je sabor potvrdio vjeru kršćansku od početka. Već apostolski oci (u 1 vijeku) priznaju božanstvo Isusovo. Sv. Ignacij, biskup antiohijski, zove Isusa: »Bogom«, »našim Bogom«. Pa i poganski pisci znadu da se kršćani klanjaju Isusu kao Bogu (Plinije u listu caru Trajanu).

Zato i Isusa zovemo našim Gospodinom, jer je naš gospodar kao Bog i jer je kao Spasitelj naš kralj.

* Da se Kristu što više predamo poštovanjem i ljubavlju kao svojemu gospodaru i kralju, ustanovila je Crkva i blagdan Krista Kralja.

§ 11 Treći članak vjere. Bog postao čovjek

1. **Treći članak vjere glasi:** »Koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice«.

2. **Utjelovljenje Sina Božjega.** Spasitelj je imao tako dati Bogu zadovoljštinu za grijehe ljudi da za njih trpi i umre. No kao Bog nije mogao trpjeti i umrijeti. Zato je Sin Božji postao čovjek uzevši na se čovječansku narav, to jest uzeo je tijelo i dušu kako to i mi ljudi imamo. Spasitelj je trebao da ljude uči i primjerom svojega života, da ljudima daje ugled kako će živjeti. A takav je ugled mogao biti samo onda, ako je imao pravu čovječju dušu i tijelo.

Bog se u Starom zavjetu javljao ljudima u vidljivu liku kao čovjek ili anđeo. Tako se u liku čovjeka putnika javio Abrahamu. No Bog nije uzeo pravoga čovječjega tijela, nego je to bilo tijelo prividljivo. Spasitelj nije uzeo takova prividljiva tijela, jer takvo tijelo ne može trpjeti niti može biti ugled ljudima, koji imadu pravo tijelo. Sin Božji došao je tako na svijet da se r o d i o. »Kad se navršilo vrijeme, posla Bog Sina svojega rođena od žene« (Gal. 4, 4). Za majku sebi odabrao je Sin Božji prečistu Djevicu Mariju, koja je bila roda Davidova. A Davidu je Bog obećao da će Spasitelj biti njegov potomak. Zato su proroci, a po njima i narod, zvali Spasitelja sinom Davidovim. Rođenje Isusovo navijestio je arhanđeo Gabrijel kad je rekao Mariji da će »roditi sina koji će se nazvati Sin Božji.« I kad je Marija rekla riječi: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj«, onaj čas je Sin Božji od Marije primio čovječje tijelo. To se zove u t j e l o v l j e n j e S i n a B o ž j e g a. A poslije kad se navršilo vrijeme, rodio se od Djevice Marije čudesnim načinom. Osmi pak dan poslije rođenja nadjenuše djetetu ime Isus. Potom vjerujemo da je Krist zajedno p r a v i B o g i p r a v i č o v j e k; Bog je oduvijek, a čovjek je postao u vremenu. I tomu što je Sin Božji postao čovjek i rodio se od Marije Djevice, ima već blizu dvije tisuće godina.

3. **Dvije naravi u Isusu.** Krist je dakle pravi Bog i pravi čovjek; zato su u njemu dvije naravi: b o ž a n s k a po kojoj je Bog, i č o v j e č j a po kojoj je čovjek. Tako su u njega i dvije volje: božanska i čovječja; ali je Kristova čovječja volja uvijek podložena božanskoj. Isus Krist je samo jedna osoba i to božanska, koja je primila čovječju narav. Zato se I s u s u i kao čovjeku i m a m o k l a n j a t i, jer su u njegovoj osobi božanska i čovječja narav tako sjedinjene da se jedna od druge ne može odijeliti. Isus Krist je pravi Sin Božji po naravi, a nije samo milošću posinjen kao ljudi što su milošću posinjeni, te se zato zovu djeca Božja.

4. **Majka Isusova.** Blažena djevica Marija zove se s pravom Majka Božja ili Bogorodica, jer je od nje Sin Božji primio čovječju narav. Tako već Elizabeta pozdravlja Mariju: »Otkud meni to da me pohodi majka mojega Gospodina?«

Marija, mati Isusova, zove se s v a g d a D j e v i c a, jer je Isusa začela od Duha Svetoga, a Djevicom ostala u porodu i poslije poroda. Tako je resi najsjajnija čast koje ne može imati nijedna žena da je Djevica-Majka. Sveta je Djevica bila zaručena sv. J o s i p u, da joj bude zaštitnik a h r a n i t e l j Isusov.

5. **Život Isusov.** Isus kao u č i t e l j. Isus se rodio u Betlehemu da se ispuni proroštvo. Rodio se u štalici, položen je u jasle, jer je htio siromašno živjeti, da odmah u početku svojega života za nas trpi i da nas pouči da ne ljubimo i ne tražimo taštih dobara ovoga svijeta. Došli su pastiri i mudraci da mu se poklone, jer je Isus Spasitelj svih ljudi, Židova i drugih naroda. Živi u Nazaretu u kući svojih roditelja kojima je poslušan, da nas nauči poslušnosti. Kao dijete od dvanaest godina ostaje u hramu tri dana pokazujući kako i nama treba u crkvu ići i nauk Božji slušati. Kad je Isusu bilo trideset godina, daje se krstiti učeći nas kako treba da ponizno priznamo svoje grijehe; posti četrdeset dana dajući nam primjer kako treba da se odričemo naslada i opiremo napastima.

Izišavši iz pustinje počinje javno učiti i čudesa tvoriti, skupljati oko sebe učenike od kojih je izabrao dvanaestoricu da ga svuda prate pa ih prozvao apostoli ili poslanici, jer ih je slao da u č e ljude. Tako je Isus bio »prorok riječju i djelom«, učeći ljude što im treba vjerovati, ufati se i činiti da se spase. Tako je vršio kao Spasitelj učiteljsku službu.

§ 12 Četvrti članak vjere. Spasenje na križu

1. **Četvrti članak Vjerovanja glasi:** »Mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umro i pokopan«. Taj nam članak govori o Spasiteljevoj službi s v e ć e n i č k o j.

2. **Muka i smrt Isusova.** Isus nije bio samo učitelj (prorok) koji je ljude učio, nego je bio i svećenik koji se za njih žrtvovao.

Isus je svega svoga života trpio neiskazano mnogo. Od rođenja svojega bio je progonjen, vrijeđan. On je znao kakve ga muke čekaju, i misao na te muke zadavala mu teške boli, pa kad se približio čas njegove smrti, znojio se i krvavim znojem. Isusa su uhvatili i zlostavili; bio je bičovan, trnjem krunjen; nosio je teški križ na koji su ga razapeli. Sramota je bila smrt na križu, a sramotu je povećalo i to što je bio razapet s razbojnicima, kao da je i on jedan od njih. U najtežim mukama visio je na križu tri sata dok nije preporučivši Bogu dušu priklonio glavu i izdahnuo. Sve je to t r p i o Isus k a o č o v j e k, to jest po svojoj čovječjoj naravi, jer po svojoj božanskoj naravi nije mogao trpjeti ni umrijeti.

Isusa je na križ osudio rimski upravitelj židovske zemlje P o n c i j e P i l a t. Tako se izvršilo što je Isus rekao da će ga predati neznabošcima koji će mu se narugati, bičovati i raspeti (Mat. 20, 19). Bio je razapet na mjestu koje se zove Golgota ili K a l v a r i j a, blizu Jerusalema. Označeno je tako i vrijeme i mjesto gdje je Isus bio razapet, da se vidi kako su svi ti događaji bili javni i istiniti, te ih svatko mogao saznati. Kao što je Isus zaista živio na svijetu, tako je zaista i umro.

K o d s m r t i Isusove dogodila su se ova č u d e s a: sunce je potamnjelo, zavjesa se u hramu razdrla na dvoje, zemlja se potresla, kamenje se raspadalo, grobovi se otvorili i mnogi su mr-

tvaci ustali. Ta čudesa dokazuju božanstvo Isusovo, kao što je to priznao i stotnik koji je stajao kod križa veleći: »Zaista ovaj bijaše Sin Božji«.

3. **Smrt je Isusova žrtva.** Isus nije bio prisiljen umrijeti, on je htio dragovoljno trpjeti i umrijeti da se za nas žrtvuje i tako zadovolji pravdi Božjoj te nas spasi.

Žrtva je vidljiv dar koji se prinosi Bogu tako da se uništi. Tim darom priznajemo Boga gospodarom života i smrti. Uništujući dar (ubijajući životinje) ispovijeda čovjek da je radi grijeha svojih zaslužio da ga Bog pogubi. Onim pad darom želi umilostiviti Boga da mu se smiluje i da mu oprosti.

Ljudi su svojim grijesima teško uvrijedili Boga. Trebalo je dragocjene žrtve da se Bog sasvim zadovolji i s ljudima izmiri. Ta žrtva ne može biti životinja pa i najodličniji čovjek. Trebalo je da ta žrtva bude onaj koji je jednak Bogu, sam Bog. No Bog ne može trpjeti ni umrijeti po svojoj naravi. Zato je Sin Božji postao čovjek da se za nas može žrtvovati, da za nas trpi i umre. Isus je doduše trpio kao čovjek, to jest po svojoj čovječjoj naravi; ali kako je njegova osoba božanska, muka je njegova i smrt od neizmjerne cijene.

Da će Spasitelj trpjeti i umrijeti, a smrt njegova da će biti prava žrtva, to su već proroci govorili: »Kao ovca na zaklanje vodiće se«. »Žrtvovan je, jer je sam htio«. (Iz. 23, 7). Sv. Pavao u listu Hebrejima naširo uči da je Isus Krist veliki svećenik i njegova je smrt žrtva. »Krist kao veliki svećenik... sebe je neokaljana prikazao«. (9, 11. 14).

4. **Plodovi žrtve Isusove na križu.** Isus je zadovoljio svojom smrću Boga za istočni grijeh i za grijehe sviju ljudi. On je jaganjac koji odnosi »grijeh svijeta«.

Isus nas je dakle svojom mukom i smrću izbavio ponajprije od grijeha. »Ljubio nas je i oprao nas krvlju svojom od grijeha naših« (Otkriv. 1, 5). Oslobodio nas je od ropstva đavola koji nas je grijehom bio obladao: »Krist je smrću satro onoga koji je imao vlast smrti, to jest đavola« (Heb. 2, 14). Izbavio nas je od vječnoga prokletstva koje smo grijehom zaslužili. Zato je Isus odabrao upravo smrt na križu, da na drvetu nadvlada onoga koji je na drvetu nadvladao ljude.

Isus nam je svojom mukom pribavio još ovo: zaslužio nam je milost, povratio prijateljstvo Božje i otvorio nam nebo. »Dok smo bili još neprijatelji, pomireni smo s Bogom smrću Sina njegova« (Rim 5. 10). »Imamo nadu da uđemo u svetinju (nebo) s krvlju Isusa Krista« (Heb. 10, 19).

5. **Isus je umro za sve ljude.** »Krist umrije za sve« (I Kor. 5, 15). Tako je svim ljudima pribavio milosti za spasenje. No svi

se ljudi neće spasiti, jer ne čine ono što treba za spasenje. »Bog koji te je stvorio bez tebe, neće te spasiti bez tebe« (bez tvojega rada), veli sv. Augustin.

* Česta misao na muku Isusovu ima nas poticati da se čuvamo grijeha i ne budemo onaki koji nanovo razapinju Sina Božjega (Heb. 6, 6).

§ 13 Peti članak vjere — Uskrsnuće Kristovo

1. **Peti članak vjere glasi:** »Sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih«.

2. Što znače riječi **sašao nad pakao?** Kod smrti Isusove duša se rastavila od tijela. No božanska je narav Isusova i dalje ostala sjedinjena s dušom koja se rastavila od tijela; a tako je božanska narav bila združena i s tijelom koje bijaše položeno u grob.

Duša je Isusova poslije njegove smrti sašla u pretpakao, tj. u mjesto gdje su bile duše preminulih pravednika. »Krist je jedanput umro za naše grijehe, ubijen, istina, tijelom, ali živ duhom (dušom), u kojem dođe i k duhovima koji su bili u tamnici te im propovjedi (izbavljenje)« (I Pet. 3, 18. 19). Duše su pravedničke bile u pretpaklu zato, što je zbog grijeha bilo zatvoreno nebo, pa je trebalo da ga tekar Krist otvori. Duše preminulih pravednika nisu trpjele nikakvih muka; ipak je ono mjesto za njih bila kao tamnica poradi žive čežnje da dođu k Bogu. Krist je sašao u pretpakao zato da navijesti spasenje umrlim pravednicima, da ih utješi i izbavi; došao je onamo i zato da i paklu pokaže svoju silu.

3. Riječi: **Treći dan uskrsnuo od mrtvih** uče nas ovo: Isusovo je tijelo položeno u grob u petak uvečer i ostalo je u grobu do trećega dana, do nedjelje ujutro. A treći dan se duša Isusova opet združila s tijelom te je Isus svojom moći slavno uskrsnuo iz groba.

Isus je doista uskrsnuo. Da je Isus umro na križu, to svjedoči Pilat koji je poslao vojnika da se uvjeri je li Isus umro. I kad je vojnik potvrdio smrt Isusovu, onda je Pilat predao tijelo njegovo Josipu Arimatejskomu da ga ukopa. Vojnik je Isusu probo kopljem prsi te je istekla krv i voda. Da nije Isus prije umro, morao bi umrijeti kad mu je probodeno srce. Josip i Nikodem bili su uvjereni da je Isus umro, jer ga inače ne bi metnuli u grob i postavili kamen odozgo.

Da je pak Isus doista uskrsnuo, to nam svjedoče njegovi učenici koji su ga poslije uskrsnuća kroz četrdeset dana često vidjeli, s njim su govorili, štaviše ga se doticali i s njim bla-

govali. Oni su njegovo uskrsnuće glasno navješćivali svuda pa i pred vijećem koje ga je na smrt osudilo, premda su ih za to mrzili i progonili.

4. **Razlozi zašto je Isus uskrsnuo.** Isusovo je uskrsnuće dokaz njegova božanstva. To je najveće čudo na koje se Isus pozivao dokazujući da je njegova nauka istinita. Kad su Židovi tražili od njega znak (čudo), rekao im je Isus: »Razvalite ovaj hram, i ja ću ga u tri dana podignuti«. A to je govorio za svoje tijelo koje će uskrsnuti. I opet drugom zgodom reče: »Daće se znak Jone proroka. Kao što je Jona bio u trbuhu ribe tri dana i tri noći, tako će i Sin čovječji biti u srcu zemlje tri dana i tri noći« (Mat. 12, 40). A da je Isus svojom božanskom moći uskrsnuo, svjedoče riječi njegove: »Vlast imam položiti dušu svoju i vlast imam opet uzeti je« (Iv. 10, 18).

Zato su se na uskrsnuće Kristovo pozivali i apostoli propovijedajući nauku Kristovu kao na dokaz kojim je sam Bog potvrdio njegovu nauku. Petar govoraše na Duhove narodu: »Ovoga Isusa uskrse Bog, čemu smo mi svjedoci... Tvrdo neka dakle zna sav dom Izraelov da je Bog ovoga Isusa učinio Gospodom i Kristom« (Dj. ap. 2, 32. 36). A Pavao reče Atenjanima: »Bog je postavio dan u koji će suditi svijetu po čovjeku koga je odredio i dao svima vjeru tim što ga je podigao iz mrtvih« (Dj. ap. 17, 31).

To je dakle jedan razlog zašto je Isus uskrsnuo.

Drugi je razlog zašto je Isus uskrsnuo, što nam je tim htio pokazati kako ćemo i mi uskrsnuti. Zato se Isus zove »prvenac od mrtvih« (Kol. 1, 18). »Krist je uskrsnuo iz mrtvih prvenac od onih koji su usnuli... Kao što po Adamu svi umiru, tako će po Kristu svi oživjeti. Prvenac Krist, a potom oni koji su Kristovi« (I Kor. 15, 20—23).

Zato je i Isus poslije uskrsnuća pridržao rane na tijelu po kojima se poznalo da je uskrslo ono isto tijelo koje je prije imao. Osim toga bile su te rane dokaz Isusove borbe i pobjede nad smrću i paklom. Uskrsnućem je svojim dovršio Isus djelo spasenja.

* A da to djelo bude i nama za spasenje, ima nas misao na uskrsnuće Kristovo poticati da i mi uskrsnemo od grijeha na nov svet život. »Kao što je Krist uskrsnuo od mrtvih, tako i mi treba da u novom životu hodimo« (Rim. 6, 4).

§ 14 Šesti članak vjere. Isus Kralj

1. **Šesti članak Vjerovanja glasi:** »Uzašao na nebesa, sjedi s desne Boga Oca svemogućega«.

2. **Isusovo uzašašće.** Poslije uskrsnuća ostao je Isus još četrdeset dana na zemlji. U to vrijeme često se ukazivao svojim učenicima i govorio im o kraljevstvu svojem, o Crkvi koju je osnovao, a apostolima zapovjedio da je šire po svijetu i njom upravljaju. Napose je sv. Petru predao vrhovnu vlast u Crkvi.

Četrdeseti pak dan skupiše se apostoli u Jerusalem. Tu im ponovo Isus zapovjedi da primiviši Duha Svetoga propovijedaju evanđelje svim ljudima. Zatim ih povede na goru Maslinsku. Tu su započela njegova muka, ondje su imali apostoli da vide i njegovu slavu. Kad ih je blagoslovio, otstupio od njih i uznese se na nebo gdje sjedi Bogu s desne. Tako pripovijeda evanđelje.

3. **Isus je svojom moću uzašao na nebo.** Isusa nisu uznesli anđeli na nebo, niti je na nebo uznesen tuđom pomoću kao Ilija na ognjenim kolima, nego je uzašao na nebo svojom moću, ne samo onom božanskom moći koja je u njemu, nego i čovječjom. To se dakako ne bi moglo dogoditi naravskim načinom, ali ona moć koja se nalazila u duši Isusovoj, mogla je pokrenuti tijelo, a proslavljeno se tijelo pokorilo lako duši. Tako je Isus i kao Bog i kao čovjek svojom dušom i tijelom uzašao na nebo.

4. **Isus kao čovjek ima na nebu najveću čast i vlast.** To znače one riječi: »Sjedi Bogu s desne«. To je na ljudski i slikovito rečeno. Kako je Bog duh, nema u njega ništa tjelesno, dakle ni lijeve ni desne strane. Ali kao što na zemlji pokazujemo čast ljudima stavljajući ih na desnu stranu, tako i za Isusa kažemo da na nebu sjedi s desne strane Bogu, to jest da kao čovjek ima na nebu najveću čast. I ona riječ: »sjedi« ne označuje položaj tijela, nego najveće dostojanstvo i moć Isusa-čovjeka kao kralja i suca, kao što veli sv. Pavao (Ef. 1, 20 sl.): »Bog je podigao Krista iz mrtvih i posadio sebi s desne na nebesima nad svaku silu i gospodstvo (nad sve anđele) i sve je podložio pod noge njegove«.

5. **S više je razloga Isus uzašao na nebo.** Uzašao je sebe radi, jer njegovu slavnom tijelu nije dolikovalo da ostane na zemlji, nego da primi slavu i gospodstvo koje je krvlju svojom zaslužio. Uzašao je na nebo nas radi, da nam bude štitnik kod Boga. »Isus je kao veliki svećenik unišao u samo nebo da se pokaže sad (svagda) pred licem Božjim za nas« (Hebr. 9, 24). Uzašavši na nebo poslao je Duha Svetoga. »Bolje je za vas« rekao je učenicima, »da ja idem. Ako ne otidem, Utješitelj neće doći; ako li otidem, poslaću ga k vama« (Iv. 16, 7.) Pripravio nam je stan u nebu kao što je rekao: »Idem da vam pripravim mjesto« (Iv. 14, 2).

Svojim je uzlaskom Isus otvorio vrata nebeska koja su bila zatvorena radi grijeha Adamova, te je sa sobom poveo duše pravedničke koje je izbavio iz pretpakla. Tako je i nama dao

tvrdu nadu da ćemo doći za njim u nebo, ako za njim idemo na zemlji.

* Uzašavši na nebo poučio nas je Isus da kraljevstvo njegovo nije od ovoga svijeta, pa da i mi ne težimo za tim kraljevstvom, nego da mislimo na nebeske stvari: »Tražite što je gore gdje Krist sjedi s desne Bogu. Što je gore misliti, ne što je na zemlji« (Kol. 3, 1. 2).

§ 15 Sedmi članak vjere. Krist sudac

1. »Odonud će doći suditi žive i mrtve.« Tako **glasi sedmi članak Vjerovanja** koji nas uči da je Isus postavljen za suca živima i mrtvima (Dj. ap. 10, 42).

2. **Općeniti sud.** Kad je Isus uzašao na nebo, javiše se apostolima anđeli i rekoše im: »Ovaj Isus koji se uze od vas u nebo, tako će doći kao što ga vidjeste da ide na nebo.« (Dj. ap. 1, 11). Dva su dolaska Kristova na svijet: prvi, kad je kao Sin Božji primio čovječju narav, a drugi dolazak Isusov biće na svršetku svijeta kad će doći da sudi svim ljudima, dobrima i zlima. Taj sud na svršetku svijeta zove se o p ć e n i t i s u d, jer će se onda suditi svim ljudima svega svijeta zajedno. Ima naime i posebni sud na kojem se čovjeku sudi odmah čim umre. Zove se taj općeniti sud i »dan Gospodnji«, jer će to biti dan najveće Kristove proslave pred svijetom. Kaže mu se i »posljednji sud«, jer poslije njega nema više suda, njim će se zauvijek odijeliti dobri od zlih. Ime mu je i »sud svijeta«, jer će se suditi svemu svijetu razumnome: ljudima i anđelima.

T a j ć e s u d d r ž a t i I s u s k a o č o v j e k. Ako i vlast suda pripada svima trima božanskim osobama, ipak se pripisuje posebice Sinu, kao što se za nj osobito veli da je Mudrost. A da će Isus kao čovjek suditi svijetu, to svjedoči sam Gospodin veleći: »Otac dade vlast Sinu da čini sud, jer je Sin čovječji« (Iv. 5, 27).

Dolikuje pak Kristu čovjeku da čini taj sud. Budući da se taj sud drži ljudima, treba da ljudi vide svojim očima suca i čuju na svoje uši osudu koju izriče. A pravedno je da svi ljudi vide kao najpravednijega suca onoga koji je najnepravednije osuđen. Zato je i sam Isus govorio svojim sucima da će ga vidjeti gdje dolazi s neba kao njihov sudac. A sv. Petar je u kući Kornelijevoj govorio da je onaj Krist koga su Židovi razapeli i ubili i koji je treći dan uskrsnuo, »određen od Boga za suca živima i mrtvima« (Dj. ap. 10, 42).

3. **Kad će biti općeniti sud,** »onoga dana i ure ne zna nitko, pa ni anđeli nebeski, nego samo Otac.« (Mat. 24, 36). Zato treba da budemo uvijek za nj pripravni. Da ipak taj sud ne zateče ljude iznenada, Isus je po svome milosrđu neke stvari unaprijed kazao

koje će se dogoditi prije svršetka svijeta: njegovo će se evanđelje propovijedati po svoj zemlji, Židovi će se u velikom mnoštvu obraćati k vjeri Isusovoj, javiće se Antikrist koji će se dizati na Crkvu i vjeru. Biće znakova na nebu i zemlji, i napuniće ljude strahom velikim.

4. **Sud će se držati ovako:** Krist će doći na oblacima nebeskim, a pred njegovim će se prijestolom s a b r a t i s v i n a r o d i, dobri njemu s desne strane, a zli s lijeve (Mat. 24 i 25).

Tada će Krist o č i t o v a t i d o b r a i z l a d j e l a, čak i najtajnije misli svakoga čovjeka pa i milosti što ih je kome udijelio. »Za svaku praznu riječ koju reku ljudi, daće odgovor na dan sudnji« (Mat. 12, 36). »Gospod će iznijeti na vidjelo što je sakriveno u tami i objaviće namisli srdaca« (I Kor. 4, 5).

Potom će se s u d (o s u d a) i z r e ć i. Dobrima će Krist reći: »Hodite, blagosloveni Oca mojega, primite kraljevstvo koje vam je pripravljeno od postanka svijeta.« Zlima će reći: »Odlazite od mene prokleti u oganj vječni koji je pripravljen đavolu i anđelima njegovim.« Taj će se sud odmah izvršiti i zli će otići u pakao, a dobri na nebo.

5. **Posebni sud i čistilište.** Osim općenitoga suda ima još i p o s e b n i s u d na kojem se svakom čovjeku posebice sudi odmah čim umre. Tako uči Sv. pismo: »Određeno je ljudima jednom umrijeti, a potom je sud« (Hebr. 9, 27). Poslije posebnoga suda ide duša ili u nebo ili u pakao ili u čistilište.

U č i s t i l i š t e idu duše pravedničke koje nisu još posve čiste ili koje moraju jošte za svoje grijehe kazan trpjeti. Da ima čistilište, znamo iz Sv. pisma i Usmenog predanja. Sv. pismo (II Mak. 12, 43 sl.) pripovijeda da je Juda Makabejin dao prinositi žrtve za one koji su radi manjih grijeha pali u boju; i djelo se njegovo hvali: »Jer je sveta i spasonosna misao moliti se za mrtve da se riješe od grijeha.« I razum, prosvijetljen vjerom, vidi da mora biti čistilište. U nebo ne može doći niko, ako nije sasvim čist (Otkr. 21, 27); a u pakao dolazi samo onaj koji umre u smrtnom grijehu. Mora dakle da bude još jedno mjesto na drugom svijetu gdje oni koji su umrli u milosti Božjoj, ali nisu sasvim čisti, neko vrijeme trpe dok postanu vrijedni da uđu u nebo. Poslije općenitoga suda neće biti više čistilišta, nego samo nebo i pakao.

6. **Zašto će kraj posebnoga suda biti još općeniti,** tome su još osim što će se Isus na sudnji dan proslaviti pred svojim svijetom, još ovi razlozi: Ljudi ostavljaju iza sebe djecu koju su odgojili, ostavljaju primjer života, govore, djela, knjige. Sudnji dan će pokazati k o l i k o s u t i m k r o z v i j e k o v e dobra ili zla u č i n i l i. Nadalje na svijetu se događa, kako se i sveti ljudi tuže, da pravednici trpe,

a grešnici gdjekad žive u obilju i sreći. Na sudnjem će se danu vidjeti zašto je Bog sve tako uredio, te će svi ljudi slaviti mudrost i pravednost Božju. Opet klevetanje često pravednima otima na zemlji dobar glas, a zlikovci dopadaju hvale i nagrade. Zato treba da bude javan općeniti sud na kojem će pravednici dobiti zasluženu čast, a grešnici zasluženu sramotu. »Tada će bezbožnici stenjati od tjeskobe duha govoreći: To su oni kojima se nekoć potsmijevasmo i podrugivasmo. Mi budale držali smo njihov život za ludost, a svršetak njihov za sramotu; eto, kako su pribrojeni sinovima Božjim, i dio im je među svetima« (Mudrost 5, 3—5).

§ 16 Osmi članak vjere. Bog Duh Sveti

1. **Osmi članak vjere glasi:** »Vjerujem u Duha Svetoga.«

Poslije nauke o Sinu Božjem, otkupitelju, govori vjerovanje o trećoj božanskoj osobi, o Duhu Svetomu, posvetitelju, jer nam on dijeli milosti spasenja.

2. **Duh je sveti pravi Bog.** Treća božanska osoba, Duh Sveti, pravi je Bog kao što je Otac i Sin. Duh Sveti zove se u Sv. pismu »Bog« (§ 5.). Pripisuju mu se djela Božja: »Duh (Sveti) istražuje sve, pa i dubine božanstva« (I Kor. 2, 10). Njemu se daje jednaka čast i slava kao što Ocu i Sinu, jer se i krst podjeljuje u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Kad govorimo »Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetome«, jednako slavimo Duha Svetoga kao Oca i Sina.

3. **Duh Sveti izlazi od Oca i Sina oduvijek.** Isus veli apostolima: »Ja ću vam poslati Duha istine koji od Oca izlazi« (Iv. 15, 26). Ne izlazi dakle Duh Sveti samo od Oca, nego i od Sina, jer ga Sin šalje. Ne šalje ga kao nižega od sebe, jer su sve tri osobe jednake; nego ga šalje kao jednakoga. I kao što se Sin od vijeka rodio od sebi jednakoga Oca, tako i Duh Sveti izlazi od vijeka ne samo od Oca, nego i od Sina zajedno. Zato nemaju pravo oni koji okrivljuju Crkvu katoličku da je promijenila vjerovanje kad vjeruje ono i ispovijeda što su vjerovali i ispovijedali sv. oci istočne crkve kao na pr. sv. Ivan Zlatousti: »To je Duh koji ishodi od Oca i od Sina«.

4. **Duh je Sveti kao Bog svagdje,** ali kao djelitelj milosti osobito je u Crkvi katoličkoj i u duši pravednika. Duh Sveti poslan je Crkvi kad je kao ognjeni jezici sašao na apostole. (Duhovi). Lik goluba u kojem se Duh Sveti javio kod krštenja Isusova, znači čistoću duše (poslije krštenja) koju donosi Duh Sveti. Lik ognjenih jezika označuje prosvjetljenje uma i dar poznavanja jezika što su ga dobili apostoli da mogu naviještati nauku Kristovu. Osobite su milosti koje daje Duh Sveti Crkvi: on je

uči, posvećuje, upravlja njome nevidljivim načinom do svršetka svijeta, kako se to obilnije govori u devetom članku vjere.

Dušu pravednika Duh Sveti prosvjetljuje, posvećuje krijepi i tješi; zato se i zove Posvetitelj i Utješitelj. S milošću svojom daje Duh Sveti i sedam darova što ih nabraja Izaija prorok (11, 2. 3): 1 dar mudrosti, 2 razuma, 3 savjeta, 4 jakosti, 5 znanja, 6 pobožnosti, 7 straha Božjega. Dar mudrosti nam kaže da za Bogom idemo, a ne za svijetom; dar razuma nas prosvjetljuje da što dublje prodremo u tajne vjere; dar savjeta nam veli što ćemo u dvojbi činiti; dar jakosti nam daje da budemo u vjeri postojani i u nevoljama trpljivi; dar znanja puni nas nauke Božje da možemo i druge učiti: dar pobožnosti čini da Boga poštujemo; a dar straha Božjega odvraća nas od grijeha i potiče da Boga ljubimo. Duh Sveti ostaje u duši pravednikovoj dotle dok čovjek ne sagriješi smrtnim grijehom. »Duh Sveti nastave bježi od pretvorice... I izgoni ga bezakonje što dođe« (Mudrost 1, 5).

* Zato nas sv. Pavao opominje: »Ne znate li da ste hram Božji i da Duh Sveti stanuje u vama? Ako tko oskvrni hram Božji, Bog će ga pogubiti; jer je hram Božji svet, a to ste vi« (I Kor. 3, 16. 17). »Nijedna zla riječ neka ne izlazi iz usta vaših, nego samo dobra koja pobuđuje na dobro one koji slušaju. I ne žalostite Duha Svetoga Božjega« (Ef. 4, 29. 30).

§ 17 Deveti članak vjere. Crkva katolička

Deveti članak Vjerovanja glasi: »Svetu Crkvu katoličku, općinstvo svetih.«

2. **Isus osniva Crkvu.** Isus nije samo učio, nego je oko sebe skupljao učenike u društvo, te je želio da ta zajednica ostaje za svagda. To društvo zove Isus »kraljevstvom Božjim«, »nebeskim«, »svojim«, zove ga i ovčinjakom veleći: »I druge ovce imam koje nisu iz ovoga ovčinjaka (iz naroda izraelskoga); i njih mi valja dovesti, i čuće glas moj, i biće jedan ovčinjak i jedan pastir« (Iv. 10, 16). Zove napokon to društvo crkva, kad veli Petru: »Ti si Petar, i na toj stijeni sazidaću crkvu svoju« (Mat. 16, 18).

Isus je naložio svojim učenicima da nastavljaju njegovo djelo i da skupljaju u Crkvu sve narode. Zato je prije svojega uzlaska rekao apostolima: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, učeći ih da drže sve što sam vam zapovjedio. I evo ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta« (Mat. 28, 19. 20). Tim riječima dao je Spasitelj trojaku vlast apostolima koju je sam imao: učiteljsku, svećeničku i pastirsku (vladalačku).

a) Daje im učiteljsku vlast veleći: »Idite i učite sve narode.« »Idite i propovijedajte evanđelje« (Mark. 16, 15); b) Službu svećeničku predaje apostolima riječima: »Krstite sve narode.« Na posljednjoj večeri dajući apostolima svoje tijelo za blagovanje govori im: »To činite na moj spomen.« Poslije uskrsnuća daje im vlast opraštati grijehe riječima: »Kojima oprostite grijehe, oprostiće im se.« c) Apostolima daje Krist vlast upravljati Crkvom, vlast pastirsku, veleći: »Učite ih da drže sve što sam vam zapovjedio,« »Što god svežete na zemlji, biće svezano i na nebu« (Mat. 18, 18). »Ko vas sluša, mene sluša« (Luk. 10, 16).

Tu su trojaku vlast vršili apostoli. Primivši Duha Svetoga stali su naučati sve narode i krstili ih, osnivali su kršćanske općine koje su sve bile u jednoj zajednici i činili Crkvu Kristovu.

3. **Vrhovni glavar Crkve.** Crkva je društvo. Svako društvo imade svoje poglavare, a obično i jednoga vrhovnoga poglavara. Takova poglavara ima i Crkva. To je bio na zemlji sam Isus Krist, utemeljitelj Crkve, koji je i sad vrhovni glavar njezin, ali nevidljivi. No Crkva je vidljivo društvo, uređeno za ljude koje vežu vidljivi znaci: krštenje i ostali sakramenti. Zato Crkva kao društvo vidljivo treba da ima i jednoga vidljivoga vrhovnoga poglavara. Za vidljivoga vrhovnoga poglavara postavio je Isus sv. Petra, apostola. To se vidi iz riječi kojima je Krist tu vrhovnu vlast Petru obećao i kojima je tu vlast i Petru predao.

Obećao je Isus sv. Petru vrhovnu vlast kad mu je hvaleći ga radi vjere njegove rekao: »Ti si Petar (kamen) i na tom kamenu sazidaću Crkvu svoju i vrata je paklena neće nadvladati. I tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga. Pa što god svežeš na zemlji, biće svezano i na nebesima, a što god razriješiš na zemlji, biće razriješeno i na nebesima« (Mat. 16, 18. 19).

Po riječima Kristovim Petar će biti Crkvi što je temeljni kamen zgradi. Temelj daje zgradi jedinstvo i stalnost. A to će davati Petar Crkvi tim što će biti vrhovni njezin poglavar. Predati komu ključe znači dati mu upravu nad kućom. Kad dakle Isus veli Petru da će mu »dati ključe kraljevstva nebeskoga« (Crkve), tim mu je obećao upravljanje Crkvom. Riječ »svezati« znači nalagati, zapovijedati, a riječ »razriješiti« znači opraštati, ukidati. Tim se riječima Petru obećaje sudačka i vladalačka, dakle vrhovna vlast koju će vršiti u Crkvi.

Tu vrhovnu vlast koju je Isus tada Petru obećao, predao je Isus sv. Petru kad se jednom poslije uskrsnuća javio apostolima kod jezera Tiberijadskoga, te ih nahranio hljebom i ribom. Onda je upitao tri puta Petra: »Simone Ivanov, ljubiš li me većma nego ovi?« A kad mu je Petar rekao: »Ti znaš, Gospodine, da Te ljubim«, dva puta reče mu Isus: »Pasi jaganjce moje«, a treći put

mu kaže: »Pasi ovce moje«. Tako je Isus sv. Petra postavio pastirom nad cijelim svojim stadom, svojim ovčinjakom (Crkvom), da bude poglavar ne samo jaganjcima, vjernicima, nego i ovcama, tj. apostolima. Tu je vlast sv. Petar doista izvršivao. Poslije uzlaska Isusova određuje da se mjesto Jude izabere drugi apostol, na Duhove prvi propovijeda, prima neznabošce u Crkvu, pretsjeda apostolskom saboru u Jerusalemu itd.

§ 18 Sv. Otac Papa i biskupi kao glavari Crkve

1. **Rimski biskup vrhovni glavar Crkve.** Crkva, djelo Kristovo, imala je ostati kako ju je on osnovao. Zato i poslije smrti sv. Petra treba Crkva da ima vidljivoga vrhovnoga poglavara. Ona nije mogla ostati bez vrhovnoga poglavara kao što se i zgrada ne može uzdržati bez temelja. Ako je Crkva dok je bila još malena, trebala poglavara koji će u njoj držati jedinstvo, to je trebalo još više kad se raširila po svemu svijetu.

Poslije smrti sv. Petra vidljivi vrhovni glavar Crkve jest biskup rimski, sv. Otac Papa, koji je zakoniti nasljednik svetoga Petra na biskupskoj stolici rimskoj. Sv. Petar izbavljen iz tamnice (42 god. p. K.) otišao je iz Jerusalema u Rim. Tu je kao biskup upravljao Crkvom 25 godina dok nije za cara Nerona g. 67 umro mučeničkom smrću. Kad su poslije smrti sv. Petra izabrali drugoga biskupa u Rimu, po pravu nasljedstva prešla je vrhovna vlast od Petra na njegova nasljednika. I doista od najstarijih vremena vidimo da su biskupa rimskoga držali za vrhovnu glavu Crkve, jer su ga zvali: »biskup nad biskupima«, »vrhovni biskup«; njegovim su se odlukama pokoravali kao najvišim odlukama.

2. **Biskupi.** Ostale apostole naslijedili su u njihovoj službi biskupi Crkve katoličke, koji pod vrhovnim glavarom Papom upravljaju pojedinim biskupijama.

Biskupi su nasljednici apostola, ali ne svaki za sebe, nego svi zajedno, tj. zbor biskupa zamijenio je zbor apostola. Apostola bilo je dvanaest, a biskupa treba da je više. Biskupi treba da budu zakonito ređeni i da svoju vlast vrše u zajednici s vrhovnim poglavarom, Papom. Koji se biskupi odijele od Pape, prestaju biti zakoniti nasljednici apostola, potom i nemaju vlasti upravljati Crkvom.

Biskupi tako upravljaju Crkvom da svaki biskup upravlja jednim dijelom Crkve koji mu odredi Papa i taj se dio zove biskupija. Kadikad se biskupi skupe u sabor crkveni da se savjetuju i u zajednici s Papom odrede što je dobro za cijelu Crkvu.

3. **Svećenici.** Biskupe u službi pomažu podređeni im svećenici.

Već su apostoli po volji Kristovoj odabirali sebi pomoćnike i polaganjem ruku prenosili na njih dio svoje vlasti. Ti su se zvali svećenici (prezbiteri, starješine) i đakoni. Svećenici mogu vršiti svoju službu samo onda ako ih pošlje i ovlasti njihov biskup.

Tako je po volji Kristovoj Crkva uređena da u njoj nemaju svi jednake vlasti, nego jedni su učitelji i poglavari, drugi vjernici koji treba da njihovu nauku i zapovijedi slušaju.

§ 19 Katolička je Crkva prava Crkva Kristova

1. **Biljege Crkve.** Krist je osnovao Crkvu i zapovjedio da svi tu Crkvu slušaju. Zato je obilježio Crkvu znakovima ili biljegama po kojima se Crkva lako pozna. Te su biljege što je Crkva jedna, sveta, katolička i apostolska.

Crkva Kristova ima biti jedna. Isus je rekao da će osnovati »Crkvu«, a ne »crkve«. Crkva ima biti jedna u sebi, tj. jedinstvena. Zato se Isus molio: »Oče, ne molim samo za njih (apostole), nego i za one koji budu vjerovali u me po riječi njihovoj, da svi jedno budu kao ti, Oče, u meni i ja u Tebi«. (Iv. 17, 11). Da pak Crkva bude jedna, treba da ima: a) jednu istu vjeru; b) jednu istu žrtvu i svete sakramente i c) jednoga istoga vrhovnoga poglavara. To se vidi iz riječi: »Jedan Bog, jedna vjera, jedno krštenje« (sv. Pavao Ef. 4, 4); »jedan ovčinjak, jedan pastir«.

Crkva Kristova ima biti sveta. Sveta je zato što je: njezin utemeljitelj i nauk svet; što treba da vjerno čuva i dijeli sva sredstva milosti; što u njoj ima da bude svetaca. Zato i proroci zovu Crkvu »narod svet«.

Crkva Kristova mora da je katolička ili općenita. Ona je općenita prostorom, jer je određena za sve ljude. Isus je rekao apostolima: »Učite sve narode«. Crkva je općenita vremenom, jer je sila paklena neće nadvladati, ona će stajati dovijeka.

Crkva je Kristova apostolska. Nauk je njezin apostolski, jer je samo apostolima Isus povjerio svoju nauku govoreći: »Propovijedajte evanđelje«. Samo apostolima predao je Isus vlast govoreći im: »Tko vas sluša, mene sluša«. Zato poglavari u Crkvi treba da budu pravi i zakoniti nasljednici apostola.

2. **Prava Crkva Kristova** samo je Crkva **rimokatolička,** tj. ona Crkva koja priznaje biskupa rimskoga za vrhovnoga svojega poglavara. Samo ona imade sve četiri biljege koje treba da ima Crkva Kristova.

Rimsko-katolička je crkva jedna; jer po svem svijetu ispovijeda jednu istu vjeru; svagdje ima jednu žrtvu (sv. misu) i iste sakramente, i pokorava se jednomu vrhovnome poglavaru, Papi.

Rimsko-katolička crkva je sveta. Njezin je utemeljitelj svet, tj. sam Isus Krist. Ona vjerno čuva i dijeli sve sakramente koje je Krist naredio za posvećenje vjernika. U njoj je svagda bilo i sad ima svetaca. U njoj veliki broj ljudi drže evanđeoske savjete siromaštva, čistoće i poslušnosti (redovnici). Vjernici se udružuju u pobožna društva, bratovštine, zborove; vrše se svake ruke lijepe pobožnosti. U njoj ima mnogo dobrotvornih zavoda za bolesnike, siromahe, za djecu, za obraćenje pogana. Često se u rimskoj katoličkoj Crkvi događaju i očita čudesa (Lurd).

Rimska je katolička Crkva općenita. Ona je općenita, jer je počevši od Krista uvijek opstojala; ona je posvuda raširena i još se sada svuda širi (misije).

Rimska je katolička Crkva apostolska. Ona dolazi od apostola, jer drži onu istu nauku koju su propovijedali apostoli, i poglavari su njezini pravi nasljednici apostola, jer su dobili vlast od onih koji u nizu zakonitih poglavara dopiru do apostola.

§ 20 Određenje Crkve

1. **Nepogrešivost Crkve u nauku.** Krist je osnovao Crkvu zato da po njoj vodi sve ljude u život vječni. Crkva vodi ljude u život vječni ovako: ona ih po zapovijedi i vlasti dobivenoj od Krista poučava, dijeli im svete sakramente i daje im spasonosne zapovijedi.

Isus je htio da Crkva njegovu nauku čuva čistu i da je tako ljudima navješćuje. Zato je Crkvi dao svoju pomoć da u nauku ne može pogriješiti.

Da Crkva, crkveno učiteljstvo, ne može pogriješiti u nauku vjere Kristove, znamo otuda što je Krist obećao da će s tim učiteljstvom Crkve biti do svršetka svijeta. Kad je rekao apostolima: »Idite i učite sve narode«..., dodao je: »i evo, ja sam s vama do svršetka svijeta« (Mat. 28, 20). Kad je dakle Isus s Crkvom svojom, zacijelo je štiti da ne može krivo učiti. — Isus je Crkvi obećao Duha Svetoga govoreći: »Ja ću umoliti Oca i daće vam drugoga Utješitelja da ostane s vama dovijeka, Duha istine. I Duh Sveti naučiće vas svemu i napomenuće vam sve što sam vam god rekao« (Iv. 14, 16. 26). Kad dakle učiteljstvo crkveno ima pomoć Duha Svetoga, Duha istine, zaista i uči čistu istinu. — Krist je obrekao da Crkve »neće nadvladati vrata paklena«. Vrata paklena zove se kraljevstvo sotone, kraljevstvo laži. Da Crkva u učenju pogriješi, vrata bi je paklena nadvladala. Ali po obećanju Kristovu to se neće dogoditi.

2. Nepogrešljivi učitelji u Crkvi bili su najprije sami apostoli koji su primili Duha Svetoga. I kad su učili, go-

vorili su »puni Duha Svetoga« i kad su odlučivali, rekli su: »Nađe za dobro Duh Sveti i mi.« Apostoli bili su nepogrešljivi i svaki za sebe, jer je to tražila njihova služba. Oni su imali »ići po svemu svijetu«, i nisu mogli ostati jedan s drugim u dodiru i dogovoru.

3. Sada su nepogrešljivi učitelji u Crkvi sv. Otac Papa i biskupi s njim sjedinjeni. Kao što pojedini biskup nije nasljednik pojedinog apostola, tako i sad jedan biskup sam za sebe nije nepogrešljiv, nego su biskupi nepogrešljivi kao zbor kad svi zajedno i u zajednici s vrhovnim biskupom Papom odlučuju o vjeri.

4. **Nepogrešljivost Papina.** Rimski biskup sv. Otac Papa i sam je nepogrešljiv, tj. kada kao vrhovni pastir i učitelj cijele Crkve uči što su svi kršćani dužni vjerovati i činiti za spasenje, onda ne može krivo učiti i Crkvu zavesti u bludnju.

To se vidi odatle što je biskup rimski nasljednik sv. Petra, te ima svu vlast što ju je sv. Petar kao glavar Crkve od Krista dobio.

A sv. Petra je Krist postavio za »kamen« svojoj Crkvi. Taj kamen, taj temelj na kojem stoji Crkva, tj. tvrda vjera Petrova imala je ostati i dalje u njegovih nasljednika. — Krist je Petru rekao da pase stado njegovo. Trebalo je da i nasljednici njegovi vode stado Kristovo pravim putem i hrane ga čistom riječju Božjom. — Krist je osim toga rekao Petru na posljednjoj večeri: »Ja sam umolio Oca da ne oslabi vjera tvoja i ti utvrđuj braću svoju« (Luk. 22, 32). Tako i vjera nasljednika Petrovih, rimskih biskupa, ne može oslabiti, i oni će uvijek moći druge pa i biskupe, braću svoju, utvrđivati u vjeru.

Pa i povijest Crkve svjedoči da su se biskupi i vjernici odlukama sv. Oca Pape pokoravali držeći ih istinitima i nepogrešljivima.

5. **Katolička Crkva jedino spasonosna.** Deveti članak vjere u prvom svojem dijelu veli nam da vjerujemo Crkvu katoličku. Moramo držati za istinu, da je Isus osnovao katoličku Crkvu. Katolička Crkva jesu svi pravovjerni kršćani na zemlji koji su pod jednom vidljivom vrhovnom glavom, svetim Ocem Papom. Ne pripadaju dakle Crkvi katoličkoj nekršteni, kao što su pogani, Muslimani, Židovi. Nisu članovi njezini krivovjernici (heretici), raskolnici (shimatici), izopćeni. Grešnici se nalaze u Crkvi, ali su kao mrtvi udi njezini. To se vidi iz priče Isusove o kukolju i pšenici.

Vjerujem Crkvu katoličku znači i ovo: Vjerujem sve što Crkva katolička uči. Crkvu je Isus osnovao da svojim naukom, zapovijedima i sakramentima vodi ljude u život vječni. Odatle je svakomu čovjeku dužnost da bude u Crkvi katoličkoj, da vjeruje njezinu nauku, drži zapovijedi i prima svete sakramente koje ona dijeli. Tko se svojom krivnjom nalazi izvan Crkve katoličke, ne može se spasiti kao što se nisu mogli izbaviti od potopa koji se nisu nalazili u kovčegu Noinom. Tko nije svojom krivnjom izvan Crkve katoličke (kao što je veliko mnoštvo nekrštenih), pa traži iskreno istinu i želi držati sve što je Bog zapovjedio za spasenje, taj pripada unutrašnjim načinom Crkvi, duši Crkve, može se spasiti. Tako treba razumjeti kad se kaže da je Crkva katolička jedino spasonosna.

* Tu jedinu spasonosnu Crkvu dužni smo slušati, jer Krist veli: »Tko ne sluša Crkvu, neka ti bude kao poganin i javni grešnik« (Mat. 18, 17). A lijepe su i istine riječi sv. Ciprijana, biskupa i mučenika (258:) »Ne može imati Boga za oca koji nema Crkvu za majku.« Molimo se zato Bogu »da se dostoji sve koji lutaju, k jedinstvu Crkve natrag dozvati i nevjernike svekolike k svijetlu Evanđelja privesti«.

§ 21 Općinstvo svetih

1. **Trojna Crkva.** Drugi dio devetoga članka Vjerovanja: »Općinstvo svetih« razjašnjuje nam i nadopunjuje prvi dio koji govori o Crkvi na zemlji. Po nauci sv. Pavla (Ef. 1, 23. Kol. 1, 18. 24) Crkva je tijelo Kristovo tajinstveno kojemu je Krist glava; a vjernici koji čine to tijelo, udovi su jedan drugomu. »Kao što na jednom tijelu imamo mnoge ude, tako smo mnogi jedno tijelo u Kristu, a udi jedan drugomu« (Rim. 12, 4. 5). Tomu tajinstvenomu tijelu Kristovu ne pripadaju samo vjernici na zemlji, nego i pravedne duše u čistilištu i sveti u nebu. Vjernici na zemlji zovu se borilačka (vojujuća) Crkva, jer im se treba boriti protiv neprijatelja spasenja: svijeta, tijela i sotone. Duše u čistilištu zovu se stradalnička (trpeća) Crkva, jer trpe od onih rana što su ih dobile u boju zato, što se nisu savršeno borile. Sveti na nebu zovu se pobjednička Crkva, jer su potpuno nadvladali neprijatelje svojega spasenja, i uživaju vječni mir.

Vjernici na zemlji, duše u čistilištu i sveti na nebu ne čine ipak tri Crkve, nego samo jednu Crkvu, jednu zajednicu. Ta zajednica zove se »općinstvo svetih«. Članovi te zajednice zovu se »sveti«, jer su svi izabrani i posvećeni svetim krštenjem, svi su pozvani da budu sveti, a mnogi su to već i postali.

2. **Zajednica duhovnih dobara.** Jedinstvo Duha Svetoga koji upravlja Crkvom, čini da je zajedničko dobro sve što je god dano Crkvi. To zajedničko dobro jesu najprije sveti sakramenti kojima se vjernici kao svetim vezama vežu s Kristom; a to je u prvom redu krštenje po kojem kao na vrata ulazimo u Crkvu. Potom nas s Kristom i među sobom vežu i drugi sakramenti, napose sv. euharistija, »sveza mira i jedinstva«. Potom se pod »općinstvom svetih« razumijevaju sveti sakramenti, te se zato mjesto toga kaže u nicejskom Vjerovanju: »Ispovijedam jedno krštenje«.

Ali ima još jedna zajednica koja se razumijeva kad se kaže općinstvo svetih. Jer što god jedan pobožno i sveto čini, to pripada svima, po onoj ljubavi koja ne traži svoje (I Kor. 13, 5). Zato nam je i Krist zapovjedio da molimo »kruh naš« a ne »moj«, i drugo što služi za spasenje i korist ne samo nama nego i drugima. Ta se zajednica dobara lijepo prikazuje u Sv. pismu (I Kor. 12, 12 sl.) poredbom uda u čovječjem tijelu. U tijelu su mnogi udi, ali premda ima mnogo uda, ipak čine jedno tijelo, i svaki ud obavlja svoj posao na korist drugima. Oni su tako među sobom združeni, te kad jedan strada, svi zajedno s njime trpe; ako je pak jednom lijepo i ugodno, to svi zajedno osjećaju. To se može vidjeti u Crkvi u kojoj ima različih uda: mnogih naroda, raznih staleža, siromašnih i bogatih; ali krštenjem postaju jedno tijelo s Kristom koji je glava tome tijelu. Svaki ima u Crkvi svoju određenu službu: jedni su apostoli, drugi učitelji, ali svi imadu raditi za zajedničku korist; tako imadu jedni dužnost da upravljaju i uče, a drugi da slušaju i da se pokoravaju.

Tako nama koristi što smo združeni s drugim kršćanima na zemlji, jer smo dionici svih svetih misa, molitava i drugih dobara koje se čine u Crkvi katoličkoj. Ta dobra uživaju dakako oni koji su kao živi udi ljubavlju i milošću posvetnom združeni s Kristom. Mrtvi udi, to jest grešnici, ne primaju tih dobara. Ali jer su ipak udi toga tijela, pomažu ih drugi koji žive duhovnim životom, da steku izgubljenu milost i duhovni život.

3. **Što smo pak združeni s blaženima** na nebu, koristi nam, što nas molitve blaženih pomažu kod Boga. To se razabire iz viđenja Jude Makabejina kojemu se u snu ukazao umrli svećenik Onija moleći se raširenih ruku za narod židovski, i prorok Jeremija koji je pružio mač Judi govoreći: »Uzmi mač, dar od Boga, kojim ćeš nadvladati neprijatelje« (II Mak. 15, 11 sl.).

4. **A opet dušama u čistilištu što su s nama združene,** koristi, jer ih pomažemo molitvom, milostinjom i drugim dobrim djelima, osobito svetom misom. (§ 15. 5). Tako Crkva čini kad se poslije Podizanja u sv. misi moli za one »koji nas pretekoše sa znakom vjere i spavaju san mira«, i kad je ustanovila »Spomen vjernih mrtvih« (Dušni dan).

§ 22. Deseti članak vjere. Oproštenje grijeha

1. **Deseti članak vjere glasi:** »oproštenje grijeha«. Taj se članak nadovezuje na prethodni o Crkvi i općinstvu svetih. Između najvećih zajedničkih dobara koja se nalaze u Crkvi, jest i ovo: da u Crkvi katoličkoj možemo dobiti oproštenje grijeha.

2. **Ključarska vlast Crkve,** ili vlast Crkve da prašta grijehe. Prije dolaska Kristova nije niko na svijetu imao vlasti da oprašta grijehe. Opraštati grijehe može samo Bog koji je uvrijeđen, kao što i dugove može otpustiti samo onaj kojemu je dug učinjen. Zato i svećenici Staroga zavjeta nisu mogli opraštati grijehe: mogli su samo reći da je Bog oprostio grijehe. Prvi je Isus Krist, naš Spasitelj, dobio kao čovjek tu vlast od Boga da može opraštati grijehe. Zato je iscjeljujući uzetoga rekao: »Da znate da Sin čovječji ima na zemlji vlast opraštati grijehe, reče uzetomu: Ustani, uzmi odar svoj i idi kući svojoj« (Mat. 9, 6. Mark. 2, 9).

Tu je vlast dobio od Boga, koji je htio da krv njegova Sina opere ljudske grijehe, da on pretrpi kaznu koju su ljudi zaslužili za grijehe, da se pravednik osudi za nepravedne, da prav podnese najtežu smrt za krivce. Tako nam je Isus zaslužio oproštenje grijeha i kazna.

Tako Isus ima »ključeve smrti i pakla« (Otkr. 1, 18) »koji otvora i niko ne može zatvoriti, zatvora i niko ne može otvoriti« (Otkr. 3, 7). Tu je vlast ključeva predao Isus svojim apostolima kad je rekao Petru: »Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga i što god svežeš na zemlji, biće svezano i na nebesima i što god razriješiš na zemlji, biće razriješeno i na nebesima« (Mat. 18, 18); a poslije svima kaže: »Što god svežete na zemlji, biće svezano i na nebu i što god razriješite na zemlji, biće razriješeno i na nebu« (Mat. 18, 18). A poslije smrti i uskrsnuća reče im: »Kao što je Otac poslao mene i ja šaljem vas«. I dahnuvši u njih reče: »Primite Duha Svetoga; kojima oprostite grijehe, oprostiće se, a kojima zadržite, biće zadržani« (Iv. 20, 22).

Po tim se riječima odmah razabire da nema grijeha koji se ne bi mogao oprostiti. A da se grešnik nema odbiti kad god traži zdravlje duši, učio je Spasitelj kad je Petru na pitanje: koliko puta da oprosti grešniku? odgovorio: »Ne sedam puta, nego sedamdeset puta sedam« (Mat. 18, 22).

3. **Što je potrebno za oproštenje grijeha?** Oproštenje grijeha može dakle svaki dobiti u Crkvi, ali od onih koji imadu tu vlast od Krista i od apostola, a to su biskupi i svećenici.

Ko želi dobiti oproštenje, treba da čini pokoru, jer Krist kaže: »Ako ne budete činili pokore, svi ćete zajedno poginuti« (Luk. 13, 3). A budući da Crkva imade vlast da oprašta grijehe samo u sakramentima koje dijeli, zato onaj koji hoće da mu se oproste grijesi, mora primiti sakramente koji su određeni za oproštenje grijeha, a to su poglavito krštenje i pokora.

Crkva ima vlast opraštati i vremenite kazni. Zato je potrebno činiti pokornička djela i pribaviti si oproste koje Crkva daje.

§ 23 Jedanaesti članak vjere. Uskrsnuće tijela

1. **Jedanaesti članak vjere glasi:** »Uskrsnuće tijela«. U tom i u dvanaestom članku govori se o posljednjim stvarima čovjeka pa se tim zgodno i samo Vjerovanje svršava.

2. **Smrt** je posljednja stvar što čovjeka na ovom svijetu čeka. Njom se svršava život zemaljski a počinje se život vječni. Tako nas uči objava Božja: »Prah se vraća u zemlju odakle je postao, a duh se vraća k Bogu koji ga je dao« (Prop. 12, 7). Kad dakle čovjek umire, duša rastaje se od tijela i polazi na sud, a tijelo se vraća u zemlju.

Sve što god živi, to i umire. Za čovjeka je pak smrt i kazna: svi moramo umrijeti, jer smo u prvom čovjeku sagriješili.

O smrti je jedno izvjesno: da ćemo zacijelo umrijeti, neizvjesno je pak kada ćemo umrijeti. Što nam je vrijeme smrti sakriveno, to ima dvije koristi: jedno je da se ublaži strah što ga čovjek ima pred smrću, a drugo, ne znajući ure ni časa kad će doći smrt, treba da smo svagda na nju pripravni. »Budite gotovi, jer u koji čas ne mislite, doći će Sin čovječji« (Luk. 12, 40). Zato se treba pripravljati na smrt čuvajući se brižljivo grijeha i čineći dobra djela. Smrću prestaje rad za spasenje. »Dolazi noć kad nitko ne može raditi« (Iv. 9, 4). »Na koje mjesto drvo padne, ondje će biti« (Prop. 11, 3).

3. **Uskrsnuće.** Tijelo čovječje ostaje u grobu do sudnjega dana, a onda će Bog tijelo probuditi i s dušom zauvijek sjediniti. »Ide čas kad će svi koji su u grobovima čuti glas Sina Božjega i izići će koji su dobro činili na uskrsnuće života, a koji su zlo činili na uskrsnuće suda« (Iv. 5, 28. 29). To što će Bog tjelesa mrtvih probuditi i s dušom sjediniti zovemo uskrsnuće tijela.

Da ima uskrsnuća tijela, to su već sveti ljudi vjerovali u Starom zavjetu. Tako je Job (19, 26) govorio: »Znam da Spasitelj moj živi i da ću uskrsnuti u posljednji dan«. Treći od braće Makabejske pružajući ruke govoraše: »Iz neba sam ih dobio, ali sad radi zakona Božjih ne marim, jer se nadam da ću ih od njega primiti« (II Mak. 7, 11). Isus nije samo učio uskrsnuće, nego je to potvrdio djelima, što je mnoge uskrsao (mladića, djevojku, Lazara) pa i sama sebe. I apostoli su mrtve uskrisivali, zato su i uskrsnuće postojano i jasno učili kako to čini osobito sv. Pavao u poslanicama Korinćanina (I 15) i Solunjanima (I 4).

Što nas vjera uči, to i razum lako prihvata gledajući slike i primjere uskrsnuća u prirodi. Zato i Apostol na pitanje: kako će mrtvi uskrsnuti? odgovara (I Kor. 15, 36 sl.): »Bezumniče! Što ti siješ, neće oživjeti, ako ne umre. I što siješ, ne siješ tijelo koje će biti, nego golo zrno bilo pšenično ili drugo kakvo. A Bog mu daje tijelo kakvo hoće.« I malo zatim veli: »Sije se u raspadljivosti, ustaje u neraspadljivosti.« Toj se prispodobi mogu dodati i mnoge druge kao što pokazuje sv. Gregorije veleći (Mor. 1. 14. c. 55.): »Svijetlo svaki dan kao umirući izmiče očima i opet se javlja ustajući; drveta gube zelenilo i opet se obnavljaju kao uskrsavajući, i sjemena umiru gnijijući, i opet ustaju rastući.«

4. **Zašto će tijelo uskrsnuti?** To već traži ljudska narav. Čovjek je sastavljen od duše i tijela, zato duša teži da bude s tijelom. Rastava duše od tijela nešto je silovito i protunaravno, zato ne može da tako ostane, već treba da se duša opet združi s tijelom. Uskrsnuće traži pravednost Božja. Duša se tijelom služila kao svojim pomagačem za dobro i zlo. Treba dakle da i tijelo primi kaznu ili nagradu kako je služilo duši. Zato i Apostol kaže: »Svima nam se valja javiti na sudu Kristovu, da primi svaki što je koji u tijelu činio bilo dobro ili zlo« (II Kor. 5, 10). Tijelo će uskrsnuti zato da pobjeda Kristova nad smrću bude potpuna i da nam Krist vrati što smo u Adamu izgubili. »Kad se ovo smrtno obuče u besmrtnost, onda će se zbiti riječ koja je napisana: Pobjeda proždrije smrt« (I Kor. 15, 54).

5. **Isto će tijelo uskrsnuti.** Razlozi koje smo naveli da ima biti uskrsnuće, govore nam i za to da će uskrsnuti isto tijelo što ga imamo u životu.

Tijelo će imati sve na sebi što je potrebno da bude isto tijelo, a služi mu za čast i ures. Zato oni koji su bili sakati ili slijepi ili gluhi, ustaće s potpunim tijelom. I sveti mučenici uskrsnuće s onim udima koja su im bila odsječena; ali će osobiti sjaj ljepši od zlata i dragog kamenja označivati mjesto kuda je prošao krvnički mač. Tako je i Isus pridržao poslije uskrsnuća znakove rana. Pa i opaki imaće potpuno tijelo, premda im je možda u životu bio koji ud odrezan, i to zato, jer što će imati više uda, to će i trpjeti na njima i veće muke.

6. **Vlastitosti uskrslog tijela.** Ako i uskrsne isto tijelo, ipak će biti drugačije. To je Krist rekao Saducejima koji su o uskrsnuću imali krivo mišljenje pa ga zato nisu dopuštali. Zato im Isus reče: »Varate se ne znajući Pisma i sile Božje, jer o uskrsnuću neće se ženiti niti udavati, nego će biti kao anđeli Božji« (Mat. 22, 30).

Uskrsla tjelesa biće neraspadljiva i besmrtna. To će biti jednako tjelesa zlih i dobrih. Ali tjelesa dobrih biće povrh toga netrpljiva, sjajnija od sunca, brža od munje, rjeđa (suptilnija) od uzduha (Isus dolazi s tijelom na zatvorena vrata). Sve to razlaže apostol Pavao u poslanici Korinćanina (I 15).

* Vjera u uskrsnuće tijela ima nas poticati da se uvijek tijelom svojim služimo na dobro. Koliko smo dobri, toliko smo već na zemlji lijepi. Opačine često nagrđuju lice i tijelo. Misao na

uskrsnuće daje nam jakost da podnesemo nevolje i tjelesne bolesti, tješi nas za umrlima da ne očajavamo kao oni koji nemaju nade (I Sol. 4, 12). Znajući da je tijelo bilo za života hram Duha Svetoga i da će jednom uskrsnuti, pokazujemo poštovanje umrlim tjelesima dajući im častan ukop u zemlji od koje su nastala. Spaljivanje mrtvih tjelesa protivno je i ljudskom, a ne samo kršćanskom mišljenju i osjećanju.

§ 24 Dvanaesti članak vjere. Život vječni

1. **Dvanaesti članak vjerovanja glasi:** »Život vječni. Amen.«

2. Riječi **»život vječni«** uče nas da poslije ovoga života na zemlji ima drugi život na nebu gdje će pravednici uživati vječno blaženstvo. U nebo idu duše pravednika koji umiru u milosti Božjoj, te su čiste od svih i najmanjih grijeha i proste od svake kazne.

3. **Nebesko blaženstvo** nadilazi sve što se god o njem može reći i pomisliti. »Niti je oko vidjelo niti uho čulo niti je srce osjetilo što je Bog pripravio onima koji ga ljube« (I. Kor. 2, 9). Prvo je glavno blaženstvo u tom da pravednici na nebu g l e d a j u B o g a kakav jest te su u ljubavi s njim sjedinjeni. »Sad vidimo (Boga) u ogledalu u zagoneci (nejasno), a onda ćemo licem k licu« (I Kor. 13, 12). Da čovječja duša uzmogne gledati Boga, daće joj Bog osobitu moć, svijetlo slave.

Pravednici u nebu n e t r p e n i k a k v a z l a, a uživaju svakovrsne radosti. »Bog će otrti svaku suzu s očiju njihovih; smrti neće biti više, ni plača ni vike, ni bola neće biti više« (Otkr. 21, 4). »Nasitiće se od izobilja doma tvojega (Bože) i iz potoka sladosti svojih napojićeš ih« (Ps. 35, 9).

Ako koga raduje lijepo odijelo, sveti će se odjenuti u besmrtnost i sjaj, ovjenčani vijencem slave. Nalazi li tko sreću u tom da ima sjajnu kuću, što je sjajnije od doma nebeskoga? Ako lijepa pjesma veseli srce čovječje, to će pravednici u nebu uživati u pjesmama anđelskim, te će svoje glasove pridružiti njihovu pjevajući Bogu slavu.

Blaženici su u lijepom d r u š t v u s Bl. Djevicom Marijom, anđelima i ostalim svetima. »Tu će svaki imati toliko puta blaženost koliko ima drugara i braće u blaženosti«, veli sv. Augustin.

Sreće blaženima neće pomutiti misao da bi to blaženstvo mogli izgubiti. Blaženstvo se u nebu zove »život vječni«, »nasljedstvo nepropadljivo i vijenac slave koji ne vene« (I Pet. 1, 4).

Sveti na nebu n e ć e s v i j e d n a k o b i t i b l a ž e n i, nego će svaki primiti plaću po svojim djelima kako je tko zaslužio. »Svaki će primiti po svojem trudu« (I Kor. 3, 8). »Tko obilno sije, obilno će i žeti« (II Kor. 9, 6). No gledajući veće blaženstvo u drugih, neće se sveti žalostiti, nego će hvaliti pravednost Božju.

4. **Pakao.** I oni koji dođu u pakao, živjeće, ali će se mučiti neprestano po sve vijeke. U pakao dolaze oni koji umru u smrtnome grijehu.

M u k e su u paklu mnoge i t e š k e. Prokleti su o d b a č e n i za svagda o d B o g a, da ne gledaju lica njegova. U tom gubitku stoji najveća kazan. Druge im muke zadaje n e u g a š l j i v i o g a n j koji ih vječno muči i crv savjesti koji ih grize i ne da im nikad mira. Umnožava im boli i g a d n o d r u š t v o u kojem se nalaze, a to su nečisti dusi i pokvareni ljudi. Mori ih o č a j a n j e da se iz one tamnice neće nikad izbaviti.

Muke su u paklu v j e č n e. To znamo iz jasna svjedočanstva Krista i apostola. Prokletnicima govori vječni sudac: »Odlazite od mene, prokleti, u oganj vječni. I ovi će otići u muku vječnu« (Mat. 25, 41. 46).

Paklene su muke vječne zato, jer je smrtni grijeh neizmjerna uvreda Božja koja traži i beskonačnu kazan. Okorjeli grešnik sa svim se odvratio od Boga: pravo je dakle da se i od njega zauvijek odvrati lice Božje. Samo vječna kazan može ljude potpuno odvratiti od zla; pa kad Bog takvim kaznama prijeti, on ih po istini i vjernosti svojoj izvršuje. Bog je istina milosrdan, ali je i pravedan: milosrdan onima koji zaslužuju milosrđe, a pravedan onima koji milosrđa ne zaslužuju.

Prokletnici u paklu n e ć e s v i j e d n a k o t r p j e t i, nego će oni više trpjeti koji su i više griješili i zlo se služili milostima Božjim. »Koliko je više živio u nasladama, toliko mu podajte muka i žalosti« (Otkriv. 18, 7).

S prokletnicima u paklu nemaju nikakove zajednice ni druženja članovi Crkve na zemlji ni duše u čistilištu ni sveti u nebu.

5. **Posljednje stvari čovjeka.** Smrt, sud, nebo i pakao zovu se č e t i r i p o s l j e d n j e s t v a r i č o v j e k a. Svakoga čovjeka čeka smrt, svakomu se treba javiti na sudu Božjem, a onda ide zauvijek ili u pakao ili u nebo.

Posljednjih svojih stvari treba se često spominjati, jer će nas ta misao čuvati od grijeha i vječne propasti. »U svim djelima svojim opominji se posljednjih svojih, i nećeš nikad sagriješiti« (Crkv. 7, 40).

Kao što ima svršetak svakomu čovjeku, tako će doći i s v r š e t a k s v i j e t a. Na koncu će Bog skinuti prokletstvo sa stvorenja i dati mu da se i ono proslavi. »Da, i samo stvorenje oprostiće se ropstva raspadljivosti na slobodu slave djece Božje« (Rim. 8, 21). »Nova nebesa i novu zemlju po obećanju njegovu očekujemo na kojima pravda živi« (II Pet. 3, 13).

6. Amen, ili »tako jest« dodajemo na koncu vjerovanja, i tom riječju potvrđujemo i priznajemo da držimo za istinu sve što se nalazi u njegovih dvanaest članaka.

Glava druga

Zapovijedi koje smo dužni držati

§ 25 Glavna zapovijed

1. **Ćudoredni ili moralni zakon.** Da dođemo u nebo, nije dosta samo vjerovati što je Bog objavio, nego moramo držati i zapovijedi koje nam je Bog dao (§ 1, 2). »Neće svaki koji govori: Gospodine, Gospodine, ući u kraljevstvo nebesko, nego koji čini volju Oca mojega koji je na nebesima, taj će ući u kraljevstvo nebesko« (Mat. 7, 21).

Volja je Božja najveći zakon: što Bog hoće to je dobro; što se protivi volji Božjoj, to je zlo. Dva su zakona u svijetu: jedan prirodni (fizički) po kojem se ravna tvarni svijet; drugi je moralni po kojem se ima vladati čovjek da dođe u nebo, a to su zapovijedi Božje. Kad Bog očituje čovjeku svoju volju da ima što činiti, onda je to zapovijed koju čovjek mora da drži. Tu svoju volju očituje Bog čovjeku unutrašnjim načinom u duši njegovoj; to se zove naravni moralni zakon (Rim. 2, 14). A Bog je tu svoju volju javio i vidljivim načinom preko Mojsija i proroka i najposlije preko Sina svojega Isusa Krista i apostola, i to se zove objavljeni moralni zakon. Isp. Psalam 18 o dva zakona (Dodatak).

2. **Glavna zapovijed.** Kao što je volja Božja najviši zakon, i tko čini volju Božju, vrši taj zakon: tako ima i glavna zapovijed u kojoj su sve druge, i tko tu zapovijed drži, taj izvršuje sve zapovijedi. Isus, zapitan, koja je najveća zapovijed u zakonu, reče: »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom i svom misli svojom. To je najveća i prva zapovijed, a druga je njoj jednaka: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe. O te dvije zapovijedi visi sav zakon (Mojsijev) i proroci« (Mat. 22, 36—40).

Tko ljubi, taj rado i lako izvršuje zapovijedi onoga koga ljubi. Zato ko ljubi Boga svim srcem, taj će vjerno izvršivati sve dužnosti prema Bogu, i on će ljubiti bližnjega kao sama sebe, jer je i to zapovijed Božja. Ljubav je najveće i najdostojnije poticalo

da slušamo zapovijedi. Zato se u glavnoj zapovijedi o ljubavi Boga i bližnjega nalaze sve druge zapovijedi.

3. **Zapovijed o ljubavi Boga.** Kad se veli da »ljubimo Boga svim srcem, svom dušom, svom misli«, tim nam se zapovijeda da ljubimo Boga nada sve. Boga ljubimo nada sve kad ga ljubimo više nego sve drugo u svijetu i pripravni smo prije sve izgubiti negoli se grijehom od Boga razdružiti. »Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? Nevolja ili strah? Progonstvo ili mač? Ni smrt ni život ne može nas rastaviti od ljubavi Božje. (Rim. 8, 35—39). »Tko ljubi oca ili mater više nego mene, nije mene dostojan« (Mat. 10, 37).

Da ljubimo Boga nada sve, pozna se po tom ako držimo njegove zapovijedi. »Tko ima zapovijedi moje i drži ih, on je onaj koji me ljubi« (Iv. 14, 21). Tko ljubi drugoga, neće da ga vrijeđa, nego većma gleda da ga obraduje.

Boga smo dužni ljubiti zato: jer nam daje nebrojena dobra za tijelo i dušu, jer je on nas odvijeka ljubio i pozvao nas u vječno blaženstvo, i jer je on najveće, najsavršenije dobro. »Jedan je dobar Bog« (Mat. 19, 17). Potom s kojega od ovih razloga više Boga ljubimo, ljubav je savršena ili nesavršena.

Savršeno ljubimo Boga kad ga ljubimo zato, što je on sam u sebi neizmjerno dobar i svake ljubavi dostojan. Pa i zahvalnost za primljena dobročinstva pripada savršenoj ljubavi, jer je razlog koji nas potiče da Bogu zahvaljujemo, njegova dobrota. Savršena ljubav združuje našu dušu s Bogom vezom prijateljstva. Zato se veli za savršenu ljubav: »Tko ostane u ljubavi, ostaje u Bogu i Bog u njemu« (I Iv. 4, 16). Zato se onomu odmah opraštaju grijesi koji se za njih kaje iz savršene ljubavi kao Mariji Magdaleni: »Opraštaju joj se grijesi mnogi, jer je mnogo ljubila« (Luk. 7, 47).

Nesavršeno ljubimo Boga kad ga poglavito ljubimo zato, što se dobru nadamo od njega. Primjer je izgubljeni sin koji govori: »Koliko najamnika u kući mojega oca ima kljeba izobilja, a ja ovdje umirem od gladi. Ustaću i idem k ocu svojemu« (Luk. 15, 17. 18).

Ljubav se Božja u nama jača i usavršuje: čestim i vrijednim primanjem svetih sakramenata, osobito sakramenta ljubavi, tijela Gospodnjega; razmišljanjem o savršenstvima Božjim i njegovim dobročinstvima, napose o muci i smrti Isusa Krista; vršenjem dobrih djela, odricanjem i trpljivošću u bolima. Ljubav se Božja slabi lakim grijehom, a gubi se sasvim grijehom smrtnim.

§ 26 Ljubav bližnjega i samoga sebe

1. **Ljubav bližnjega.** Ljubav bližnjega zapovijeda nam da ljubimo bližnjega kao sami sebe.

Naš je bližnji svaki čovjek. To je Isus jasno učio u priči o milosrdnom Samarjaninu, kad je tom pričom prisilio zakonoznanca Žida te je morao priznati da je i Samarjanin (tuđinac) njegov bližnji. Dužni smo ljubiti sve ljude zato: što nam to Krist Gospodin zapovijeda i kaže da se po tom poznaju njegovi pravi učenici. »Po tom će svi poznati da ste moji učenici, ako budete imali ljubav među sobom« (Iv. 13, 35). Krist nam je u tom primjer dao. »Ugledajte se na Boga kao ljubazna djeca i hodite u ljubavi kao što je Krist ljubio nas i predao se za nas« (Ef. 5, 1. 2). Svi su ljudi djeca jednoga nebeskoga Oca, svi su Kristovom krvlju otkupljeni i na vječno blaženstvo pozvani. »Podnosite jedan drugoga u ljubavi i starajte se sačuvati jedinstvo duha, jer ste i pozvani k jednoj nadi zvanja vašega« (Ef. 4, 2—4). Naša ljubav k bližnjemu treba da je općenita, iskrena i djelotvorna.

Naša je ljubav općenita kad ljubimo svakoga čovjeka bio nam prijatelj ili neprijatelj. »Jer ako ljubite one koji vas ljube, kakvu ćete plaću imati? Ne čine li to i carinici? I ako pozdravljate samo braću svoju, što činite odviše? Ne rade li to i neznabošci?« (Mat. 5, 46. 47). Ipak možemo i treba da ljubimo više one koji su nam bliži rodom, prijateljstvom, vjerom i narodnošću. »Činimo dobro svima, osobito pak drugarima u vjeri« (Gal. 6, 10).

Pa i neprijatelje dužni smo ljubiti. Nije dosta da se neprijateljima ne osvećujemo, nego treba da ih ljubimo, to jest: da im dobro želimo i u nevolji ih pomažemo. To je zapovijed Isusova: »A ja vam kažem: ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onima koji na vas mrze i molite se za one koji vas progone, da budete sinovi Oca svojega nebeskoga koji čini da sunce njegovo izlazi nad dobrima i zlima i daje dažd pravednima i nepravednima« (Mat. 5, 44. 45). U tom nam je sam Isus i primjer dao, jer se molio za neprijatelje svoje ovako: »Oče, oprosti im jer ne znadu što čine« (Luk. 23, 34). Neprijateljima dužni smo pokazivati ono poštovanje i ljubav što je pokazujemo i čovjeku koga inače ne poznamo. Više činiti nismo dužni, ali se svjetuje, jer tako neprijatelju mekšamo srce, a sebe nadvladujemo.

Ljubav je iskrena kada bližnjemu od srca želimo dobro kako to želimo sebi.

Ljubav je djelotvorna kada bližnjemu i činimo dobro koliko možemo. »Ne ljubimo (samo) riječima i jezikom, nego djelom i istinom« (I Iv. 3, 18). »Sve što hoćete da ljudi čine vama, činite i vi njima« (Mat. 7, 12). Sveto pismo preporučuje ljubavi našoj siromahe, udovice i sirote i uopće sve koji su u kakvoj god nevolji. Pomagati im treba tjelesnim i duhovnim djelima milosrđa.

Tjelesna su djela milosrđa: 1 gladna nahraniti, 2 žedna napojiti, 3 gola odjenuti, 4 gosta primiti, 5 sužnja otkupiti, 6 bolesna pohoditi, 7 mrtva ukopati. Ta djela dužni su činiti svi koji god mogu; jer koji to ne čine, biće osuđeni u oganj vječni. »Odlazite od mene, prokletnici, u oganj vječni. Jer sam bio gladan i niste mi dali jesti, bio sam žedan i niste mi dali napitka; bio sam gost i ne primiste me, gol i ne odjenuste me, bolestan i u tamnici, i ne obidoste me. Zaista vam kažem: što ne učiniste jednomu od ovih najmanjih, ni meni ne učiniste« (Mat. 25, 41—45). Osobiti primjeri toga milosrđa jesu: 1 prvi kršćani koji su dijelili hranu potrebnima; 2 Rebeka koja je napojila slugu Abrahamova; 3 Tabita koja je šivala haljine za udovice i sirote; 4 Abraham koji je kao putnik ugostio samoga Gospoda; 5 crkveni redovi za otkup robova; 6 redovi za dvorenje bolesnika, kao milosrdna braća, milosrdne sestre; 7 Tobija koji je ukopavao mrtve. Djela tjelesnoga milosrđa osobito se izvršuju u Crkvi katoličkoj. Onima koji dijele milostinju, obećao je Bog blagoslov na ovom svijetu i osobite milosti duhovne: da im se oproste grijesi i otvore vrata nebeska. »Milostinja izbavlja od smrti i čisti od grijeha te čini da nađemo milosrđe i život vječni« (Tob. 12, 9).

Duhovna djela milosrđa jesu: 1 grešnika pokarati; 2 neuka poučiti; 3 dvoumnoga dobro savjetovati; 4 tužna utješiti; 5 krivicu trpljivo podnositi; 6 uvreditelju oprostiti; 7 za žive i mrtve Boga moliti. U životu Isusovu najljepše se vidi kako je on činio ta duhovna djela milosrđa: on je grešnike (farizeje) karao, neuki narod poučavao, mladića savjetovao, udovicu u Naimu tješio za umrlim sinom; trpljivo je podnosio kad ga je sluga velikoga svećenika udario po licu; opraštao je onima koji su ga vrijeđali i za njih se Bogu molio. Takova djela milosrđa činili su i sveti ljudi, kao Ivan Krstitelj koji je korio kralja Heroda; Natan koji je opomenuo Davida; David koji je oprostio Saulu itd.

Na ova dva duhovna djela milosrđa ne smijemo zaboraviti. Bližnjega smo dužni bratski opomenuti, ako je to potrebno da ga od zla odvratimo i kad se možemo nadati da će nam to za rukom poći. Takvu opomenu treba dati blago, oprezno, u zgodno vrijeme (ne u času ljutine) i najprije nasamo. »Ako ti sagriješi brat tvoj, idi i pokaraj ga među tobom i njim samim« (Mat. 18, 15). Poglavarima je dužnost da onoga koji je svojim vladanjem druge sablaznio, opomenu javno, da »kažu Crkvi«. — Ako smo mi koga uvrijedili, treba da idemo k njemu te se s njim izmirimo. »Miri se s protivnikom svojim dok si još na putu, da te ne preda protivnik sucu, a sudac te preda sluzi i baci te u tamnicu« (Mat. 5, 25). Ako je pak nas tko uvrijedio, treba da mu od srca oprostimo, s njim se pomirimo i radije krivicu pretrpimo nego da mu zlo zlim vratimo. »Ne vraćajte zlo za zlo. Nego koliko do vas stoji, imajte mir sa svim ljudima. Ne osvećujte se sami, ljubazni; jer je pisano: »Moja je osveta ja ću vratiti, veli Gospod«

(Rim. 12, 17—19). Onoga koji neće da oprosti drugomu, čeka »sud bez milosrđa« (Jak. 2, 12).

2. **Ljubav spram sebe.** Kršćanin smije, pače je i dužan ljubiti samoga sebe, jer Krist kaže: »Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe.« Kršćanin treba da ljubi sebe brineći se prije svega za svoju dušu; jer do spasenja duše stoji vječna sreća cijeloga čovjeka. »Što koristi čovjeku ako sav svijet dobije, a duši svojoj naudi?« (Mat. 16, 26).

Čovjek se može i mora starati za tijelo i za vremenita dobra. Ima nastojati da steče što više znanja kojim će se koristiti u životu; treba da odabere i pripravi se za zvanje u kojem će moći uredno provoditi svoj vijek; dužnost mu je čuvati zdravlje i brinuti se za jelo i odijelo; može steći i imanje da od njega živi i od njega potrebnima dijeli; a od svega blaga »bolje je dobro ime« (Priče 22, 1), pa je čovjeku gledati da poštenje i dobar glas čestitim životom steče i čuva.

Kršćanskoj ljubavi k sebi protivna je samoživost (sebeznalost, egoizam). To je neuredna ljubav samoga sebe od koje čovjek traži samo svoju korist ne mareći za dobro bližnjega, pa do svoje časti i volje više drži negoli do same časti i volje Božje. Takav se čovjek više brine za tijelo i za vremenita dobra negoli za dušu i za vječnost, te je gotov i drugomu štetu učiniti da sebi koristi.

§ 27 Prva zapovijed Božja

1. **Deset zapovijedi Božjih.** Glavna zapovijed o ljubavi Boga i bližnjega šire nam se razlaže u deset zapovijedi Božjih što ih je Bog dao narodu izraelskomu na gori Sinaju. Prve tri zapovijedi kažu kako treba ljubiti Boga, a ostalih sedam govore kako smo dužni ljubiti bližnjega. Zato ih je i Bog napisao na dvije kamene ploče.

Ako su i te zapovijedi dane narodu izraelskomu, ipak vežu i u Novom zavjetu, jer se u njima nalazi naravni zakon, tj. onaj zakon koji su dužni vršiti svi ljudi, jer je prirođen ljudima budući zapisan u njihova srca (Rim. 2, 15). No premda se taj zakon nalazi ubilježen u srcu svakoga čovjeka, ipak je bilo dobro da je vidljivo proglašen i napisan jasno i razgovijetno; jer su grijehom veoma oslabili naš um i naša volja, te čovjek teško pozna što je dobro i mučno mu je dobro ljubiti i činiti, pa ga treba za to prinukati onim što vidi i čuje. A i Krist je rekao: »Nisam došao ukinuti zakon, nego usavršiti i ispuniti« (Mat. 5, 13).

2. **Prva zapovijed Božja glasi:** »Ja sam Gospodin Bog tvoj; nemaj drugih bogova uz mene.«

3. **Poštovanje Boga.** U prvoj zapovijedi zapovijeda Bog osobito da se njemu, jedinomu Bogu i gospodaru svomu, klanjamo i dostojno ga poštujemo na dva načina: nutarnjim i izvanjim.

Unutarnjim načinom poštujemo Boga ako u njega vjerujemo, ufamo se i njega nada sve ljubimo; ako mu se klanjamo, njemu se zahvaljujemo i njegovoj se volji podlažemo. Bogu se klanjamo ako ga priznajemo za svojega najvećega gospodara; odatle je odmah jasno da se imamo Bogu klanjati.

4. **O vjeru ogrešuje se** tko ne vjeruje ili krivo vjeruje, ili hotimice sumnja o vjeri; ko čita knjige pisane protiv vjere; ko govori na vjeru ili takove govore rado sluša; ko ne haje za vjeru ili je zatajiva. U nevjeru vodi oholost, opako življenje, zanemarivanje vjerskih dužnosti, osobito molitve.

5. **Ufanje i grijesi tomu protivni.** U Boga treba da se ufamo da će nam dati sve što je potrebno za spasenje. Možemo se nadati da će nam Bog dati i vremenita dobra, ali samo koliko nas pomažu ili bar ne priječe da postignemo vječno blaženstvo.

O ufanje se ogrešuje tko se nikako ne uzda u Boga ili se premalo uzda u Boga (kao Kain i Juda ili Izraelci u pustinji mrmljajući kad im je nestalo hljeba i vode). A griješi i onaj ko se prekoredno ufa u Boga, na primjer, da će se spasiti, ako i ostane u nepokori (kao što su činili farizeji misleći da će samo zato, što su potomci Abrahamovi, doći u nebo).

6. **Ljubav i grijesi protivni.** Boga ljubimo kad se njemu kao najvećemu dobru od srca predajemo, želimo mu omiljeti i s njim se sjediniti. O ljubav Boga ogrešuje se svakim grijehom, osobito pak ako tko neće da Bogu zahvaljuje, kad mrmlja na njegove odluke, ljuti se ili čak mrzi na Boga; a to je posljednje najstrašniji grijeh.

7. **Izvanje poštovanje Boga.** Izvanjim načinom štujemo Boga, kad svoje unutrašnje bogoljubivo mišljenje i osjećanje pokazujemo riječima i djelima, na pr. ako se molimo, idemo k službi Božjoj, pobožno ruke sklapamo, klečimo itd. Dašto samo spoljašnje pobožno držanje bez unutrašnje pobožnosti ne vrijedi ništa; zato je Isus farizeje koji su se samo izvana činili pobožnima, zvao licemjercima i pobijeljenim grobovima. Koliko kod Boga vrijedi izvanji pobožni čin, pokazuje primjer Danijela proroka koji je volio da ga bace u jamu lavsku nego da prestane izvanjim načinom klanjati se Bogu.

O izvanje poštovanje Boga ogrešuje se onaj koji zanemaruje službu Božju ili se kod nje nepristojno vlada.

Praznovjerjem griješi onaj tko misli da neke stvari, riječi ili znamenja imadu neku osobitu moć koje ne mogu imati niti po

svojoj naravi, niti po molitvi Crkve, niti po odredbi Božjoj. Ako na sebi nosimo svete slike ili posvećene stvari, to nije praznovjerje, već je to pohvalno, ako ih nosimo iz pobožnosti uzdajući se u Boga, pomoć svetaca ili u molitvu i blagoslov Crkve.

Svetogrđem griješi tko oskvrnjuje i grdi Bogu posvećene stvari, mjesta ili osobe. Tako je kažnjen kralj Baltazar, jer je pio iz svetih posuda. Krist je izagnao prodavce iz hrama i ukorio ih, što su sveto mjesto skvrnili.

Simonija je grijeh kad tko svete stvari ili službe kupuje ili prodaje za svjetovnu cijenu ili novac, kako je htio kupiti vrač Simon (Dj. ap. 8). Taj je grijeh Crkva oštro kažnjavala.

§ 28 Poštovanje i prizivanje svetih

1. Katolička crkva uči da je pravo i spasonosno **poštovati** i prizivati **svete.**

Velika je dakako razlika kako poštujemo Boga, a kako svete. Bogu se klanjamo kao svojemu najvećemu gospodaru, a svete samo poštujemo kao vjerne njegove sluge i prijatelje. Boga poštujemo radi njega samoga, a svete radi milosti koje im je Bog dao. Zato poštujući svete poštujemo tim Boga. Bogu se molimo da nam on sam pomogne svojom svemogućnošću, a svetima se molimo da nam pomognu svojim zagovorom kod Boga. Da je to poštovanje i prizivanje svetih Bogu ugodno, vidi se iz mnogih čudesa što ih je Bog učinio prizivanjem svetaca. Abraham se molio za Sodomljane; Bog je sam zapovjedio prijateljima Jobovim da idu k njemu i on će se moliti za njih (Job. 42, 8). Žena molila proroka Elizeja, pa joj je oživio sina; kršćani su molili sv. Petra za mrtvu Tabitu, i povratio im je živu.

Nad sve anđele i svete treba da poštujemo blaženu Djevicu Mariju, jer je ona Mati Božja, stoga nadvisuje milošću i slavom sve anđele i svete, i jer nam upravo zato može svojom molitvom najviše pomoći kod Boga. Isus je načinio prvo čudo u Kani na molbu svoje majke; pomoć Marijinu često su kršćani osjetili na pr. u bici kod Lepanta, kod oslobođenja Beča itd.

2. **Kipe i slike Isusa i svetih** jest pravo poštovati, jer kad već dijete štuje slike svojih roditelja i kad podložnici časte slike svojih vladara, to kršćani treba da još više štuju slike i kipove Isusa i svetih. Kad se u 8 vijeku podigoše ljudi koji su pomagani od grčkih careva obarali slike, vjerni su kršćani radije pretrpjeli muke i smrt nego da ostave pobožni običaj štovati slike. Protivnici slika osuđeni su god. 787 na sedmom općem Crkvenom saboru. Moliti se pred kipovima i slikama Isusa i svetih nije nikako praznovjerje, jer moleći se pred kipovima molimo se Kristu i svetima koje nam pokazuju one slike i kipovi. Slike nas

pobuđuju na ljubav Kristu i svetima, i potiču da idemo za primjerom njihovim. Od slika Spasiteljevih najznatnije je raspelo, koje bi imalo biti u svakoj kršćanskoj kući.

3. **I ostatke, relikvije (moći) svetih,** što je od svetaca ostalo ili od njihova tijela ili od odijela, vrijedno je poštovati; i to zato, jer su tjelesa svetih bila hram Duha Svetoga, te će jednoć uskrsnuti na vječnu slavu, i jer je Bog preko njih više puta činio čudesa. Elizejevih kosti dotače se mrtvac i oživje (IV Kralj 13, 21). S tijela sv. Pavla nošahu znojave rupce i pojase na bolesnike, i oni se iscjeljivahu od bolesti i duhovi zli izlažahu iz njih (Dj. ap. 19, 12). Da li su relikvije prave ili nisu, to nije članak vjere. Ako relikvije nisu prave, vrijede toliko kao da su slike.

* Najbolji je način kako ćemo štovati svete da idemo za njihovim krepostima, i tako njima slični budemo te postanemo žive slike njihove i kipovi. Zato je dobro čitati živote svetih i u njih se ugledati.

§ 29 Druga zapovijed Božja. Poštovanje imena Božjega

1. **Druga zapovijed Božja glasi:** »Ne izusti imena Gospodina Boga svoga uzalud«.

2. **Spominjanje imena Božjega.** U drugoj zapovijedi zapovijeda se da uvijek ime Božje izgovaramo s poštovanjem. Tako radi Sv. pismo kad na mnogo mjesta slavi ime Božje. »Neka ime Gospodnje bude blagoslovljeno otsad i dovijeka!« (Ps. 112, 2). Isus nas je naučio moliti: »Sveti se ime Tvoje (Bože)«. Ime Božje treba prizivati u početku znamenita djela: »Pomoć naša u ime Gospodnje«. »U ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. Kod pozdrava lijepo je spominjati ime Božje. Tako je pozdravljao Boz svoje žeteoce: »Gospod s vama«, a to čini svećenik kod sv. mise. Lijepi su pozdravi: »S Bogom«. »Pomoz Bog!« »Hvaljen Bog!« »Hvaljen Isus Krist! Uvijek. Amen«. U nevoljama jednako treba prizivati i slaviti ime Božje, kako je govorio Job: »Neka ime Božje bude blagosloveno«. To treba činiti osobito na času smrti po primjeru Kristovu na križu: »Oče! U ruke tvoje predajem duh svoj;« a tako se i sv. Stjepan moljaše: »Gospodine Isuse, primi duh moj!« Ime Isusovo treba prizivati na času smrti koji hoće da dobije potpun oprost.

Poštovanju imena Božjega protivi se uzaludno spominjanje imena Božjega kad se to čini u šali, u srditosti ili samo od navike. Još više griješi onaj ko proklinje, tj. zaziva zlo na sebe ili na drugoga i pritom grdi ime Božje. Najgore pak griješi ko na Boga huli ili psuje: kad porugljivo govori o Bogu, o svetima i o svetim stvarima. Taj se grijeh u zakonu Mojsijevu kažnjavao smrću: »Tko opsuje ime Gospodnje, neka smrću umre; neka ga ka-

menuje sva općina!« (III Mojs. 24, 16). Psovač ne može imati Božjega blagoslova, te se često na njem izvršuje ono čim Bog prijeti: »Neće ostaviti Bog bez kazni onoga koji uzme ime Gospoda Boga svojega uzalud« (II Mojs. 20, 7). Senaherib se rugao Bogu živomu, a anđeo mu pobio vojsku, i sinovi su ga ubili.

3. **Zakletva.** Boga poštujemo zakletvom ili prisegom. Zakleti se ili priseći reći će zvati Boga za svjedoka da istinu govorimo ili da ćemo obećanje držati. Zakletvom priznajemo sveznanje, pravednost i svemogućnost Božju; zato je zakletva djelo kojim Boga poštujemo. Zakletvu su u Starom zavjetu upotrebljavali patrijarsi i drugi pobožni ljudi. Tako je Abraham rekao kralju Sodomskomu: »Dižem ruku svoju ka Gospodu Bogu višnjemu, gospodaru neba i zemlje, da neću ništa uzeti što je tvoje« (I Mojs. 14, 22). U Novom zavjetu sam Isus Krist prihvata zakletvu kojom ga zakleo veliki svećenik da kaže je li on Sin Božji? (Mat. 26, 63). Sv. Pavao često u svojim poslanicama uzima Boga za svjedoka. »Svjedok mi je Bog da vas se opominjem bez prestanka« (Rim. 1, 9).

Da bude zakletva dobro djelo, treba da je istinita, razložna i pravedna. Zaklinjati se imamo samo za ono što znamo da je istina: zaklinjati se valja samo onda, ako je to od potrebe, na pr. kad to traži sud; zakletvom treba da se potvrđuje samo ono što možemo bez grijeha učiniti i kazati.

Grešno se zaklinje ko se zaklinje za ono što zna da nije istina ili o čem sumnja da je istina; ko se zaklinje bez potrebe; ko se zaklinje da će zlo učiniti, a dobro da neće učiniti; ko ne drži što je zakletvom obećao, premda bi mogao držati. Ko se zakleo da će zlo učiniti ili dobro propustiti, ne smije izvršiti zakletve; jer kako je sagriješio što se tako zakleo, tako bi opet sagriješio da se drži takve zakletve. Zato je Herod dvostruko sagriješio što je radi zakletve dao pogubiti sv. Ivana Krstitelja (Mark. 6, 23). Tko se krivo zakune, čini jedan od najvećih grijeha: jer se ruga Bogu najsvetijemu i sveznajućemu; jer često čini bližnjemu veliku štetu; i što sam priziva na sebe Božju osvetu. »Prokletstvo neka dođe na kuću onome koji se kune krivo mojim imenom« (Zah. 5, 4).

4. **Zavjet.** Poštovanje imenu Božjemu pokazujemo i zavjetom. Zavjetovati se reći će: svojevoljno obećati Bogu da ćemo učiniti nešto dobro što inače nismo dužni učiniti. Tako se zavjetovala Ana, mati Samuelova, da će sina svojega posvetiti za službu Bogu dok je živ; Samsona su roditelji zavjetovali da neće piti vina. Što smo se zavjetovali, to smo dužni izvršiti, ako ikako možemo; jer ako smo dužni držati riječ čovjeku, još smo više dužni držati obećanje Bogu. »Ako si što zavjetovao Bogu, ne oklijevaj izvršiti. Bolje je da ne zavjetuješ negoli da zavjetuješ, pa ne ispuniš obećanje« (Prop. 5, 3).

Zato treba dobro promisliti prije nego što se zavjetujemo; pa je dobro zato pitati i svojega ispovjednika, tako i onda ako ne možemo zavjeta izvršiti. »Gospodinu nije milo ludo i nevjerno obećanje« (Prop. 5, 4. Zavjet Jeftin Sud. 11).

§ 30 Treća zapovijed Božja. Svetkovanje nedjelje

1. **Treća zapovijed Božja glasi:** »Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji.«

2. **Svetkovanje nedjelje.** U trećoj zapovijedi zapovijeda Bog da svetkujemo dan Gospodnji, to jest nedjelju. U Starom je zavjetu dan Gospodnji bila subota (počinak), a u Novom je zavjetu nedjelja, jer je u nedjelju Isus uskrsnuo i u nedjelju je poslao Duha Svetoga i tako dovršio djelo spasenja. Već su apostoli po naredbi Isusovoj svetkovali nedjelju mjesto subote. Sv. Pavao u prvi dan sedmice (dakle u nedjelju) kad su se učenici skupili da lome hljeb (k sv. misi), propovijeda do ponoći (Dj. ap. 20, 7). Naređuje da se u nedjelju skuplja milostinja za siromašnu braću, dakle kad su bili kršćani na okupu kod službe Božje (I Kor. 16, 2). Štaviše, on kori one koji su se držali židovskih blagdana veleći: »Držite dane i mjesece i vremena i godine. Bojim se za vas da se nisam možda uzalud trudio oko vas« (Gal. 4, 10. 11). Sv. Ivan je u nedjelju, »dan Gospodnji«, uznesen vidio tajne Božje i kako sveti slave Boga u nebu (Otkr. 1, 10).

Nedjelju treba svetkovati bogoljubnim djelima, osobito da idemo k sv. misi, da slušamo riječ Božju, da dostojno primamo svete sakramente, vršimo djela milosrđa, čitamo pobožne knjige i da ne radimo težačkoga posla.

3. **Težački poslovi** jesu: tjelesni poslovi koje obično rade sluge, težaci i zanatlije. Ti su poslovi zabranjeni, jer se njima umara tijelo, a nedjelja je određena za odmor; tim se djelima pribrajaju i oni poslovi kojima se ljudi odvraćaju od službe Božje ili smetaju, kao što je sudovanje i sajmovanje. Duševne radnje, kao što je učenje, pisanje, slikanje, nisu zabranjene, tako isto i obične radnje što se u kući svaki dan moraju raditi: kuhanje, čišćenje soba, odijela itd.

Gdjekad je slobodno raditi i težačke poslove, kad to duhovni poglavari iz znatnih razloga dopuste ili to silna potreba zahtijeva. Tako mogu težaci raditi na polju, ako poradi nepovoljna vremena ne mogu svršiti poslove. Dopuštenje za to mogu dati župnici. U nedjelju mogu se raditi radnje koje se bez štete ne mogu prekidati, kao u ljevaonicama, staklanama, mnogim tvornicama; zatim poslovi željeznički, poštarski. Sluge i siromasi koji ne mogu u djelatne dane zaslužiti koliko im treba za uzdržavanje porodice, mogu i u nedjelju privređivati. Nastane li požar, povodnja, dopu-

štene su težačke radnje da se nesreća odvrati. (Ovca pala u jamu, Mat. 12, 11).

Ne griješe samo oni koji rade u nedjelju težačke poslove, već i gospodari koji svojim podložnicima bez potrebe nalažu ili dopuštaju raditi težačke poslove. Nedjelju oskvrnjuje i onaj koji se u nedjelju raspušteno i sablažnjivo vlada, neumjereno pije i grešno se zabavlja.

§ 31 Četvrta zapovijed Božja. Roditelji i poglavari

1. **Četvrta zapovijed Božja glasi:** »Poštuj oca i mater, da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji.«

2. **Dužnosti djece.** U četvrtoj zapovijedi zapovijeda Bog da roditelje i poglavare štujemo, ljubimo i slušamo. Djeca moraju svoje roditelje štovati, ljubiti i slušati, jer su roditelji namjesnici Božji i za Bogom njihovi najveći dobročinci koji se brinu za njihovo tjelesno i duševno dobro.

Djeca treba da p o š t u j u roditelje gledajući u njima namjesnike Božje. To poštovanje imadu pokazivati riječima i djelima, da roditelje cijene, s njima i o njima uvijek lijepo govore, prema njima se vladaju pristojno i uljudno. Griješi dijete koje svoje roditelje prezire, o njima zlo govori, svojih se roditelja stidi, prkosi im, grdi ih ili tja i ruku na njih diže. »Oko koje se ruga ocu i prezire mater svoju, neka kljuju gavrani i jedu mladi orlići« (Priče 30, 17).

Djeca su dužna l j u b i t i roditelje, jer su im roditelji za Bogom prvi dobročinci. Stoga treba da svojim roditeljima od srca žele svako dobro, za njih se mole, zahvaljuju im za dobročinstva, nastoje ih razveseliti svojim napredovanjem, a kad roditelji trebaju pomoći, da im pomognu. Djeca griješe ako roditeljima zlo žele, kad ih žaloste i srde, ili ih u potrebi ne pomažu. »Sine, posegni za oca svojega u starosti, i ne žalosti ga u vijeku njegovu« (Crkv. 3, 14).

Djeca su dužna s l u š a t i roditelje, jer su im roditelji od Boga postavljeni poglavari i odgojitelji. Zato treba da rado izvršuju njihove zapovijedi, primaju njihove opomene i pokore se kazni. »Čuvaj, sine moj, zapovijest oca svojega, i ne ostavljaj nauke matere svoje« (Priče 6, 20). »Djeco, slušajte roditelje svoje u svemu, jer je to ugodno Gospodinu« (Kol. 3, 20). Dijete griješi, ako ne sluša rado ili nikako svojih roditelja, ako ne prima njihovih opomena i opire se njihovoj kazni.

Djecu k o j a č e t v r t u z a p o v i j e d v j e r n o d r ž e, čeka na ovom svijetu Božja pomoć i blagoslov, a na drugom vječno blaženstvo. »Poštuj oca svoga i mater svoju, što je prva zapovijed s obećanjem da ti bude dobro i da budeš dugovjetan« (Ef. 6, 2. 3). Primjeri su: Sem i Jafet, Izak, mladi Tobija. Djecu pak koja svojih roditelja ne štuju, ne ljube i ne slušaju, čeka na ovom svijetu prokletstvo Božje, ruglo i sramota, a na drugom vječna muka. »Proklet da je ko ne štuje oca svoga i matere, a sav narod neka reče: Amen.« (V Mojs. 27, 16). Primjeri: Ham, Apsalom.

3. **Roditeljima je dužnost** da ljube svoju djecu i da se brinu za njihovo duševno i tjelesno dobro. Zlo postupanje s djecom zabranjuje zakon Kristov: »Vi ocevi, ne razdražujte djece svoje, nego ih odgajajte u nauci i strahu Gospodnjem« (Ef. 6, 4).

4. **Poglavari i podložnici.** Osim roditelja dužni smo štovati, ljubiti i slušati jošte hranitelje, učitelje, gospodare i sve duhovne i svjetovne p o g l a v a r e. Duhovnim i svjetovnim poglavarima dao je vlast sam Bog podložnicima za dobro. »Svaka duša da se pokorava vlastima, jer nema vlasti da nije od Boga, a što su vlasti, od Boga su postavljene« (Rim. 13, 1). Gdje ljudi sebi izabiraju poglavare (poslanike), treba da izaberu istinite, poštene i bogobojazne ljude.

S l u g e treba da poštuju svoje gospodare, da budu vjerni i marljivi. »Sluge, slušajte u svemu svoje tjelesne gospodare ne samo pred očima radeći, kao da ljudima ugađate, nego u čistoći srba bojeći se Boga« (Kol. 3, 22).

D u h o v n e p o g l a v a r e treba poštovati kao svoje oce, slušati ih i davati im potrebno za život. »Poštuj svećenike« (Crkv. 7, 31). »Poslušni budite svojim poglavarima, jer oni bdiju za duše vaše kao oni koji će račun davati« (Hebr. 13, 17). »Tko evanđelje propovijeda, od evanđelja treba da živi« (I Kor. 9, 14).

S v j e t o v n e p o g l a v a r e dužni smo poštovati i slušati po savjesti, plaćati određene poreze, ustajati na obranu domovine imutkom i životom. »Budite pokorni ne samo od straha, nego i po savjesti. Podajte dakle svakomu što ste dužni: kome porez, porez; kome strah, strah; komu čast, čast« (Rim. 13, 5).

O duhovne i svjetovne poglavare o g r e š u j e s e: tko ih drsko kori i grdi; tko im se opire i protiv njih se buni. »Tko se suproti vlasti, suproti se naredbi Božjoj, a koji se suprote, sami sebi pribavljaju osuđenje« (Rim. 13, 2). Primjer: Kora, Datan i Abiron.

Samo onda n i j e s l o b o d n o s l u š a t i roditelje i poglavare kada bi što zapovjedili što Bog zabranjuje, jer »većma se treba Bogu pokoravati negoli ljudima« (Dj. ap. 5, 20). Apostoli pred visokim vijećem. Tri mladića u Babilonu.

M l a d i ć i treba da poštuju s t a r i j e l j u d e i slušaju njihove savjete. »Pred sijedom glavom ustaj i poštuj lice starčevo« (III Mojs. 19, 32).

G o s p o d a r i treba da blago postupaju sa slugama. »Ako ti je vjeran sluga, postupaj s njime kao s bratom« (Crkven. 33, 3). Gospodari imadu ne samo dati prilike slugama da vrše vjerske dužnosti, nego ih na to i poticati. P o g l a v a r i imadu biti pravedni

i brižljivi, i treba dobrim ugledom da prednjače podložnicima. »Ljubite pravdu koji sudite zemlji!« (Mudrost 6, 2). Vidi: Život u kršćanskoj porodici (Dodatak).

§ 32 Peta zapovijed Božja. Briga za život i zdravlje bližnjega i svoje

1. **Peta zapovijed Božja glasi:** »Ne ubij!« Od vremenitih dobara što ih imamo, najveće je dobro život. Zato nam peta zapovijed nalaže da čuvamo život i zdravlje svoje i svojega bližnjega; a zabranjuje nam sve čim se ko ogrešuje: o život i zdravlje bližnjega svoga, o svoj život i zdravlje, i o dušu bližnjega svoga.

2. **O život i zdravlje bližnjega svoga** griješi: ko bližnjega nepravedno ubije ili rani; ko ga ljuti ili zlostavlja, i tako mu život gorči i pokraćuje. Ubiti čovjeka dopušteno je samo poglavarstvu da kazni zločin, i onomu koji brani domovinu ili svoj život, ako ga drukčije ne može obraniti. Primjer: Judita.

Pozivati koga na dvoboj ili izlaziti na dvoboj protivi se također petoj zapovijedi Božjoj, jer taki izlaže pogibli svoj život i život svoga suparnika, i ruši red u ljudskom društvu. Zato i Crkva izbacuje iz svoje zajednice ne samo one koji dvoboj dijele, nego i svjedoke koji to navalice gledaju i pripomažu.

Koji drugoga nepravedno ubije, čini grijeh u nebu vapijući, jer povređuje pravo Božje, budući da Bogu pripada vlast nad životom i smrću; povređuje pravo i red u ljudskome društvu, uzima bližnjemu najveće vremenito dobro a kadikad ga baca u vječnu propast. Ubojicu muči već na ovom svijetu teška grižnja savjesti (kao Kaina) ili ga stigne sramotna smrt (kao Ahaba i Jazabelu).

3. **O svoj život i zdravlje griješi:** ko sam sebe ubije ili se osakati; ko kvari sebi zdravlje i pokraćuje život neumjerenim jedenjem i pijenjem, jakom srdžbom, razuzdanim življenjem itd. Tko sam sebe ubije, učini teški grijeh, jer griješi Bogu koji je jedini gospodar života i smrti čovečje; griješi duši svojoj koju baca u vječno prokletstvo; griješi svojima koje žalosti i sramoti. Primjer: Saul.

Izvrći svoj život pogibli smije čovjek samo onda ako to traži viša dužnost. Kršćanski su mučenici voljeli umrijeti negoli se odreći vjere. Tako su na pr. vojnik, svećenik, liječnik dužni činiti što ište njihova služba, pa trebalo zato i život gubiti. Radnici koji rade u rudnicima ili tvornicama, ne griješe također, ma da i tamo gube zdravlje a pomalo i život, jer tako rade za općeno dobro.

Željeti sebi smrt iz očajanja ili dosade, također je grešno; nije grešno kad ko to želi da se riješi muka, ali se ipak predaje na volju Božju; ta je želja dobra, ako tko čezne za vječnim

životom gdje će se s Bogom sjediniti. Tako veli sv. Pavao: »Meni je život Krist, a smrt dobitak. Imam želju rastvoriti se i biti s Kristom« (Filip 1, 23).

4. **O dušu svojega bližnjega ogrešuje se** tko bližnjega sablažnjava, to jest hotice navodi na grijeh ili ga potpomaže u griješenju. Tako čine oni koji drugoga na zlo svjetuju, zlo zapovijedaju ili hvale: napose ako pred drugima sramotno govore ili se odijevaju; pišu i šire zle knjige i slike; primaju u kuću kradljivce, pijanice, igrače ili druge opake ljude. Griješe i poglavari, ako po dužnosti svojoj ne kazne zlo, nego još svojim zlim primjerom zlo šire.

Od toga da ne sablaznimo bližnjega, odvratiće nas pomisao da je sablaznik pomoćnik vraga koji zavodi duše što ih je Krist svojom krvlju otkupio; ove teške Kristove riječi: »Koji sablazni jednoga od ovih malih koji vjeruje u me, bolje bi mu bilo da se objesi kamen vodenični o vratu njegovu i da potone u dubinu morsku. Teško onomu čovjeku kroz kojega dolazi sablazan« (Mat. 18, 6. 7). Onaj koji je naškodio tijelu i duši bližnjega, dužan je ne samo pokajati se i ispovjediti, nego i učinjeno zlo, koliko može, popraviti. Dužnost nam je, uopće, da svagda u miru i slozi živimo s bližnjim, te dajemo drugima dobar primjer.

§ 33 Šesta i deveta zapovijed Božja. Čuvanje čistoće

1. **Šesta zapovijed glasi:** »Ne sagriješi bludno« a deveta: »Ne poželi žene bližnjega svoga«.

2. **Čuvanje čistoće.** U šestoj i devetoj zapovijedi zapovijeda Bog da u svim svojim mislima, pogledu, govoru i činu budemo stidljivi, i da krepost čistoće brižljivo čuvamo. Čistoća je najmilosnija krepost, jer čini ljude slične anđelima pa se i zove anđeoska krepost. Djevičansku čistoću poštuje svatko, pa i najpokvareniji čovjek. Zato i kaže Sv. pismo: »Kako li je lijep čisti naraštaj sa sjajnošću. Jer je besmrtan spomen njegov, i u Boga je i u ljudi priznat« (Mudrost 4, 1). Čistoćom dolazimo u osobito prijateljstvo s Kristom i sa svetima. Sin Božji odabrao je za majku prečistu Djevicu, za hranitelja čistoga sv. Josipa, a najmiliji učenik bio mu je djevičanski sv. Ivan. Čistoća nam daje unutrašnju sreću, mir, zadovoljstvo, čini nas spremne za svako dobro, osobito pak za druženje s Bogom u molitvi. »Blago onima koji su čista srca, jer će Boga vidjeti« (Mat. 5, 8). Da sačuvamo tu milu i nježnu krepost, treba nam uklanjati se od zla društva, grešne prilike; paziti na oči svoje, da ne gledamo stvari nepristojnih; u napasti preporučiti se Bogu i Prečistoj Djevici Mariji; moliti se za svetu čistoću; primati često svete sakramente i imati na pameti da Bog sve vidi i da možemo iznenada umrijeti.

3. **U šestoj i devetoj zapovijedi zabranjuje Bog** sve što je bestidno, kao: besramno misliti, željeti, gledati i govoriti, pisati, slikati i činiti; sve što bi čovjeka na to moglo navesti kao: nepristojno igranje, odijevanje, pjevanje ružnih pjesama, čitanje zlih knjiga, polaženje bestidnih prikazivanja u glumištima ili kinima, neoprezno druženje s osobama drugoga spola, pijančevanje i besposličenje. Besramne su misli grešne, ako se njima hotice bavimo i ne trudimo se da ih se ostavimo, na pr. da skrenemo misli na to drugo ili da se prihvatimo kakvoga posla. Nečistoća je **grijeh.** »Bludnost i svaka nečistoća neka se i ne spominje među vama kao što pristoji svetima; tako ni sramotne i lude riječi ili šale što se ne pristoji« (Ef. 5, 3). To je grijeh težak; jer nijedan grijeh nije tako sramotan i škodljiv. Sramotan je, jer čovjek koji je dijete Božje i slika Božja, ponizuje se na nerazumnu životinju; škodljiv je, jer čovjeku truje dušu i tijelo, umanjuje mu snagu i umne sile, uzrokuje gadne i teške bolesti, uzima mu volju za molitvu, slabi mu vjeru, dovodi ga često do očajanja i ubistva i napokon u vječnu propast. »Bludnicima je dio u jezeru koje gori ognjem i sumporom« (Otkriv. 21, 8). Bog je taj grijeh kaznio potopom. Još danas mrtvo more gdje su nekad bili gradovi Sodoma i Gomora, pokazuje strahotnu kazan toga grijeha.

§ 34 Sedma i deseta zapovijed Božja. Poštovanje tuđega imutka

1. **Sedma zapovijed Božja glasi:** »Ne ukradi«; deseta: »Ne poželi nikakove stvari bližnjega svoga.« Sedma i deseta zapovijed Božja zaštićuje imutak čovjeku.

2. **Vlasništvo.** Što čovjek pravednim načinom steče, to je njegovo vlasništvo, i to mu drugi ne smije uzeti. Zato su krive nauke koje se tomu protive, kao na pr. komunizam koji uči da su sve stvari zemaljske zajednička imovina svih ljudi, a zasebno vlasništvo da je nepravedno uzimanje i posvajanje (krađa). Po toj nauci trebalo bi tako urediti ljudsko društvo (državu), da bude sve zajedničko svima. No gdje se to kušalo učiniti, tamo je nastao metež i nered, mjesto prava zavladala je sila i nasilje, ljudi su izgubili volju za rad i mjesto blagostanja došla je bijeda još veća.

3. **Stjecanje i upotrebljavanje imutka.** Kršćanska vjera uči ipak da je imutak čovjeku od Boga, i da je zato odgovoran Bogu kako svoj imutak stječe i njim upravlja. Imutak se najbolje stječe radom. Čovjek treba da radi. To je njegova dužnost i vrlina koja ga resi. Čovjek je radio i prije grijeha; rad dakle nije kazan za grijeh, nego muka i tegoba kojom rad čovjeku dodijava, dolazi od grijeha. Sv. Pavao opominje kršćane: »Molimo vas, braćo, da gledate svoj posao, da radite svojim rukama, kao što vam zapovjedismo« (I Sol. 4, 11). A i sam je drugim kršćanima prednjačio radeći rukama svojim.

Čovjek treba da štedi kloneći se nepotrebna trošenja i rasipanja, da ne dođe u oskudicu. »Tko prezire sitnine, pomalo propada« (Crkven. 19, 1). Za velikim bogatstvom ne valja ići, jer su u tom velike pogibli da bogatstvo ne uguši u čovjeka ljubav k Bogu i da mu srce ne prione za blago zemaljsko.

Zato čovjek treba da bude podatljiv, te od svojega imanja daje potrebnima dijeleći milostinju. Tako se ublažuje stanje siromasima i odvraćaju se od društva ljudskoga mnoga zla koja nastaju, što zemaljska dobra nisu i ne mogu biti jednako podijeljena.

Siromasi neka budu zadovoljni s onim što imadu i što si mogu pošteno zaslužiti. Neka se tješe što su slični Spasitelju koji je sam bio siromašan i hvali one koji ljube siromaštvo. Ako je siromah radljiv i štedljiv, pomoći će mu Bog i dobri ljudi, da može toliko imati koliko mu treba za pristojan život.

4. **Sedma i deseta zapovijed zapovijedaju nam** da poštujemo tuđe, da bez zavisti pustimo svakomu što je njegovo, bližnjemu činimo dobro i budemo zadovoljni onim što imamo. »Velika je dobit pobožnost sa zadovoljstvom. Ništa ne donesosmo na ovaj svijet, nema sumnje da ne možemo ništa ni odnijeti. A kad imamo hranu i odjeću, ovim da budemo zadovoljni« (I Tim. 6, 6).

5. **Grijesi protiv tuđe imovine.** U sedmoj zapovijedi zabranjuje Bog škoditi imovini bližnjega razbojstvom, krađom, prijevarom, lihvom ili drugim nepravednim načinom. Razbojstvo učini ko sebi silom prisvoji tuđu imovinu. Krade onaj ko uzme tuđe dobro potajno ili ga pomogne uzeti; ko kupi ukradeno, ne vrati nađeno, ne plati što je dužan. Vara onaj koji bližnjemu daje u trgovini krivu mjeru, novac ili lošu robu, lažna pisma izdaje ili krivične parnice vodi. Lihvari onaj koji za uzajmljeni novac traži nedopuštene kamate, gomilanjem robe diže cijene, i uopće koji se potrebom ili neznanjem bližnjega služi za svoj dobitak. Štetovanje biva kad tko tuđu stvar uništava ili kvari nemajući sam s toga nikakove koristi.

Griješi teško koji drugoga znatno ošteti u imovini. Teško griješi i onaj koji male stvari krade, ako to čini često, te odatle izađe velika šteta bližnjemu, ili ako mu ukrade stvar za koju zna da je vlasniku osobito draga i potrebna.

6. **Povraćanje i naknađivanje.** Ko ima što tuđe, dužan je to povratiti, a ko je učinio štetu, dužan je štetu naknaditi što prije, koliko može, inače mu Bog ne oprosti grijeha. Vratiti tuđe treba vlasniku ili njegovu baštiniku; ako to nije moguće, onda treba dati za siromahe ili za druge dobre svrhe.

* Da ne činimo štete imovini bližnjega i da ne želimo tuđe dobro steći krivičnim načinom, treba da nas odvraćaju ove misli; da će nam te stvari smrt i onako uzeti; da nam tuđe dobro ne donosi sreće i blagoslova, nego strah i prokletstvo; da je ludo za prolaznu stvar izgubiti vječno blaženstvo i duši pribaviti vječnu muku. »Tko nepravdu sije, zlo će žeti« (Priče 22, 8). Krivo stečeno nije blagosloveno. Oteto prokleto.

§ 35 Osma zapovijed Božja. Istinitost i poštenje

1. **Osma zapovijed Božja glasi:** »Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga.« U osmoj zapovijedi zapovijeda Bog da budemo istiniti: da govorimo istinu i čuvamo se svake laži.

2. **Istinitost.** Ponajprije ako je ko pozvan za svjedoka na sud, ima na sudu govoriti čistu i potpunu istinu, kako zna, ni više ni manje. To je vezan čovjek činiti to više, jer često mora da svoje svjedočanstvo potvrdi zakletvom (prisegom).

Griješi dakle onaj koji lažno svjedoči na drugoga, to jest na sudu kaže ono što nije istina, kao što su lažni svjedoci svjedočili na Nabota i Krista.

Ne samo na sudu, nego i svagda u životu dužni smo govoriti istinu i pokazivati se izvana kako smo iznutra. Istinitosti protivi se laž i pretvaranje. Lagati reći će: hotimice kazati što nije istina. Lagati nije nikad dopušteno, pa ni u nuždi, ni za svoju ni za tuđu korist. Laž može biti manji i veći grijeh, kako laž biva od šale, od koristi ili od štete. Laž od šale nije grijeh ako se odmah vidi da je to šala. To vrijedi i za mnoge udvorne riječi, pjesničke slike ili izmišljenje pripovijesti.

Premda se nikad ne smije lagati, ipak je gdjekad dopušteno pa i naloženo tajiti istinu. Ako onaj koji nas što pita, nema prava za to, možemo šutjeti, ili se uklanjati odgovoru. Tuđe tajne očitovati grešno je, ako bi tim bližnjemu učinili žalost ili štetu; svećenici, činovnici, liječnici dužni su po svojoj službi čuvati tajne.

Pretvaranje biva kad tko vladanjem svojim kazuje baš protivno onomu što misli, na pr. kad se čini prijatelj, a uistinu je neprijatelj; ili kad se čini boljim i pobožnijim nego što jest, da druge zavara (licemjerje); ili kad drugoga hvali da mu ugodi, makar i ne bila istina (laskanje). Takve je licemjere Isus oštro korio: »Teško vama književnici i farizeji, licemjeri, koji ste kao pobijeljeni grobovi koji se čine ljudima izvana lijepi, a iznutra su puni kosti mrtvačkih i svake nečistoće. Tako se i vi činite pravedni pred ljudima, a iznutra ste puni licemjerja i nepravde« (Mat. 23, 27. 28).

3. **Poštenje i dobar glas.** Istinitim govorom i dobrim vladanjem stječemo si poštenje i dobar glas, to jest dobro mišljenje što ga drugi imadu o nama. Poštenje i dobar glas dragocjeno

je dobro. »Bolje je dobro ime nego veliko bogatstvo« (Priče 22, 1). Bolji je dobar glas nego zlatan pas. Zato smo dužni starati se za svoje poštenje, ako to služi za čast Bogu i dobar primjer bližnjemu, osobito pak ako to traže dužnosti našega staleža. Ali u tom se treba držati prave mjere. Zato treba da smo gotovi pretrpjeti sramotu, kad je to za slavu Božju ili za dobro bližnjega. To znači riječi Isusove: »Ako te tko udari po desnom licu tvojem, podaj mu i drugo« (Mat. 5, 39). Tako su se i apostoli kad su bili šibani, radovali što su za ime Isusovo trpjeli sramotu (Dj. ap. 5, 41). Za svoje poštenje imamo se brinuti na pravi način, a to će biti ako kreposno živimo i uklanjamo se svakomu zlu. Nije dobar način da dođemo na dobar glas, ako se razmećemo, sami sebe hvalimo, druge ponizujemo.

Kao što smo dužni starati se za svoj dobar glas, tako smo dužni čuvati poštenje i dobar glas svojega bližnjega. Zato treba uvijek o drugomu dobro misliti, poštovanje mu činiti, kad treba i pohvaliti njegove izvrštine i braniti njegovu napadnutu čast. O poštenje i dobar glas bližnjega griješi se ocrnjivanjem, grđenjem, krivim mišljenjem i suđenjem. Ocrnjivanjem griješi tko bez potrebe razglašuje pogreške bližnjega. Pogreške bližnjega smijemo kazati kada to služi na dobro onomu koji je pogriješio i kad je to potrebno da se veće zlo zapriječi. Tako je dobro učinio Josip kad je pripovjedio ocu što su braća njegova učinila opako djelo (I Mojs. 37, 2). Kazujući pogreške bližnjega treba paziti da kažemo samo istinu, s dobrom nakanom, ne možda iz zloradosti i osvete, i da to kažemo samo onima koji mogu zlu doskočiti: roditeljima, učiteljima, poglavarima. Ocrnjivanju je nalik prišaptavanje kad tko pripovijeda nekomu što je drugi o njemu zla govorio, da tako među njima zametne svadu. — Opadanjem (klevetanjem) griješi ko izmišlja na bližnjega pogreške kojih nema, ili pogrešku njegovu pripovijedajući uvećava. »Tko potajno opada, ne čini manje nego zmija koja tiho ujeda« (Prop. 10, 11). I onaj griješi koji sluša opadanje, ako ga to raduje i ako pitanjima i odobravanjem potiče koga da kleveće. »Ogradi uši trnjem; jezika zla nemoj slušati« (Priče 22, 1). Tko je drugoga klevetao, dužan je oporeći što je lažno rekao, i naknaditi svu tim učinjenu štetu. Onaj pak koji je drugoga ocrnio, dužan je bližnjega ispričati i nastojati da mu na drugi način popravi poštenje. — Pogrđivanje biva ili nepoštovanjem kad se bližnjemu ne daje čast koja mu pripada, ili sramoćenjem kad me se pred drugima reče nešto ružno što ga ponizuje. Tko je drugoga pogrdio, treba da ga moli za oproštenje, osobito ako je pogrda bila veća ili osoba pogrđena što dostojnija. — Krivo suditi reći će bez dovoljna razloga misliti što zlo o bližnjemu. »Ne sudite i nećete biti suđeni« (Mat. 7, 1).

§ 36 Zapovijedi crkvene. Prva i druga

1. **Crkvene zapovijedi.** Osim zapovijedi Božjih dužni smo držati i zapovijedi crkvene. Zapovijedi Božje vežu sve ljude, a zapovijedi crkvene imadu vršiti samo kršćani katolici. Crkva je dobila pravo od samoga Isusa Krista da u ime njegovo može upravljati vjernicima i zato naređivati potrebne zapovijedi. »Što god svežete na zemlji, biće svezano i na nebu« (Mat. 18, 18). Zato treba da slušamo Crkvu. »Tko vas sluša, mene sluša, a tko vas prezire, mene prezire« (Luk. 10, 16). Crkva ima pravo da pazi kako se njezine zapovijedi vrše, te može kazniti one koji prestupaju zapovijedi. Obične su crkvene kazni zakraćivanje svetih sakramenata, crkvenoga pogreba ili izopćenje iz crkvene zajednice (ekskomunikacija). Kao što Crkva može izdavati zapovijedi, tako može i svoje zapovijedi ukidati za sve ili za pojedine kršćane (oproštenje, dispenzacija); jer je Krist rekao: »Što razriješite na zemlji, biće razriješeno i na nebu« (Mat. 18, 18).

Zapovijedi crkvene skupljene su u Zakoniku (Codex) crkvenog prava (g. 1917). Poglavitih crkvenih zapovijedi, koje vežu sve kršćane katolike, ima pet: prva govori o svetkovanju blagdana, druga o slušanju sv, mise, treća o postu, četvrta o godišnjoj ispovijedi i pričesti, peta o svetom vremenu. No osim tih zapovijedi ima i drugih, na pr. da treba sv. pričest primati natašte. Ima zapovijedi koje vežu samo neke staleže, na pr. svećenike, redovnike; zapovijedi za one koji stupaju u ženidbu itd. Crkva je te zapovijedi dala zato da razjasni zapovijdi Božje, i odredi kako se imadu vršiti i da nas tim zapovijedima sklanja na pobožan i krepostan život. Zapovijedi crkvene vežu nas pod smrtni grijeh.

2. **Prva zapovijed crkvena glasi:** »Svetkuj zapovijedane blagdane.«

Prva zapovijed crkvena zapovijeda da blagdane koje je Crkva naredila na spomen Krista i svetih, tako svetkujemo kao i nedjelju, to jest da idemo k službi Božjoj i da ne radimo težačkoga posla.

Blagdane Gospodnje naredila je Crkva zato da se pobožno sjećamo života Isusa Krista, da hvalimo Boga za milost što smo ih po djelima Isusovim primili za naše spasenje. Svetkovine svetaca postavljene su da hvalimo Bogu za milosti što ih je dao svetima i što ih po njihovu zagovoru i nama dijeli. O svetkovinama sjećamo se života svetaca i gledamo da im slični budemo; na dane svetačke imamo priliku da prizivamo njihovu pomoć.

Kao što Crkva ima pravo da naređuje blagdane, tako može blagdane ukinuti i premjestiti, kako to traže prilike vremena i mjesta. Po crkvenom zakonu (c. 1247) samo su ovi zapovijedani blagdani za svu Crkvu: Sve nedjelje, Božić, Obrezanje, Bogojavljenje, Spasovo, Tijelovo; Bezgrešni začetak B. D. Marije

i Uznesenje njezino na nebo (Velika Gospa); dan sv. Josipa (ako nije protivan običaj), dan svetih apostola Petra i Pavla, i dan Svih Svetih.

3. **Druga zapovijed crkvena glasi:** »Slušaj pobožno svetu misu u nedjelju i ostale zapovijedane blagdane«.

Ta zapovijed zapovijeda da svaku nedjelju i blagdan slušamo svetu misu pažljivo i pobožno. Crkva je zapovjedila da slušamo svetu misu zato, jer je sveta misa najodličnija služba Božja. Slušati svetu misu u nedjelju i blagdan dužan je svatko s navršenom sedmom godinom, ako ga ne ispriča valjan razlog kao: bolest, dvorenje bolesnika, pažnja na kuću, velika daljina, veoma ružno vrijeme, ako ko nema pristala odijela.

O drugu zapovijed crkvenu ogrešuje se: ko svojom krivnjom zanemari svetu misu posvema ili od česti; ko je pod svetom misom svojevoljno rastresen, te se razgovara, smije ili drukčije nepristojno vlada. »Gospod je u svetom hramu svojem; neka šuti pred njim sva zemlja« (Hab. 2, 20).

Slušati propovijed nije izrijekom zapovjeđeno, ali to je sadržano po smislu u zapovijedi da treba svetkovati blagdane; jer i slušanje riječi Božje pripada dostojnom svetkovanju nedjelje i blagdana. U staro je vrijeme bila propovijed pod sv. misom, poslije evanđelja, pa zato nije trebala Crkva posebice zapovijedati da se sluša propovijed. Na propovijed treba ići zato, što je riječ Božja jako od Boga naređeno sredstvo za spasenje; riječ nas Božja opominje na vjerske istine i vršenje naših dužnosti: »Tko je od Boga, riječ Božju sluša; zato vi ne slušate, jer niste od Boga« (Iv. 8, 47). Potom je zao znak, ako tko ne mari da čuje riječ Božju. Riječ Božju treba slušati ozbiljno i pažljivo želeći se čemu naučiti; treba je na sebe uporaviti i vjerno vršiti. »Blago onima koji slušaju riječ Božju, te je drže« (Luk. 11, 28). Priča o sijanju.

§ 37 Treća, četvrta i peta zapovijed crkvena

1. **Treća zapovijed crkvena glasi:** »Posti zapovijedane poste i određene dane ne mrsi.«

Treća zapovijed crkvena zapovijeda; postiti zapovijedane poste i ne mrsiti na stanovite dane.

Na zapovijedane poste ne smijemo više nego jedanput na dan jesti do sita, ujutru pak i navečer da samo nešto založimo. Večera i objed mogu se i zamijeniti, te se navečer može obilnije jesti, a kod objeda nešto malo. Tako postiti dužan je svatko koji je navršio dvadeset prvu godinu, a nije započeo šezdesetu, ako ga ne ispriča valjan razlog, na pr. težak rad, bolest, slabost.

Zapovijedani posti jesu: korizma, to jest od Čiste srijede (Pepelnice) do Uskrsa, osim nedjelje; kvatri, to

jest: srijeda, petak i subota u početku svakog od četiri godišnja doba; uoči ovih blagdana: Božića, Duhova, Velike Gospoje i Svih Svetih i uoči Bezgrešnog začeća Bl. Dj. Marije.

Ne mrsiti znači uzdržavati se od mesa i juhe od mesa toplokrvnih životinja. Dopuštene su ribe i morske životinje. Mrsiti je zabranjeno onomu koji je navršio sedmu godinu, ako ga ne opravda valjan razlog, na pr. bolest, siromaštvo.

Mrsiti je zabranjeno: u sve petke u godini, ako nije blagdan (osim blagdana u korizmi); na Čistu srijedu, u petke i subote korizmene; na kvatre; u poste uoči blagdana: Božića, Duhova, Velike Gospoje i Svih Svetih i Bezgrešnog začeća. Na veliku subotu o podne prestaje post i nemrs. Biskupi mogu po dopuštenju sv. Oca Pape u svojoj biskupiji ublažiti ustanove o postu i nemrsu. Svako neka se drži u tom odredbe svoga biskupa. Koji ne može da posti ili da se uzdrži od mesa, treba da zamoli duhovnoga pastira da ga oprosti od posta, a zato neka čini koja druga dobra djela.

Postimo zato da nasljedujemo primjer Krista i svetih; činimo pokoru za grijehe; krotimo svoje tijelo. Primjeri: Mojsije, Ilija, Sv. Ivan Krstitelj, pustinjaci. Korizmeni post je naređen da nasljedujemo četrdesetdnevni post Kristov, opominjemo se njegovih muka i smrti i pripravimo se za uskrsne blagdane. Na kvatre zahvaljujemo Bogu za primljena dobročinstva i molimo se Bogu da svojoj Crkvi dade što više dobrih svećenika. — Post koristi tijelu i duši. Tijelo se čisti od škodljivih taloga, pamet postaje bistrija, volja spremnija za rad i za krepost.

Da post bude korisniji, treba da je s njim združena pokora, molitva i vršenje djela milosrđa. »Dobra je molitva s postom i milostinja je bolja nego blago u zlatu sahranjivati.« (Tob. 12, 8).

2. **Četvrta zapovijed crkvena glasi:** »Svake se godine najmanje jedanput ispovijedi i o Uskrsu pričesti«.

Četvrta nam zapovijed crkvena najprije zapovijeda da se barem jedanput u godini ispovjedimo. Tu je dužnost izvršio samo onaj koji se valjano ispovjedio.

Dalje nam ta zapovijed nalaže da se o Uskrsu pričestimo. Strogo je uskrsno vrijeme od nedjelje Cvjetnice do Bijele. No biskupi po zakonu mogu proširiti to vrijeme od četvrte nedjelje korizmene do nedjelje poslije Duhova; a po dopuštenju sv. Oca Pape može se uskrsna sv. pričest obavljati već od prve nedjelje korizmene. Ko u određeno vrijeme (uskrsno) nije s kojega god razloga primio sv. pričest, dužan je to poslije učiniti.

Crkva je naredila da se o Uskrsu pričestimo (i ispovjedimo) zato: jer je u to doba Krist naredio presveti oltarski sakramenat (na zadnjoj večeri); što je On u to doba umro i uskrsnuo, pa zato treba da i mi umremo grijehu i uskrsnemo na nov život. Želja je svete Crkve da idemo češće na ispovijed i više puta da krijepimo dušu nebeskom hranom, tijelom Kristovim. Prvi kršćani išli su na svetu pričest svaki dan, osobito pak nedjeljom i blagdanima. Kad je prva revnost popustila, Crkva je na općem saboru Lateranskom IV 1215 god. odredila da to moraju činiti barem o Uskrsu. Ali su sabori i biskupi rimski svagda preporučivali što češću sv. pričest, te se po nauci sv. Tome Akv., katekizma rimskoga i po novijim odredbama vidi da česta pričest nije samo kršćaninu korisna nego baš i potrebna. Kršćanin koji je u stanju milosti i želi što više koristi duševne dobiti od sv. pričesti, može se pričešćivati svaki dan pitavši najprije savjet u svoga ispovjednika.

3. **Peta zapovijed crkvena glasi:** »Ne svadbuj svečano u zabranjeno vrijeme«. Peta zapovijed crkvena zabranjuje svečano blagosiljanje ženidbe od prve nedjelje Adventa do Božića i od Čiste srijede do Uskrsa. To se zove zabranjeno vrijeme, kad se osim svečanog svadbovanje ne smiju i druge bučne zabave izvoditi. Ima li razloga da se mora ženidba obaviti, treba to izvršiti što više natiho.

Vrijeme je adventsko i korizmeno određeno za pokoru, vrijeme je ozbiljno, te se s njim ne može složiti bučno svjetovno veselje. Božić i Uskrs dani su duhovnog veselja, kad svjetovna buka može to veselje samo pomutiti i smesti.

Prestupak zapovijedi

§ 38 Grijeh uopće

1. **Savjest.** Da čovjek uzmogne izvršivati zapovijedi (zakon moralni), treba da te zapovijedi pozna. Zato mu je Bog dao savjest. Savjest je unutrašnji glas koji nam govori da li je pojedino naše djelo dobro ili zlo: prije djela nas nagovara da dobro činimo, a zla se klonimo, a poslije djela nas hvali, ako smo dobro učinili, ili nas kori, ako smo zlo učinili.

Savjest je glas Božji koji nam govori preko uma, vjere i milosti. Vjera i milost ne mogu pogriješiti, a um može. Otuda dolazi da je savjest često neizvjesna, a gdjekad i neistinita. Tako može čovjek imati i pogrešnu savjest. Savjest je budna, ako se kod svakog i najmanjeg djela javlja, a zaglušena je, ako se rijetko i slabo javlja. Savjest je popustljiva, ako veće dužnosti i grijehe drži za manje; a bojažljiva je, kad drži za grijeh gdje grijeha nema. Savjest je izvjesna, ako bez svake sumnje držimo da smo dužni nešto učiniti, a neizvjesna je, ako nas ostavlja

u sumnji. U koga je savjest neizvjesna, treba da potraži pouku, a dotle, ako je moguće, ostavi se djela za koje sumnja da bi moglo biti zlo.

Ako što savjest bez svake sumnje komu govori da je zapovjeđeno ili zabranjeno, čovjek mora slušati svoju savjest; jer ko radi protiv savjesti, taj griješi. »Sve što god nije po uvjerenju (tj. po savjesti), grijeh je« (Rim. 14, 23). Tko je dakle nešto dopušteno držao za zlo, pa je ipak to učinio, taj je sagriješio. A opet, ako je krivo mislio (čemu nije bio sam kriv) da je nešto dopušteno što je zapravo zlo, nije sagriješio. Tko ima bojažljivu savjest, te u svakom svojem činu gotovo vidi grijeh, neka pita svojega ispovjednika i u svemu se drži njegovih uputstva.

2. **Grijeh.** Grijeh je svojevoljno prestupanje zakona Božjega. Pod zakonom Božjim razumije se ne samo ono što je Bog zapovjedio u deset zapovijedi i što je Isus naložio u evanđelju nego i ono što nam zapovijedaju njegovi namjesnici: roditelji, odgojitelji, duhovi i svjetovni poglavari. Prestupanje je svojevoljno ako znademo da je što zlo i ako uz to privolimo. Sagriješiti se može ako tko: zlo misli, govori ili čini; ne učini ono dobro koje je dužan učiniti.

3. **Grijesi teški i laki.** Svi grijesi nisu jednaki; ima teških grijeha koji se zovu smrtni, a ima i manjih koji se zovu laki grijesi. Neke grijehe poređuje Spasitelj trunu u oku, a neke brvnu (Mat. 7, 3).

Smrtni grijeh učini onaj koji potpuno svojevoljno prestupi zakon Božji u velikoj stvari. Da bude što smrtni grijeh, mora čovjek da jasno zna i drži da je veliki grijeh što ga čini, i treba da sasvim svojevoljno uza nj pristane. Teški grijeh zove se smrtni, jer otima duši duhovni život, to jest milost posvetnu, i pribavlja joj vječnu smrt, to jest vječno prokletstvo.

Laki grijeh učini onaj tko prestupi zakon Božji u maloj stvari, ili prestupi zakon Božji u velikoj stvari, ali to nije sasvim jasno vidio ili nije potpuno pristao. Ti se grijesi zovu laki, jer se mogu oprostiti i bez ispovijedi, na pr. postom, slušanjem svete mise, dostojnom svetom pričešću, škropljenjem blagoslovene vode i drugim dobrim djelima, ali svagda treba da se za njih istinito kajemo.

4. **Grdoća grijeha.** Grijeha se treba čuvati, jer je grijeh najveće zlo. Koliko je zlo grijeh, vidimo odatle: što je Bog zbog grijeha kaznio anđele i prve ljude; što je Isus Krist, Sin Božji, zbog naših grijeha teške muke trpio i umro.

Od smrtnoga grijeha treba da nas osobito odvraća to što smrtnim grijehom teško vrijeđamo Boga; gubimo ljubav Božju; gubimo sve zasluge i pravo na nebo, što smrtnim grijehom

dobavljamo sebi vječno prokletstvo. »Koji čine grijeh i bezakonje, neprijatelji su duši svojoj« (Tob. 12, 10).

I laki grijeh je veliko zlo, pa ga se treba čuvati, a to zato: što i lakim grijehom vrijeđamo Boga; gubimo mnoge milosti koje bi nam Bog inače dao; zaslužujemo mnoge i teške vremenite kazni; što nas laki grijesi pomalo vode u smrtne grijehe.

§ 39 Različite vrste grijeha

1. **Osobite vrste grijeha** jesu: sedam glavnih grijeha; šest grijeha protiv Duha Svetoga; četiri grijeha koji u nebo vapiju; i devet tuđih grijeha.

2. **Glavni grijesi.** Sedam glavnih grijeha jesu: 1 oholost, 2 skupost, 3 bludnost, 4 zavist, 5 neumjerenost u jedenju i pijenju, 6 srditost, 7 lijenost. Zovu se glavni grijesi zato, što su izvor drugim grijesima.

Ohološću griješi ko do sebe odviše drži, Bogu ne daje dužno poštovanje, i bližnjega svoga prezire. »Oholost je početak svim grijesima« (Crkven. 10, 15). Iz oholosti izilazi neposlušnost, suprotenje, pohlepa za gospodarenjem, pretvaranje, preziranje i opadanje drugih. Primjer: Farizej u hramu.

Skupost (lakomost) je prekoredna ljubav k blagu zemaljskom koja čini da čovjek ni sebi ni drugomu ne priušta što treba. Skupost vodi na varanje, krađu, krivo zaklinjanje i ubistvo. Primjeri: Gijezije, Juda.

Bludnošću griješi ko što nesramno hotice misli, govori ili čini. Bludnost (nečistoća) uzimlje volju k molitvi i radu, vodi do očajanja i mržnje na život. »Čuvaj se, sine moj, svake nečistoće« (Tob. 4, 13).

Zavist je grijeh kad se ko žalosti nad tuđom srećom, a raduje se tuđoj nesreći. Zavist je izvor mnogim grijesima: mržnji, opadanju, ubistvu. Primjer: Đavao, Kain, braća Josipova, Saul. »Zavišću đavoljom došla je smrt na svijet, i koji su njegovi, povode se za njim« (Mudrost 2, 24. 25).

Neumjerenost je prekoredno uživanje jela i pića (pijanstvo). Neumjerenost vodi u lijenost, bludnost, svađu. Primjer: Proždrljivi bogatun. »Čuvajte se da srca vaša ne otežaju ždranjem i pijanstvom«. (Luk. 21, 34).

Srditost biva onda kad se tko hotimice i prekoredno gnjevi na drugoga i želi da mu se osveti. Srditost navodi čovjeka na psovke i na svađu, pa na ubistvo. Esav u srditosti hoće da ubije brata Jakoba. »Svaka gorčina i gnjev i ljutina i hula i vika da se uzme od vas sa svakom pakošću« (Ef. 4, 31).

Lijenošću griješi koga mrzi raditi, te zanemaruje svoje dužnosti. Posebna je vrst duhovna lijenost kad čovjeku dotuži izvršivati ono što je potrebno za spasenje duše. Iz lijenosti izviru drugi grijesi kao krađa, bludnost; zato Sv. pismo kaže: »Besposličenje nauči mnogoj zlobi« (Crkv. 33, 29). Od duhovne lijenosti čovjek ostavlja molitvu, zanemaruje sv. sakramente i druga dobra djela. Primjeri: Lijeni sluga, lude djevice.

3. **Šest grijeha protiv Duha Svetoga.** Šest grijeha protiv Duha Svetoga jesu: 1 ufati se preuzetno u milosrđe Božje, kao što su činili ljudi u doba Noino; 2 očajavati o milosti Božjoj, kako je očajao Juda; 3. protiviti se priznatoj istini kršćanske vjere, kao vrač Elimas što se protivio propovijedanju Pavlovu; 4 zavidjeti bližnjemu darove Božje, kako je Kain zavidio Abelu što je bio dobar i drag Bogu; 5 odbijati tvrdokorno spasonosne opomene, kako su činili farizeji ne hoteći slušati Isusa; 6 ustrajati u nepokori, kao faraon koji nije htio slušati Boga da pusti Izraelce iz Misira.

Ti se grijesi zovu zato grijesi protiv Duha Svetoga, što se osobito protive Duhu Svetomu; jer njima čovjek njegovu milost hotimice prezire i odbija. »Tvrdovrati i neobrezanih srdaca i ušiju! Vi se jednako protivite Duhu Svetomu kao oci vaši tako i vi« (Dj. ap. 7, 51). O tim grijesima reče Krist: »Neće se oprostiti ni na ovom svijetu ni na onome« (Mat. 12, 32); to jest, da se gotovo neće nikad oprostiti, jer ljudi koji tako griješe, gotovo nikad ne čine prave pokore.

4. **Četiri grijeha koji k nebu vapiju.** Za četiri se grijeha kaže da k nebu vapiju, a to su: hotimično ubistvo, sodomski grijeh, tlačenje ubogih, udovica i sirota, i otkidanje zasluženе plaće.

Za te se grijehe veli da u nebo vapiju, jer svojom velikom zločom izazivlju pravdu Božju da ih kazni, viču za Božju osvetu. »Glas brata tvojega viče sa zemlje k meni«, kara Bog Kaina kada je ubio brata svojega Abela (I Mojs. 4, 10). Sodomski je grijeh gadna protunaravna bludnost: »Vika je Sodome i Gomore velika, i grijeh je njihov grdan« (I Mojs. 18, 20). »Ne teku li suze udovice niz lice, ne viče li na onoga koji ih istiskuje? S lica njezina uzlaze k nebu i Gospod je koji čuje« (Crkven. 35, 18. 19). »Gle, viče plata poslenika što ste je otkinuli, i vika njihova dođe do ušiju Gospoda nad četama« (Jak. 5, 4).

5. **Devet tuđih grijeha.** Tuđi grijesi jesu ovi: 1 savjetovati na grijeh, 2 zapovijedati grijeh, 3 privoljiti na tuđi grijeh, 4 nagovarati na grijeh, 5 hvaliti tuđi grijeh, 6 šutjeti na grijeh, 7 ne pokarati grijeh, 8 pomagati grijeh, 9 braniti tuđi grijeh. Tako je Herodijada svjetovala kćer da traži od Heroda glavu Ivana Krstitelja. Kaifa je dao savjet Židovima da Isusa pogube. (Iv. 11. 49). David je zapovjedio Joabu da postavi Uriju na mjesto gdje će poginuti. Savao je privolio na smrt sv. Stjepana. Žena je nagovarala Joba da prokune Boga pa umre. Onima koji su hvalili tuđi grijeh, govori Izaija prorok (5, 20): »Teško onima koji zlo zovu dobro, a dobro zlo.« O poglavarima koji šute na grijeh, veli Bog proroku Ezekijelu (3, 18): »Kad rečem bezbožniku: poginućeš, a ti ga ne opomeneš da bi ga odvratio od puta njegova, onaj će bezbožnik poginuti; ali ću krv njegovu iskati iz tvojih ruku«. Helija je Bog kaznio, što nije pokarao (kaznio) sinova svojih kad su skvrnili žrtve. Dvorani Baltazarovi zajedno su pili s kraljem iz svetih posuda i pomagali tako njega u grijehu. Tuđi grijeh brani onaj »koji opravda krivoga« (Priče 17, 15).

Ti se grijesi zovu tuđi, jer se njima drugi navodi na grijeh ili potpomaže u griješenju. »Zaslužuju smrt ne samo koji to čine već i oni koji pristaju za onima koji čine« (Rim. 1, 32).

§ 40 Kršćanska krepost

1. **Krepost.** Nije dosta samo čuvati se grijeha i opačina, nego treba sve više napredovati u kreposti i savršenosti. »Ko je pravedan, neka bude pravedniji, ko je svet, neka bude još svetiji« (Otkriv. 22, 11). »Ne zaziri da do smrti nastojiš oko svetosti« (Crkven. 18, 22). Kršćanska je krepost stalna volja činiti svagda što je Bogu drago. Nadnaravsku sposobnost da možemo kreposna djela činiti, daruje nam Bog s posvetnom milosti; a kad se postojano trudimo oko kreposti, stječemo si neku lakoću u tom da dobro činimo, i onda se to zove pribavljena krepost.

2. **Vrste kreposti.** Kršćanske su kreposti: bogoslovske i ćudoredne.

Bogoslovske su kreposti: vjera, ufanje i ljubav. Te se kreposti zovu bogoslovske, jer dolaze od Boga i protežu se na Boga. Vjera je od Boga darovana krepost kojom stalno i tvrdo držimo za istinu ono što je objavio Bog, vječna i nepogrešiva istina. Ufanje je krepost od Boga darovana kojom očekujemo sve što nam je svemogući i vjerni Bog po zaslugama Kristovim obećao. Ljubav je od Boga darovana krepost kojom se Bogu kao najvećemu dobru od svega srca predajemo nastojeći da mu izvršivanjem njegove volje omilimo i s njim se sjedinimo.

Bogoslovske kreposti dužni smo probuđivati više puta u životu, osobito kada primamo svete sakramente i u čas smrti. Ukratko možemo vjeru, ufanje i ljubav probuditi ovako: Bože, vjerujem u te, jer si nepogrešivo istinit. Bože, ufam se u te, jer si beskrajno milosrdan. Bože ljubim te, jer si neizmjerno dobar.

3. **Ćudoredne kreposti** zovu se one koje uređuju naš život prema volji Božjoj. Između ćudorednih kreposti treba zapam-

titi osobito četiri glavne (stožerne) kreposti, i kreposti koje su protivne glavnim grijesima.

Četiri glavne ćudoredne kreposti jesu: razboritost, pravičnost, umjerenost i jakost (duševna). Razboritost stoji u tom da poznamo istinito dobro i da odaberemo prava sredstva da ga postignemo. Primjer: Mudre i lude djevice (Mat. 25). Pravednost je postojana volja dati svakomu što njegovo. »Nije nam dopušteno da jedemo što ukrademo ili dodiramo«, veli Tobija (2, 21). Umjerenost (uzdržljivost) kroti tjelesne želje koje odvraćaju od dobra. Primjer: Pustinjaci. Jakost čini da se ne damo nikakom tegobom ili mukama odvratiti od dobra. Sv. mučenici.

Kreposti glavnim grijesima protivne jesu ove: 1 poniznost, 2 darežljivost. 3 čistoća, 4 dobrostivost, 5 umjerenost u jedenju i pijenju, 6 krotkost, 7 revnost u dobru. Ponizan je onaj koji priznaje svoju slabost i svoje pogreške, a sve dobro što ima, pripisuje Bogu. Primjer: Carinik u hramu. Sv. Pavao veli za sebe: »Ja sam najmanji među apostolima i nisam vrijedan da se nazovem apostolom, jer sam progonio Crkvu Božju« (I Kor. 15, 9). Isus bijaše ponizan i opominjaše apostole na poniznost: »Ako ne budete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko. Tko se dakle ponizi kao dijete ovo, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom«. (Mat. 18, 3. 4). Kao što je oholost početak svemu zlu, tako je poniznost osnov svim krepostima. — Darežljiv (podatljiv) je onaj koji ne žali trošiti blago na stvari potrebne, i koji od svoga imanja rado daje siromasima i potpomaže dobre uredbe. »Dajte i daće vam se« (Luk. 6, 38). — Čistoća kroti sve nečiste naslade i želje koje vrijeđaju stidljivost. Primjeri: Josip Misirski. Sv. Alojzije. »Koji su Kristovi, raspeše tijelo svoje s grijesima i pohotama« (Gal. 5, 24). — Dobrostiv je onaj koji svima dobro želi i iskreno dijeli sa svojim bližnjim radost i žalost. »Radujte se s radosnima i plačite s plačnima« (Rim. 12, 15). Primjer daje Ruta koja je i u nevolji pristala uz svekrvu svoju. — Umjerenost uređuje u kršćaninu uživanje jela i pića. »Pošteno živimo, a ne u gozbama i pijanštinama«. (Rim. 13, 13). Primjeri: Danijel i drugari. — Krotkost stišava želju za osvetom, čini nas trpljive u snošenju uvreda i nepravda. »Učite se od mene«, veli Krist, »jer sam krotak i ponizan srcem, i naći ćete mir dušama svojim« (Mat. 11, 29). — Revnost stoji u tom da rado Bogu služimo, za njegovu se čast borimo i svoje dužnosti vjerno vršimo. Tako je bio revan Matatija koji je radeći po zakonu Mojsijevu ubio odmetnika od vjere (I Mak. 2). Isus je revnujući za slavu Božju izagnao trgovce iz hrama. »U revnosti ne budite lijeni, budite ognjeni duhom, služite Gospodu« (Rim. 12, 11).

§ 41 Kršćanska savršenost

1. **Put k savršenosti.** U kreposti treba da napredujemo i da budemo sve savršeniji, jer Krist kaže: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mat. 5, 48). Boga moramo ljubiti nada sve; nikad dakle ne možemo Boga dosta ljubiti, nego u toj ljubavi treba da uvijek rastemo; jer i tu vrijedi riječ: Tko ne napreduje, nazaduje. Vrh savršenosti jest savršena ljubav k Bogu kad ljubimo Boga nada sve a sve poradi Boga. Kršćanska savršenost ima u sebi sve kršćanske kreposti, ali je nad svima ljubav kao kraljica; jer tek onda kad ljubav sav život naš proniče, dolazimo do onoga vrhunca što se zove savršenost. (Vidi u Dodatku: Ljubav najveća krepost). Najbolji put do savršenosti jest da idemo za Isusom Kristom, koji je o sebi rekao: »Ja sam put, istina i život« i zvao je sve da idu za njim.

Koji žive u svijetu (ljudi svjetovnoga staleža) idu za Isusom, ako ne žive po duhu svijeta, nego po Kristovom duhu koji se očituje u osam blaženstva. Lako je vidjeti iz osam blaženstva da je duh svijeta protivan duhu Kristovu, jer one baš svijet drži za nevoljne i lude koje Krist zove blaženima.

Da dođe do savršenosti, treba kršćanin: da rado moli Boga, sluša riječ Božju, često se ispovijeda i pričešćuje; da se stalno odriče sebe i čuva se lakih grijeha; da izvršuje svoje poslove u milosti Božjoj. Tako nam za prve kršćane pripovijedaju Djela apostolska (2, 42) da su »ostali u nauci apostolskoj, u zajednici lomljenja hljeba i u molitvi«. Isus je zapovjedio da se odričemo sebe veleći: »Tko hoće da ide za mnom (da bude moj učenik), neka se odreče sebe i uzme križ svoj i ide za mnom« (Mat. 16, 24). Odričemo se sebe kad zakraćujemo sebi gdješto što nam je milo, i otkidamo sebi od dopuštenih stvari, da se uzmognemo lakše čuvati nedopuštenih. Bogoljubivim načinom možemo vršiti svoje poslove, ako pomišljamo kako ih je Isus vršio, i nastojimo iz ljubavi da mu slični budemo. Svoje poslove treba da izvršujemo marljivo, trpljivo i s dobrom namjerom: »Ili jeli ili pili ili što drugo činili, sve činite na slavu Božju« (I Kor. 10, 31). Zato treba da prije posla probudimo dobru nakanu i da je opet ponovimo, ako posao duže traje.

I primjeri svetaca mogu nas živo poticati da budemo što savršenije. Zato je dobro čitati njihove živote, pa ćemo vidjeti kako su mnogi ljudi različitoga staleža došli do velike svetosti. Čitajući živote svetih promijenio je sv. Ignacije Lojolski sav svoj život.

U druženju s bližnjima treba da smo prijazni, da nikoga ne uvrijedimo; ali opet moramo biti oprezni da nas tko ne zavede na zlo. »Budite mudri kao zmije a bezazleni kao golubovi«

(Mat. 10, 16). — Snađu li nas nevolje, treba promisliti da nevolje od Boga dolaze, pa ih treba njemu za ljubav trpljivo snositi i moliti da nam one budu na dobro. »Zlato i srebro u vatri se kuša, a ljubimci Božji u peći poniženja« (Crkven. 2, 5).

2. **Evanđeoski savjeti.** Za veću savršenost preporučio je Isus osobito tako zvane evanđeoske savjete. Ti su evanđ. savjeti: dragovoljno siromaštvo, savršena čistoća, i potpuna poslušnost duhovnim poglavarima. To se zovu evanđeoski savjeti, jer ih Isus u evanđelju preporučuje, ali ne zapovijeda. O njima vrijedi što je Isus rekao: »Tko može primiti, neka primi« (Mat. 19, 12). Za to zvanje treba osobite milosti. Dragovoljno siromaštvo odabire ko se odreče vremenitih dobara da može lakše ići za vječnima. Bogatomu mladiću reče Isus: »Ako hoćeš savršen biti, prodaj sve što imaš i podaj siromasima, i imaćeš blago na nebu, pa dođi i idi za mnom« (Mat. 19, 21). Savršenu čistoću čuva onaj koji se uzdržava ne samo od nedopuštenih nečistih naslada nego i od dopuštenih, da može Bogu nerazdijeljeno služiti. »Za djevice nemam zapovijedi od Gospoda, nego im dajem savjet... Ko udaje djevicu svoju, dobro čini, a ko ne udaje, bolje čini« (I Kor. 7, 25. 38). Potpuna je poslušnost kad se ko odreče svoje volje, da može pod upravljanjem duhovnih poglavara što bolje vršiti volju Božju. Ta su tri evanđeoska savjeta prikladna sredstva za savršenost, jer se njima uklanjaju tri zapreke kršćanskoj savršenosti: bogatstvo, tjelesne naslade i časti. Čovjek vršeći te savjete prinosi Bogu za žrtvu sve što ima i što jest, svoje imanje, svoje tijelo i svoju dušu ili volju. Evanđeoske savjete dužni su držati redovnici i svi koji su se na to zavjetom obvezali.

Da se u redovničkom staležu može lakše doći do savršenosti, vidi se po mnogim svetima koji su bili redovnici. Velike su koristi što su ih redovnici učinili ljudskomu rodu i čine propovijedajući vjeru, učeći mladiće, dvoreći bolesnike itd.

3. **Bogoljubna udruženja.** Onima koji ne mogu ići u redovnike, preporučuju se slična udruženja: treći red sv. Franciska, različite bratovštine, zborovi Marijini, u kojima jedni druge potiču i pomažu na pobožnost, krepostan život i kršćansku savršenost.

Glava treća

Sredstva kojima dobivamo milosti Božje

§ 42 Potreba milosti

1. **Milost.** Da čovjek dođe u nebo, treba mu vjerovati što je Bog objavio i držati zapovijedi koje je Bog dao. No čovjek sam od sebe, svojim naravskim silama, ne može vjerovati ni zapovijedi Božjih držati, nego mu za to treba pomoći ili milosti Božje. To je Isus učio govoreći: »Nitko ne može doći k meni (u mene vjerovati), ako ga Otac moj ne povuče«, i opet: »Kao što loza ne može roditi roda, ako ne ostane na trsu, tako ni vi, ako u meni ne ostanete, jer bez mene ne možete ništa učiniti«.

To i razum lako dokučuje. Nebesko je blaženstvo nadnaravsko dobro, koje se može postići samo nadnaravskim sredstvima. Kao što se čovjek ne može dići u zrak rukama i nogama, nego mu za to treba drugo sredstvo, tako i svojim naravskim silama ne može doći u nebo bez nadnaravskih pomagala.

To vidimo iz života sv. Pavla apostola. Kraj svega svoga zdravoga uma, kraj poznavanja Svetoga pisma, kraj svega revnovanja za Mojsijev zakon nije mogao doći do poznanja prave vjere Kristove, nego ju je progonio, dok ga nije obasjala svjetlost s neba, dok ga nije prosvijetlila milost Božja.

Sve što čovjek ima, to je dar Božji. Takvi su darovi: duša i tijelo, razum i volja, život i zdravlje. Svi ti darovi koji su dani čovjeku za ovaj vremeniti život, zovu se naravski darovi. No Bog je čovjeka stvorio i za vječni nadnaravski život, i zato mu je dao darove kojima će taj život postići. To se zovu nadnaravski darovi. Takvi su nadnaravski darovi izvanjski, kao što je dolazak Isusov na ovaj svijet, osnovanje Crkve, propovijedanje evanđelja; drugi su pak ti darovi unutrašnji: unutrašnje pobude i rasvjetljenja, očišćenje duše od grijeha, darovi Duha Svetoga itd.

Te unutrašnje svrhunaravske darove dobili su prvi ljudi od Boga bez svojih zasluga. Grijehom su te darove izgubili. Ali je te darove opet Spasitelj svojom mukom zaslužio i ljudima povratio.

Te unutrašnje darove koje nam Bog daje za naše spasenje, zovemo jednom riječju milost. Milost je dakle unutrašnji nezasluženi nadnaravski dar koji nam Bog daje po zaslugama Isusa Krista za naše vječno spasenje.

Milost je jedna ali mnogostruka, te je nalik na rijeku koja se dijeli u mnogo rukava, ili na svjetlost koje ima mnogo vrsta. Glavne dvije vrste milosti jesu: djelatna i posvetna. Djelatna milost zove se tako, jer čovjeku pomaže da može učiniti djelo potrebno i korisno za spasenje; zato ostaje u čovjeku samo tako dugo dok djelo traje, a potom prolazi, te se može zvati i milost prolazna. Posvetna pak milost neko je sveto trajno stanje u duši koje čini da je duša čista, sveta, sjajna, lijepa i mila Bogu. Otuda se razabire da ovu potonju milost imadu samo pravednici, a djelatnu milost dobiva i grešnik.

2. **Potreba djelatne milosti.** Da se koje djelo izvrši, potrebno je znati i htjeti. No naš naravski razum istočnim je grijehom potamnio i volja je postala sklona na zlo; zato naš razum treba nebeskoga prosvjetljenja a volja nadnaravskoga poticanja da čini djela potrebna za spasenje. Milost djelatna prosvjetljuje nam razum da spoznamo što je dobro i potiče nam volju da na zlo mrzimo, a dobro da ljubimo i činimo. »Ne da smo vrsni misliti što od sebe kao od sebe, nego je vrsnoća naša od Boga« (II Kor. 3, 4—6). »Htjeti imam u sebi, ali izvršiti dobro ne nalazim... Tko će me izbaviti od tijela ovoga smrtnoga? Milost Božja po Isusu Kristu« (Rim. 7, 18—25).

Milost je djelatna tako potrebna, da bez nje ne možemo za spasenje ništa početi, ni nastaviti ni dovršiti. »Bog je koji čini u vama da hoćete i izvršite po svojoj dobroj volji« (Filip. 2, 13).

Bog daje svakomu čovjeku dovoljno milosti da se može spasiti. »Bog hoće da se svi ljudi spase i da dođu do poznanja istine« (I Tim. 2, 4). Kad Bog hoće da se svi spase, on im i daje što im je potrebno za spasenje. Daje milost grešniku da »se obrati i živi« (Ezek 33, 11); daje pravedniku i ne dopušta da »bude iskušan većma nego može podnijeti« (I Kor. 10, 13).

No iako Bog svima daje dovoljno milosti, ipak po svojoj dobroti i mudrosti daje jednomu više, drugomu manje milosti »prema moći njihovoj«, kako se vidi u priči o talentima (Mat. 25, 14 sl.).

Da bude čovjeku milost na spasenje, ne smije joj se protiviti, nego treba da s njom zajedno i radi. »Opominjemo vas da ne primite uzalud milosti Božje«. (II Kor. 6, 1). Bog nam pruža ruku da nas izbavi; ako se želimo izbaviti, ne smijemo ruku odbiti, nego je prihvatiti. Zato i veli apostol sv. Pavao: »Radio

sam više nego svi drugi; ali ne ja, nego milost Božja sa mnom« (I Kor. 15, 10).

Čovjek se može i protiviti milosti Božjoj, jer milost ne sili čovjeka, nego mu ostavlja slobodnu volju. Zato i reče Isus: »Jerusaleme, Jerusaleme... koliko puta htjedoh skupiti čeda tvoja kao što kvočka skuplja piliće svoje pod krila, ali ti nisi htio« (Mat. 23, 37). Zato: »Danas, ako čujete glas njegov, ne dajte da otvrdnu srca vaša« (Ps. 94).

§ 43 Najsjajnije ruho duše. Milost posvetna

1. **Opravdanje.** Milost posvetna zove se tako, jer nas posvećujuće. Zove se i milost opravdanja, jer se njome čovjek opravdava, postaje od grešnika pravednik, dijete Božje i nasljednik kraljevstva nebeskoga. (Dodatak. Opravdanje vjerom i milošću).

Milost je posvetna nezasluženi, nadnaravski dar, jer je ne možemo sebi svojim silama pribaviti niti zaslužiti, nego nam je Bog daje iz ljubavi. »Gledajte kakovu nam ljubav pokaza Otac da se djeca Božja zovemo i jesmo«. (I Iv. 3, 1). »Svi se opravdavaju bez svoje zasluge njegovom milošću, onim otkupom koji je u Kristu Isusu« (Rim. 3, 24). Priča o kraljevoj svadbi i svadbenom ruhu (Mat. 22, 1—14).

Čovjek se opravdava milošću posvetnom tako da mu se brišu svi teški grijesi i otpušta vječna kazna. »Vi ste oprani, posvećeni i opravdani u ime Gospoda našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega« (I Kor. 6, 11). Milost posvetna daje duši nov, nadnaravan život. »Znamo da smo iz smrti preneseni u život« (I Iv. 3, 14). Taj novi, sveti život sličan je životu Božjemu; tko taj život dobije, on je »rođen od Boga«, i zato je dijete Božje i slika Božja. Sa nadnaravnim životom daju se duši nadnaravske kreposti, osobito tri bogoslovske kreposti: vjera, ufanje i ljubav. Grešnik dobiva milost posvetnu u sakramentu krštenja, ili, ako je već kršten, u sakramentu pokore.

Put kojim se grešnik opravdava, obično je ovaj: Milost djelatna prosvijetli grešnika i potakne ga da se k Bogu obrati. Pomagan milošću Božjom grešnik vjeruje sve što je Bog objavio, napose da je u Isusu spasenje; misao na pravednost Božju napunja ga strahom, ali vjera u milosrđe Božje daje mu nadu da će mu Bog oprostiti. Grešnik počne ljubiti Boga, kajati se za grijehe i odluči svoj život popraviti. Potom primi krštenje, ili, ako je već kršten, sakramenat pokore. (Priča o izgubljenom sinu).

Milost posvetna ostaje u duši dok čovjek ne sagriješi smrtnim grijehom.

2. **Zaslužna djela.** S pomoću milosti čini pravednik zaslužna dobra djela, jer »svako dobro drvo dobre rodove rađa« (Mat. 7, 17).

I u smrtnom grijehu može činiti čovjek dobra djela, ali mu ta nisu zaslužna za nebo. Jer dok je čovjek neprijatelj Božji, nema nikakova prava za »vijenac života koji je Bog obećao onima koji ga ljube« (Jak. 1, 12). Ipak dobra djela što se čine u smrtnom grijehu, nisu bez koristi: ona sklanjaju Boga da dade grešniku milost te se obrati; od grešnika odvraćaju vremenite kazni i pribavljaju mu sreću na zemlji. Tako je Bog odvratio kazan od Ninivljana, jer su postili i molili se; dao je milost obraćenja Korneliju, jer je molio i dijelio milostinju.

Dobrim djelima što ih činimo u milosti posvetnoj zaslužujemo: da nam se umnoži milost posvetna; da dobijemo što veću plaću u nebu. »Tko ima, daće mu se i obilovaće« (Mat. 25, 29). »Svaki će primiti plaću po svojem trudu« (I Kor. 3, 8).

Dobra djela dužan je svatko činiti, jer Krist kaže: »Svako drvo koje ne rodi dobra roda, isjeći će se i u oganj baciti« (Mat. 7, 19). Dobra djela što ih preporučuje Sveto pismo, jesu: molitva, post i milostinja, a pod tim se razumijevaju sve dužnosti prema Bogu, sebi i bližnjemu.

3. **Dobra nakana.** Kod naših dobrih djela gleda Bog na dobru nakanu, po kojoj i najmanja dobra djela postaju kod Boga veoma zaslužna. »Tko jednomu od ovih najmanjih dade samo čašu hladne vode piti u ime učenikovo (zato jer je poslanik Božji), zaista vam kažem neće mu propasti plaća« (Mat. 10, 42). Za siromašnu udovicu koja je dala samo dvije pare u hramsku blagajnu, rekao je Isus da je dala više nego svi ostali; jer su drugi dali mnogo od suviška samo da se istaknu, a ona je dala za Božju slavu i ono što joj je trebalo (Mat. 12, 41).

Dobra djela ako se čine zlom nakanom, gube vrijednost kod Boga. Zato je Isus osuđivao farizeje koji su davali milostinju, molili se i postili samo zato da ih drugi vide i hvale (Mat. 6, 1—18). Dobru nakanu ima onaj koji hoće da svojim djelima služi Bogu i poštuje ga. Ta se nakana može izreći riječima: »Bože i Gospodine, sve na tvoju slavu«, »Sve na veću slavu Božju!« Takvu nakanu dobro je često probuditi, a osobito treba to činiti svako jutro: sve što god dobra učinimo kroz dan, neka bude Bogu na slavu.

§ 44 Sveti znaci. Sakramenti

1. Milost nam se daje svetim sakramentima, blagoslovinama i molitvom. No najznatnija su sredstva kojima dobijamo milosti, sveti sakramenti. Neke milosti i ne možemo drukčije dobiti, nego sakramentima.

2. **Sakramenat je** vidljiv znak, naređen od Isusa Krista, kojim nam se daje nevidljiva milost i unutrašnje posvećenje. Potom, da bude što sakramenat, zahtijeva se troje: vidljiv znak, nevidljiva milost i naredba od Isusa Krista.

Krist je htio da nam vidljivim znacima dijeli svoju milost neka nam bude očita slika a zajedno i tvrdo jamstvo da smo primili nevidljivu milost. Tako se Isus služio vidljivim izvanjim znacima kad je dijelio ljudima duhovna ili tjelesna dobra. Duh je Sveti sašao nad Apostole u liku ognjenih jezika; kad je Isus iscjeljivao slijepa od rođenja, namazao mu kalom oči; gluhonijemu stavio je prste u uha i dotakao se slinom njegova jezika.

Ti vidljivi znaci u sakramentu nisu samo slika milosti koja dolazi u dušu, nego oni upravo tu milost tvore. Kao što na pr. voda pere tijelo, tako sama voda i riječi kod krštenja čiste dušu od grijeha.

Sakramenti dijele ove milosti: daju ili umnožavaju milost posvetnu; svaki sakramenat daje još i posebne milosti za koje je naređen.

Valjanost sakramenta ne stoji do vrijednosti onoga koji sakramenat dijeli. Zato može krstiti i onaj koji nije kršten; oprostiti grijehe može i onaj svećenik koji se sam nalazi u grijehu, samo ako ima vlast i nakanu činiti što Crkva čini, i ako upotrebi određeni znak (tvar i riječ). Onaj koji ima ključ, može otvoriti vrata drugomu, a da sam u kuću ne uđe. Sa strane onoga koji prima sakramenat, traži se da ima volju primiti sakramenat ili da se barem tomu ne protivi. Da pak ko primi i milosti koje sakramenat daje, treba se za sakramenat pripraviti kako je to za koji sakramenat potrebno. Tko nedostojno primi sakramenat, ne prima milosti, nego čini svetogrđe.

Sakramenti su naređeni od Isusa Krista, jer samo on kao Bog može nekim znacima dati moć da dijele milost. Isus nije dao apostolima vlasti da naređuju sakramente, nego ih je postavio samo »služiteljima i djeliteljima tajna Božjih« (I Kor. 4, 1).

Krist je naredio sedam svetih sakramenata. Sakramenata je toliko koliko ih je potrebno za nadnaravni život. Kao što se u tjelesnom životu čovjek najprije rodi, prima hranu, od bolesti se liječi, pripravlja za zvanje itd., tako se čovjek krštenjem duhovno rodi, potvrdom jača, pričešću hrani, pokorom čisti, pomazanjem liječi, redom i ženidbom prelazi u novo zvanje.

Da ima sedam sakramenata, uči nas nepogrešiva Crkva koja je od početka svoga držala da ima sedam sakramenata. A tako drže druge sljedbe koje su se još u prvim vijekovima odmetnule od Crkve katoličke.

Sakramenti se dijele na sakramente mrtvih i sakramente živih; sakramente koje možemo samo jedanput u životu primiti, i na sakramente koje možemo primiti više puta.

Sakramenti mrtvih jesu krštenje i pokora. Zovu se tako zato, jer ko ih prima, nema još ili ne treba da ima nad-

naravni život, tj. milost posvetnu. Ostali sakramenti: potvrda, presveti oltarski sakramenat, posljednje pomazanje, sveti red i ženidba zovu se sakramenti živih; jer tko hoće da ih dostojno primi, mora imati u sebi nadnaravni život, milost posvetnu.

Samo jedanput u životu možemo primiti krštenje, potvrdu i sveti red; jer ta tri sakramenta obilježuju dušu neizbrišljivim biljegom.

* Cijenimo svete tajne (sakramente), primajmo ih često dostojno pripravljeni, da iz tih svetih vrela crpamo što više milosti.

§ 45 Sveto kupanje. Krštenje

1. **Krštenje je pravi sakramenat,** jer ima sve troje što je potrebno za sakramenat. Krštenje je naredio Isus Krist kad je prije uzlaska na nebo rekao apostolima: »Idite i učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mat. 28, 19).

Izvanjski znak kojim se krsti, jest: kršteniku polijeva se glava vodom i ujedno se izgovaraju riječi: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.« Krštenje se podjeljuje valjano uronjivanjem, kako je običaj u istočnoj crkvi, a i škropljenjem. Pranje vodom označuje unutrašnje očišćavanje duše. Za krštenje dobra je svaka naravna voda, bila iz izvora ili kišnica, slatka ili rudnica, hladna ili topla. Kad može biti, uzme se posvećena voda. Krsti li svećenik svečanim načinom, uzima krsnu vodu koja se za to posvećuje osobitim obredima.

Na krštenju dobiva čovjek ove milosti: čisti se od istočnoga grijeha i svih grijeha koje je možda prije krštenja učinio (ako se odrastao krsti); oprašta mu se vječna i vremenita kazan, zato se krštenima ne nalaže pokora kao na ispovijedi; čovjek dobiva milost posvetnu, te postaje dijete Božje i nasljednik kraljevstva nebeskoga; krštenje obilježuje dušu neizbrišljivim biljegom; čovjek postaje krštenjem član Kristove Crkve. Zato je krštenje prvi sakramenat, jer se prije njega ne može nijedan sakramenat valjano primiti. Tek onda kad je čovjek postao član Crkve, ima pravo na ona dobra koja se u Crkvi dijele, dakle i na primanje drugih sakramenata. Sve te milosti razabiraju se iz ovih riječi Sv. pisma: »Nikakova osuđenja nema onima koji su u Kristu Isusu« (Rim. 8, 1). »Spasao nas je kupelju preporođenja i obnovljenja Duha Svetoga, kojega je izlio na nas obilno po Isusu Kristu, Spasitelju našem, da opravdani milošću njegovom budemo nasljednici po nadi vječnoga života« (Tit. 3, 7).

Krštenje je dakle sakramenat u kojem se čovjek vodom i riječju Božjom od svakoga grijeha čisti i u Kristu za život vječni preporađa i posvećuje.

2. **Krstiti može svaki čovjek,** ali kad nije nužda, treba da krsti svećenik i to duhovni pastir (koji upravlja župom). Onaj koji krsti, mora imati nakanu krstiti, tj. učiniti ono što Crkva čini ili što je Krist zapovjedio. U nuždi može krstiti i onaj koji nije kršten, jer je krštenje najpotrebniji sakramenat bez kojega se ne može niko spasiti. »Ako se ko ne preporodi vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo nebesko« (Iv. 3, 5). I mala djeca treba da se krste, da se očiste od istočnoga grijeha. Zato vidimo da su se već u apostolsko vrijeme i djeca krstila (»sva kuća«), a taj je zakon ostao svagda u Crkvi. Samo kad se krštenje vodom ne može obaviti, onda se može naknaditi krštenjem želje i krštenjem krvi. Krštenjem želje krste se oni koji se savršeno kaju za svoje grijehe ili savršeno ljube Boga želeći za spasenje izvršiti svaku naredbu Božju. »Svaki koji ima ljubav, od Boga je rođen i poznaje Boga« (I Iv. 4, 7). Krštenjem krvi zovemo mučeničku smrt, podnesenu za Krista. Djecu koju je dao pogubiti Herod radi Krista, poštujemo kao svete. Ljude koji su se za krštenje pripravljali, a pogani ih uhvatili i ubili kao pristalice Kristove prije nego što su mogli biti kršteni, slavili su kršćani kao one koji su kršteni svojom krvi.

§ 46 Pečat Duha Svetoga. Potvrda

1. Da je **potvrda pravi sakramenat,** različit od krštenja, to je od postanja svoga Crkva učila na osnovu Sv. pisma i Usmenoga predanja. Sv. pismo pripovijeda da je Filip đakon mnogo ljudi pokrstio u gradu Samariji. »Kad su čuli apostoli koji su bili u Jerusalemu da je Samarija primila riječ Božju, poslaše k njima Petra i Ivana. Oni došavši pomoliše se za njih da prime Duha Svetoga, jer još ne bijaše došao ni na jednoga od njih, nego bijahu samo kršteni u ime Gospoda Isusa. Tada položiše na njih ruke, te su primili Duha Svetoga« (Dj. ap. 8, 14—17). Da je to bio sakramenat, vidi se odatle što je imao vidljiv znak: polaganje ruku; davao je nevidljivu milost: Duha Svetoga. A izvan svake je sumnje da nisu to činili apostoli od sebe, nego po zapovijedi Kristovoj. O potvrdi kao sakramentu govori Sv. Ciprijan († 258): »Krštenike dovedu k poglavarima crkve, te primaju našom molitvom i polaganjem ruku Duha Svetoga, i dovršuju se pečatom Gospodnjim.«

Vidljiv znak sakramenta potvrde jest polaganje ruku, molitva i mazanje svetom krizmom. Potvrda se podjeljuje ovako: Biskup se moli za potvrđenike raskrilivši ruke nad njima; potom svakome položi ruku na glavu i načini mu križ na čelu svetom krizmom govoreći: »Znamenujem te znakom križa i potvrđujem te krizmom spasenja u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.« Na koncu daje biskup svima blagoslov. Zato potvrđenici moraju biti

nazočni kad biskup raširi nad njima ruke i dijeli blagoslov. Vidljivi znaci označuju milosti koje potvrda daje duši.

Potvrda daje ove milosti: umnožava u nama milost posvetnu; daje nam Duha Svetoga da možemo svoju vjeru postojano priznavati i po njoj živjeti; obilježuje nas neizbrišljivim biljegom kao vojnike Kristove. »Bog je koji nas s vama utvrđuje u Kristu, koji nas pomaza, koji nas znamenova i dade nam zalog Duha u naša srca« (II Kor. 1, 21. 22).

2. **Redovito podjeljuju** potvrdu samo biskupi kao nasljednici apostola; ipak može sv. Otac Papa tu vlast dati i drugim svećenicima, ako ima važnih razloga.

Potvrda nije tako potrebna za spasenje kao krštenje. Ipak bi sagriješio ko bi je zanemario primiti. U staro se doba davala potvrda odmah poslije krštenja, kako je to običaj i danas u istočnoj crkvi. No danas se čeka do zrelije dobi (barem do sedme godine), da se potvrđenik može svojim djelima za nju pripraviti i tako obilatije milosti primiti.

* Primi svakako svetu potvrdu što prije i poslušaj sv. Pavla: »Ti dakle, sine moj, jačaj u milosti... Radi kao dobar vojnik Krista Isusa« (II Tim. 2, 1. 3).

§ 47 Kruh nebeski. Presveti oltarski sakramenat. Naređenje

1. **Ime toga sakramenta.** Treći sakramenat zove se presveti, jer ako su i drugi sakramenti sveti, ipak je on među njima najsvetiji, te se zove »Sakramenat« u najodličnijem smislu. Drugi nam sakramenti daju milosti, a ovaj nam sakramenat daje samoga Krista od koga je svaka milost. U presvetom oltarskom sakramentu pod prilikama kruha i vina sam se Krist Gospodin nalazi, žrtvuje se i blaguje. Zato se i zove Sakramenat tijela i krvi Gospodnje. Riječ euharistija označuje taj sakramenat kao žrtvu i hranu.

2. **Obećanje i naređenje presvetoga oltarskoga sakramenta.** Kao što su svi sakramenti od Isusa, tako je pogotovo presveti oltarski sakramenat naređen od Isusa Krista.

Na to veliko djelo svoje ljubavi pripravljao je Isus narod i svoje učenike obećanjem što ga je dao kad je nahranio pet tisuća ljudi s pet hljebova i dvije ribe. Onom je zgodom rekao Isus: »Ja sam hljeb živi koji sam s neba sišao. Tko jede ovaj hljeb, živjeće uvijek, i hljeb koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.« A Židovi se prepirahu među sobom govoreći: »Kako nam ovaj može dati svoje tijelo da jedemo?« A Isus im reče: »Ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, nećete imati života u sebi. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni, i ja ću

ga uskrisiti u posljednji dan. Jer je tijelo moje zaista jelo, i krv je moja zaista pilo. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu.«

Tako je Isus ovdje obećao da će dati pravo svoje tijelo i krv za hranu. To su razumjeli Židovi i učenici Isusovi. Židove je to smetalo, a učenici se mnogi sablažnjavali, jer nisu mogli razumjeti kako će to biti. Pa kad su ga mnogi ostavljali, Isus ostaje kod svojih riječi. Apostoli vjeruju da to Isus može učiniti što je rekao, premda još ne znaju kako će to Isus učiniti.

Što je pak Isus obećao, to je godinu dana kasnije **naredio** na posljednjoj večeri. Kad su bili za stolom, uze Isus kruh, davši hvalu Bogu blagoslovi ga, prelomi i dade učenicima svojim govoreći: »Uzmite i jedite: ovo je tijelo moje.« I uzevši kalež zahvali i dade im govoreći: »Pijte iz njega svi, jer je ovo krv moja novoga zavjeta, koja se prolijeva za mnoge na otpuštenje grijeha« (Mat. 26, 26—28). Sad su apostoli vidjeli kako im Isus daje svoje tijelo za hranu. Nije im ga dao tako kako ga gledaju pred sobom s kožom i mesom, nego pod prilikom najobičnije hrane, pod prilikom kruha. I to nije samo taj put Isus učinio nego je htio da taj sakramenat ljubavi svagda ostane u Crkvi, kad je rekao učenicima: »To činite na moj spomen« (Luk. 22, 19).

3. **Vidljiv znak presvetoga oltarskog sakramenta.** Vidljiv znak presvetoga oltarskoga sakramenta jesu prilike kruha i vina. Tvar je kruh od pšeničnoga brašna i vino od trsa. Njima se služio Isus na posljednjoj večeri. Katolička crkva služi se beskvasnim kruhom, jer se zacijelo i Isus njim služio u »prvi dan prijesnih hljebova«, kad je Židovima bilo zabranjeno imati što kvasna u kući. Vinu se dodaje nešto vode, jer je tako bio običaj činiti u vrijeme Kristovo.

Riječi kojima se ugotavlja taj sakramenat, jesu riječi samoga Isusa: »Ovo je tijelo moje« i »Ovo je krv moja«. Tima je riječima Isus na posljednjoj večeri pretvorio kruh u svoje tijelo i vino u svoju krv, tako da poslije tih riječi Kristovih nije bilo više kruha i vina, nego samo tijelo i krv njegova. Izvana naoko ostale su samo prilike kruha i vina, ono što od kruha i vina vidimo i osjećamo, kako što je oblik, boja, tek, miris. Pod tim prilikama nalazi se tijelo i krv Isusova.

§ 48 Nazočnost Kristova u sv. Euharistiji

1. **U svetoj Euharistiji nalazi se pravo Isusovo tijelo.** Po nauci katoličke Crkve Krist je u presvetom oltarskom sakramentu nazočan uistinu, stvarno i bitno. Isusovo je tijelo uistinu nazočno. Presveti oltarski sakramenat nije samo slika tijela Isusova kao na pr. raspelo, nego je to pravo i živo tijelo Isusovo. Krist je nazočan

u presvetom sakramentu stvarno, a ne tako da si mi to samo umišljamo; Isus je ondje bitno s dušom i tijelom svojim, kao Bog i čovjek, a nije ondje samo njegova moć ili milost.

Da je u presvetom oltarskom sakramentu doista pravo tijelo Isusovo, vidi se iz riječi kojima je Isus obećao svoje tijelo. Rekao je: »Tijelo je moje zaista jelo, i krv je moja zaista pilo.« Tako su Židovi i učenici razumjeli da im Isus obećava pravo i živo tijelo. Zato su prigovarali i ostavljali ga. No Isus je ostao kod svojih riječi. Na zadnjoj večeri rekao je Isus: »Ovo je tijelo moje«, a nije rekao: Ovdje je tijelo moje. Što je dakle Isus u rukama držao, bilo je njegovo tijelo.

Sveti apostol Pavao opominje kršćane u Korintu da dostojno blaguju Isusovo tijelo: »Ko nedostojno jede kruh ovaj ili pije kalež Gospodnji, krivac će biti tijela i krvi Gospodnje... sud sebi jede i pije ne razlikujući tijela Gospodnjega« (I Kor. 11, 26—28). Apostol dakle veli da se ogrešuje o tijelo Isusovo tko se nedostojno pričešćuje, a to ne bi činio, kad presveti sakramenat ne bi bio doista pravo tijelo Isusovo.

Tu je nauku priznavala Crkva od početka svoga. Sv. Ignacije veli: »Euharistija je tijelo našega Spasitelja koje je za naše grijehe trpjelo i uskrslo.« Sv. Ćiril jerusalemski uči: »Pod prilikom kruha daje se tijelo, a pod prilikom vina krv. Tako mi postajemo Kristonoše, jer u svoje ude primamo njegovo tijelo i krv.«

2. **Pretvorba.** Isusovo tijelo postaje u presvetom oltarskom sakramentu pretvorbom. Na riječi Isusove koje svećenik izgovara kod sv. mise: »Ovo je tijelo moje i ovo je krv moja«, pretvara se kruh u tijelo, i vino u krv Isusovu, tako da poslije tih riječi nije više na oltaru kruh i vino, nego tijelo i krv Isusova. Ostale su samo prilike kruha i vina. Tijelo i krv Isusova tako su dugo pod prilikama kruha i vina dok ostaju prilike.

U presvetom oltarskom sakramentu nalazi se preobraženo tijelo Isusovo kako se nalazi na nebu. To je tijelo živo u kojem se nalazi krv, tijelo združeno s dušom i božanstvom. Zato nije pod prilikom kruha samo tijelo Isusovo, a pod prilikom vina samo krv njegova, nego je pod svakom prilikom Isus nazočan cijel i nerazdijeljen kako je cijel i nerazdijeljen na nebu. Isusovo preobraženo tijelo ne može se dijeliti. Zato kad svećenik lomi hostiju, ne lomi Isusovo tijelo, nego lomi samo prilike; tijelo Isusovo ostaje u svakom dijelku cijelo i živo.

Odatle što je Isus u presvetom oltarskom sakramentu nazočan kao Bog i čovjek, izilazi i dužnost da se klanjamo presvetom oltarskom sakramentu, nosi se u ophodu (Tijelovo), daje se njim blagoslov: da

se tako Isusu klanjamo, da mu se zahvaljujemo za ljubav i molimo ga za njegove milosti. Drže se i euharistički kongresi (narodni i međunarodni) kojima se očituje vjera katolička i njeguje jedinstvo koje taj sakramenat ljubavi mira naznačuje i čini.

3. **Milosti presv. sakramenta.** Presveti oltarski sakramenat daje samoga Isusa Krista, početnika milosti, a potom i sve milosti s njim. Krist je naredio presveti oltarski sakramenat osobito s ovih razloga. Htio je po svojoj neizmjernoj ljubavi da bude i svojim čovječanstvom svagda s nama; želio je da se prinosi Bogu kao neprestana žrtva za nas; daje nam se za duševnu hranu i okrepu u svetoj pričesti. Zato osim spomenutih imena zove se taj sakramenat hostija, što znači žrtvu. Kao hrana duševna zove se tijelo Gospodnje, sveta večera, sto Gospodnji, kruh nebeski, sveta pričest, poputnina (kad se daje vjernima na umoru).

§ 49 Euharistija kao žrtva. Sveta misa

1. **Žrtva Novoga zavjeta.** Isus je naredio sv. Euharistiju da bude žrtva.

Žrtva je vidljiv dar koji prinosimo Bogu da ga kao vrhovnoga gospodara poštujemo i da mu se klanjamo. Taj dar ima da prinosi određeni služitelj. Žrtava je bilo svagda otkako ima ljudi, a u Starom ih je zavjetu sam Bog naredio. Žrtve su Staroga zavjeta prestale, jer su bile samo slika žrtvi Novoga zavjeta, samomu Isusu Kristu, koji se krvnim načinom prikazao na križu svojemu Ocu nebeskom. Smrću Isusovom nisu prestale sve žrtve, nego i u Novom zavjetu trebalo je da bude neprestana žrtva, žrtva čista, nekrvna.

2. **Sveta misa kao žrtva.** Da će i u Novom zavjetu biti žrtva, to su naviještala proroštva Staroga zavjeta. Za Krista veli prorok da će biti »svećenik po redu Melkizedekovu.« Kao što je Melkizedek prinesao Bogu kruh i vino, tako se Isus Krist žrtvuje pod prilikama kruha i vina. Prorok je Malahija rekao da Bog neće više primati žrtava od Židova, nego će »od sunčanoga ishoda do zapada biti ime Božje veliko među narodima i na svim mjestima prinosiće se imenu njegovu žrtva čista« (nekrvna. Mal. 1, 10. 11).

Ta je žrtva sveta misa. Na posljednjoj večeri Isus se žrtvovao nekrvnim načinom Bogu i apostolima zapovjedio da to čine na njegov spomen. Pretvarajući kruh u svoje tijelo reče Isus: »Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje« (Luk. 22, 19), a dajući apostolima svoju krv veli: »Ovo je krv moja koja će se proliti za vas i za mnoge za oproštenje grijeha.« Riječi: »predaje« i »prolijeva« označuju žrtvu, jer su se u Starom zavjetu hljebovi predavali (na stol) za žrtvu, a vino se prolijevalo.

Sveta misa služila se kao žrtva u vrijeme apostolsko. To se vidi iz riječi sv. Pavla koji kaže: »Mi imamo oltar

od kojega ne smiju jesti oni koji služe šatoru«, tj. Židovi (Hebr. 13, 10). Ako su kršćani imali oltar, onda su morali imati i žrtvu, a to nije bila druga žrtva nego sv. misa.

I predanje kršćansko nam svjedoči da je sv. misa žrtva. Sv. Irenej (202) veli: »Kad je Isus rekao: Ovo je tijelo moje, učinio je novu žrtvu Novoga zavjeta koju je Crkva od apostola primila i sad po cijelom svijetu prinosi.«

U svetoj misi ponavlja se Isusova žrtva na križu. Isus u sv. misi ne umire; ali se u sv. misi prikazuje odjelito pod dvije prilike: pod prilikom kruha i pod prilikom vina, i tim se predočuje njegova smrt na križu kad se duša odijelila od tijela. U sv. misi je Isus svećenik i žrtva; svećenicima se Isus služi kao vidljivim orudem da se prinese Bogu. Zato svećenik žrtvenih riječi ne govori u ime svoje, nego tako kao da Isus sam kaže: »Ovo je tijelo moje.«

Sveta se misa prinosi samo Bogu; jer žrtva samo Bogu pripada. No u sv. misi spominjemo se i svetih, da zahvalimo Bogu za milosti koje im je dao i da isprosimo njihov zagovor.

3. Žrtvom sv. mise dajemo najsavršenijim načinom **poštovanje Bogu.** Sveta se misa potom prikazuje Bogu: da ga dostojno slavimo; da nam se oproste grijesi i kazni za grijehe; da se Bogu zahvalimo za njegova dobročinstva i da od njega izmolimo pomoć za tijelo i dušu. Potom je sveta misa žrtva poklonstvena, žrtva pomirbena i žrtva zahvalna.

§ 50 Sveta pričest

1. Od zahvalnih se žrtava blagovalo. Tako je i euharistiju naredio Krist da se blaguje. Blagovanje tijela i krvi Isusove zove se **pričest.** To je hrana duši.

Pričešćivati smo se dužni po zapovijedi Kristovoj koji je rekao: »Zaista, zaista vam kažem: ako ne jedete tijela sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, nećete imati života u sebi« (Iv. 6, 54). To nam nalaže i četvrta zapovijed crkvena.

Crkva katolička rimskoga obreda daje svetu pričest vjernicima samo pod jednom prilikom (pod prilikom kruha) s ovih razloga: da se sveta krv ne bi oskvrnula, jer bi se pod prilikom vina mogla lako proliti, a teško čuvati; da se olakša primanje svete pričesti svakomu, jer se mnogi boje piti iz zajedničkoga kaleža ili ne podnose okusa vina; da tim očituje protiv krivih učitelja da je Krist pod svakom prilikom cijel nazočan. Već u prvo vrijeme Crkve dijelila se sveta pričest samo pod jednom prilikom onima kojima se nosila kući, kao: bolesnicima, mučenicima u tamnicama, pustinjacima. Crkva ipak dopušta onima koji to čine iz pobožnosti, da prime svetu pričest po obredu gdje se pričest daje pod objema prilikama.

2. Mnoge su i velike **milosti koje nam daje sveta pričest.** Ona nas najuže združuje s Kristom, izvorom svih milosti. Poglavite milosti koje izlaze iz te zajednice, jesu: sveta pričest umnožava nam milost posvetnu (»život u nama«); slabi nam zle želje i (kao hrana) krijepi nas u dobru; čisti nas (kao lijek) od lakih grijeha i čuva od smrtnih; daje nam jamstvo da ćemo slavno uskrsnuti. »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan« (Iv. 6, 55). — Te milosti prima dašto samo onaj koji se dostojno pričesti, to jest onaj koji se nalazi u milosti posvetnoj. Lijek mrtvu ne koristi. Tko se nedostojno pričesti, učini teški grijeh svetogrđa, »krivac je tijela i krvi Gospodnje, sud sebi jede i pije« (I Kor. 11, 29). Mnogo puta se dogodilo već na ovom svijetu da je onima koji su nedostojno primili svetu pričest, otvrdnulo srce (Juda), stigla ih nagla smrt i druge vremenite kazni. Tako je kovčeg zavjetni donosio pobožnim Izraelcima sreću i blagoslov, a neznabožačkim Filistejima nesreću i prokletstvo.

Zato se treba svagda pripraviti da se što dostojnije pričestimo. Tko je u smrtnom grijehu, treba da se prije pričešćivanja valjano ispovjedi. Valja nastojati da smo čisti i od lakih grijeha. Pričest, istina, nije nedostojna ako tko ima lake grijehe; ali što smo čišći od grijeha, to obilnije dobivamo milosti. »Čovjek neka ispita sebe i tako od ovoga kruha jede i od kaleža pije« (I Kor. 11, 28). Dušom treba se još pripraviti ovako: treba u sebi probuditi vjeru, ufanje i ljubav, poniženje, pokajanje, i želju sjediniti se s Gospodinom Isusom. Pa i tijelom treba se pripraviti ovako: treba biti natašte, tj. ne smije se od ponoći ništa jesti niti piti, osim ako je tko opasno bolestan, te prima svetu pričest kao poputninu. Bolesnicima koji su duže od mjesec dana bolesni, te ne mogu biti natašte čekajući svetu pričest, može ispovjednik dopustiti da se jednom ili dvaput u mjesecu pričeste, ako su i prije što popili za lijek ili okrepu. Pričesnici treba da su čisti i pristojno odjeveni.

K stolu Gospodnjemu treba pristupiti što smjernije, sklopljenih ruku i oborenih očiju. Primajući svetu hostiju treba jezik spustiti na donju usnicu; čim primimo svetu hostiju, treba je što prije progutnuti, a ne ostavljati je u ustima. Prilijepi li se za nepce, treba je odlijepiti jezikom, a ne prstom. — Poslije pričešćivanja treba se vratiti na svoje mjesto i ondje neko vrijeme moliti, Isusu se klanjati, njemu zahvaljivati, prikazivati mu se i za milosti ga moliti. Pa i cijeli onaj dan treba, što je više moguće, na svetu pričest misliti, uživati duhovnu radost u razgovoru s Gospodinom (pobožnom razmišljanju), a kloniti se svjetovnoga veselja.

§ 51 Druga daska poslije brodoloma. Pokora. Pokajanje

1. **Pokora kao sakramenat.** Pokora je sakramenat u kojem svećenik mjesto Boga oprašta grijehe onima koji se za svoje grijehe kaju i ispovijedaju ih. Sakramenat pokore je naredio Isus kad je poslije svojega uskrsnuća došao među apostole, dahnuo u njih i rekao im: »Primite Duha Svetoga! kojima oprostite grijehe, oprostiće im se, a kojima zadržite, zadržaće se« (Iv. 20, 22. 23). Vlast opraštati grijehe nije dao Isus samo apostolima nego i njihovim nasljednicima u svećeništvu, biskupima i svećenicima, kako je Crkva uvijek vjerovala i učila. Ta je vlast morala prijeći i na nasljednike apostola, jer je Isus naredio sredstva spasenja za sve ljude i za sva vremena.

U sakramentu pokore mogu se oprostiti svi grijesi koji su poslije krštenja učinjeni. »Ako ispovjedimo grijehe svoje, vjeran je i pravedan Bog da nam oprosti grijehe naše i očisti nas od svake nepravde« (I Iv. 1, 9). Da svećenik može opraštati grijehe, treba da osim svećeničkoga reda ima ovlaštenje koje mu biskup odredi (jurisdikcija). Sveti Otac Papa i biskupi običavaju neke teže grijehe pridržati, da ih oni odrešuju. Takve pridržane grijehe (reservate) mogu drugi svećenici samo onda opraštati, ako dobiju za to posebno dopuštenje. U smrtnoj pogibli može svaki svećenik odriješiti od svih grijeha. Grešnik mora svoje grijehe ispovjediti svećeniku, jer je tako Isus naredio. On je dao svećenicima vlast oprostiti grijehe i zadržati. Svećenik pak ne zna koje bi nam grijehe oprostio, koje pak zadržao, ako mu ih ne ispovjedimo. Za ispovijed imamo potvrdu već u Djelima apostolskim (19, 18) »da su mnogi od vjernika dolazili ispovijedajući i priznavajući djela svoja«.

Sakramenat pokore potrebit je za spasenje svakomu koji je god poslije krštenja smrtno sagriješio. Samo onda kad čovjek ne može dobiti svećenika da se njemu ispovjedi, mogu mu se grijesi oprostiti, ako se za grijehe savršeno pokaje s odlukom da će se ispovjediti čim bude mogao.

U sakramentu pokore daju nam se ove milosti: Opraštaju nam se grijesi poslije krštenja učinjeni; otpušta nam se vječna, od česti i vremenita kazna; vraća nam se milost posvetna ili nam se umnožava, ako je nismo izgubili; daju nam se i druge milosti da možemo bogoljubivo živjeti. Osim toga čovjek dobiva utjehu, mir savjesti, prikladne opomene i savjete za život itd.

Kao vidljivi znaci sakramenta služe djela pokornikova: kajanje, ispovijed i zadovoljština, a onda riječi koje svećenik govori: »Ja te odrešujem od tvojih grijeha u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.«

Kajanje, ispovijed i zadovoljština zovu se dijelovi sakramenta pokore, jer ih pokornik treba da izvrši, ako hoće da dobije oproštenje grijeha. Da može svoje grijehe kazati svećeniku, potrebno je da ih se sjeti, a to biva ispitivanjem savjesti. S kajanjem mora biti združena i dobra odluka da nećemo više griješiti. Potom onaj koji hoće da dostojno primi sakramenat pokore, treba: da ispita svoju savjest; da se pokaje za grijehe; da odluči ne griješiti više; da se ispovjedi, i da zadovolji za grijehe.

2. **Ispitivanje savjesti.** Ispitivati svoju savjest reći će: ozbiljno razmišljati što smo sagriješili. Bez Božje pomoći ne možemo svojih grijeha pravo spoznati, za njih se skrušeno pokajati i iskreno ispovjediti; zato prije nego počnemo ispitivati svoju savjest, treba da se pomolimo Duhu Svetomu.

Svojih grijeha možemo se sjetiti ako promislimo: kada smo se posljednji put valjano ispovjedili i jesmo li izvršili naloženu pokoru; jesmo li se ogriješili mišlju, željom ili riječju ili djelom o koju Božju ili crkvenu zapovijed, jesmo li zanemarili dužnosti svojega zvanja (staleža). Kod smrtnih grijeha treba se pitati i za broj koliko smo ih puta učinili i u kakvim prilikama.

Ispitujući savjest treba se čuvati da se ne ispitujemo površno, da ne tajimo sebi omiljelih pogrešaka; da ne budemo lakomisleni držeći sve za sitnice, a opet da se odviše ne plašimo. Više će trebati vremena za ispitivanje koji je lakoumno živio, a nije se dugo ispovijedao. Olakšava se ispitivanje savjesti ako ispitujemo savjest svaki dan i ako se često ispovijedamo.

3. **Pokajanje.** Pokajati se reći će žaliti i mrziti na učinjene grijehe. Primjer pokajanja daje nam Marija Magdalena koja je suzama oprala noge Isusu, i Petar koji je »izašao i gorko plakao« što se odrekao Isusa (Mat. 26, 75). Pokajanje treba da je: unutrašnje, općenito i nadnaravno.

Pokajanje je unutrašnje kad nam je doista od srca žao što smo sagriješili i kada srcem mrzimo na grijeh kao na najveće zlo. »Žrtva je pred Bogom ožalošćen duh; srca skrušena i ponižena nećeš prezreti, Bože« (Ps. 50, 19). Samo ustima izricati pokajnu molitvu nije dosta. Ali se opet ne traži da bol osjećamo; dosta je ako imamo tvrdu volju da nećemo griješiti.

Pokajanje je općenito kada se kajemo za sve grijehe ili barem za sve smrtne. Tko ispovijeda samo lake grijehe, a ne kaje se ni za koji, takova ispovijed ne vrijedi. Zato — ako tko ima da ispovijedi samo lake grijehe — preporučuje se da iz predašnjega života odabere i kaže jedan smrtni ili laki grijeh za koji mu je sigurno žao što ga je učinio.

Pokajanje je nadnaravsko ako nam je žao što smo grijehom uvrijedili Boga, nebo izgubili i vječnu muku zaslužili. Tko

se kaje samo zato što su mu grijesi donijeli vremenitu štetu i sramotu, ima kajanje naravsko, koje nema vrijednosti pred Bogom. — Nadnaravski kajemo se na dva načina: savršeno i nesavršeno. Savršeno kajemo se kad se iz ljubavi k Bogu kajemo što smo uvrijedili Boga, svoga predobroga Oca i najveće dobro. Nesavršeno se kajemo kada se kajemo zato što smo grijehom izgubili nebo i zaslužili vječnu muku. Kad idemo na ispovijed, dovoljno je ako se i nesavršeno pokajemo; ali se treba ipak trsiti da se pokajemo savršeno, jer će nam se onda oprostiti više vremenite kazni i dati obilatije milosti.

Da uzmognemo u sebi probuditi pokajanje, treba nam se moliti za milost pravoga pokajanja: a onda treba promišljati: da smo grijehom zaslužili da nas Bog kazni; da je Isus zbog naših grijeha trpio i umro; da smo grijehom uvrijedili Boga, svoga nebeskoga Oca, najboljega dobročinca i najveće dobro.

Idući na ispovijed treba da se pokajemo prije ispovijedi, ili barem prije negoli nas svećenik odriješi. Savršeno pokajanje moramo probuditi izvan ispovijedi često u životu, osobito pak kad nam je život u pogibli, i kad smrtno sagriješimo, a ne možemo se odmah ispovjediti. Poslije smrtnoga grijeha savršeno se pokajati potrebno je s dva razloga: jer bi nas mogla smrt iznenada zateći u smrtnom grijehu; a onda i dobra djela što ih činimo, neće propasti za nebo.

Kad se ispovijedamo, najveću pomnju treba obratiti pokajanju; pokajanje je tako potrebno, te se bez pokajanja ne mogu grijesi nikada oprostiti.

4. **Odluka.** S pokajanjem treba da je združeno: ufanje da će nam Bog oprostiti grijehe i dobra odluka. Dobra odluka jest prava volja popraviti se i ne griješiti više. Tko ima pravu volju popraviti se, treba da se odluči: da će se čuvati sviju teških grijeha i bližnje grešne prigode, da će upotrebiti sve što je potrebno da se popravi; da će zadovoljštinu činiti i svaku načinjenu štetu naknaditi. Bližnja grešna prigoda jest osoba, društvo, igra i sve što koga obično zavodi na grijeh. Oni koji se ne čuvaju bližnje grešne prigode i koji neće da se ostave navadnih svojih grijeha, treba da zapamte da im ispovijed ništa ne koristi, nego da im to još umnožava krivnju.

§ 52 Ispovijed i zadovoljština

1. **Ispovjediti se** reći će: skrušeno kazati učinjene grijehe svećeniku da nas od njih odriješi. Ispovjediti se treba potpuno, iskreno i razgovijetno.

Potpuno se ispovijedamo kada kažemo barem sve teške grijehe kojih se sjećamo. O teškim grijesima treba kazati i

broj koliko smo ih puta učinili i u kakim prilikama. Kada grešnik ne zna koliko je puta koji teški grijeh učinio, treba da kaže: ovaj grijeh učinio sam ili svaki dan, ili svaki tjedan ili svaki mjesec po prilici toliko puta. Treba ispovjediti osobito ove prilike: koje mijenjaju vrstu grijeha, na pr. kada tko ukrade u crkvi, čini svetogrđe, a ne samo krađu; onda treba kazati i prilike koje laki grijeh čine smrtnim, na pr. kod krađe da li je bila veća stvar. Ispovijedajući prilike kloniti se treba suvišna pripovijedanja, a ne smije se spominjati ničije ime. — Lakih grijeha ne moramo baš ispovijedati, ali je to dobro i spasonosno. Ne zna li čovjek da li je što laki ili teški grijeh, treba da ga ispovjedi, jer može lako držati teški grijeh za mali.

Iskreno se ispovijedamo kad se ispovjedniku tako tužimo kako spoznajemo da smo Bogu krivi, te niti što tajimo niti se izgovaramo. Tko hotice na ispovijedi izostavi koji teški grijeh, takova ispovijed ne valja, i on čini novi teški grijeh. Grešnik koga je sram iskreno se ispovjediti, treba da promisli da je bolje grijehe svoje tajno kazati svećeniku koji je dužan o njima šutjeti nego u grijehu nemirno živjeti, nesrećno umrijeti, te se na sudni dan pred svim svijetom osramotiti. Ako je pokornik zaboravio na samoj ispovijedi kazati koji smrtni grijeh, treba da taj grijeh kaže na idućoj ispovijedi. Onaj pak grešnik koji svojom krivnjom nije kazao koji teški grijeh, na primjer što se nije dovoljno ispitao, ili se stidio kazati, taj treba da ponovi cijelu onu ispovijed.

Razgovijetno se ispovijedamo onda kad tako jasno govorimo da ispovjednik može sve razumjeti. Ne bi bilo dosta reći: ja sam zlo mislio ili činio, nego treba pristojnim riječima grijehe navesti po imenu, na pr. lagao sam, ukrao, nečisto mislio itd.

Ispovijed u kojoj grešnik ponavlja sve ili više ispovijedi, zove se velika ispovijed. Takova je ispovijed potrebna, kad prošnje ispovijedi nisu bile valjane; a korisna je kada tko stupa u novi stalež, n. pr. prije ženidbe, kad je tko opasno bolestan, pa u vrijeme jubileja, misija itd.

2. **Zadovoljština.** Zadovoljštinu učiniti reći će: onu pokoru izvršiti koju nam je ispovjednik zadao.

Ispovjednik zadaje nam pokoru zato: da donekle zadovoljimo za grijehe i umanjimo vremenite kazni, i da se popravimo. Vječnu kazan oprašta Bog svakiput s grijehom, ali vremenitih kazni ne oprašta uvijek. Vremenita je kazan ona koja se trpi na ovom svijetu ili u čistilištu. Tako je Davidu Bog oprostio grijeh, ali je zato imao na svijetu mnogo trpjeti. Pokora se zadaje zato da se popravimo; stoga se pokorniku nalažu djela protivna grijesima: psovačima molitva, neumjerenima post, škrtima milostinja itd.

Ako grešnik ne izvrši zadanu pokoru, a na ispovijedi je imao volju izvršiti je, ispovijed ostaje valjana, ali

on tim griješi i gubi mnoge milosti. Pokoru treba izvršiti u određeno vrijeme; ako ispovjednik nije odredio vremena, treba je izvršiti što prije. Tko izvrši pokoru tek onda kad je pao u novi teški grijeh, učinio je svoju dužnost, ali tim nije umanjio vremenitih kazni. Komu se pokora čini teška, neka promisli da su prije pokore bile kud i kamo teže i da su ništa prema mukama u čistilištu. Misli li pokornik da će teško izvršiti zadanu pokoru, neka spomene ispovjedniku da mu je promijeni. No danas se obično daju lake pokore, a pokornik neka nastoji da i drugim dobrim djelima, pak i trpljivo podnoseći nevolje zadovolji pravici Božjoj.

Osim Bogu, treba dati zadovoljštinu i ljudima po primjeru Zahejevu. Zato treba štetu naknaditi, oteto dobro ime drugomu povratiti, sablazan popraviti. Pokornik ima svim silama nastojati da se ne povrati natrag u grijeh. Tko kod prve prilike bez opiranja pada u predašnje grijehe, znak je da nije imao pravoga kajanja i tvrde odluke. Da se ne povratimo u grijehe, pomagaće nas ako se držimo nauka i opomena ispovjednikovih, uklanjamo se grešnim prigodama, svaki dan ispitujemo savjest, molimo se, slušamo riječ Božju i često se ispovijedamo i pričešćujemo.

§ 53 Oprost

Pokornik sam ne može zadovoljiti za sve vremenite kazne, ma i činio težu pokoru. U tom mu pomaže Crkva dijeleći oproste.

Oprost je otpuštenje vremenitih kazna koje nam Crkva daje izvan sakramenta pokore, i to onda kad su nam već oprošteni grijesi. U oprostu se dakle ne otpuštaju grijesi, nego kazni koje bismo morali trpjeti za grijehe.

Crkva ima vlast dijeliti oproste. Njoj je Krist dao vlast vezati i razrešivati, kazniti i opraštati. Crkva oprašta vremenite kazni tako što mjesto nas zadovoljuje pravicu Božju uzimajući od prebogata blaga što je u Crkvi skupljeno zadovoljštinama Krista i svetih. Poradi općinstva setih sva dobra djela što se čine u Crkvi, sve muke i stradanja svetih, čine zajedničko dobro, pa što jedan steče preobilno, od toga se daje drugomu kojemu nedostaje (II Kor. 8, 14).

Crkva je i davala oproste od početka. Tako je sv. Pavao izopćio javnoga grešnika u Korintu, a poslije mu otpustio dalju pokoru, i piše Korinćanima: »Dosta mu je ta kazna. Što sam otpustio, otpustio sam zaradi vas u ime Kristovo« (II Kor. 2, 10). Pravo dijeliti oproste pripada osobito sv. Ocu Papi, koji ima kao nasljednik sv. Petra ključeve kraljevstva nebeskoga; ali i biskupi mogu dati neke manje oproste.

Da možemo dobiti oproste, zahtijeva se da smo u milosti posvetnoj i da izvršimo dobra djela koja je Crkva

naložila da dobijemo oprost, kao što su na pr. post, molitve, pohađanje crkva, milostinja. Otuda vidimo da su i oprosti korisni za duhovno napredovanje. Korisni su, jer nam opraštaju kazni; pomažu nas da se izmirimo s Bogom, jer nam težu pokoru promjenjuju u lakšu; potiču nas na često primanje svetih sakramenata i vršenje dobrih djela, a tim na savršeniji život. Oprosti su potpuni i nepotpuni. Potpun je oprost kad nam se opraštaju sve vremenite kazni, a nepotpun kad nam se otpušta samo jedan dio tih kazni. Kad se na pr. kaže: oprost 40 dana (kvadragena) ili sedam godina, to znači da nam se oprašta toliko vremenitih kazni koliko bi nam se oprostilo da činimo pokoru četrdeset dana ili sedam godina po starim crkvenim propisima.

Jubilejski oprost jest potpun oprost koji podjeljuje sv. Otac Papa svakih dvadeset i pet godina ili u znamenitim zgodama. Onda imadu ispovjednici veću vlast da opraštaju i od pridržanih grijeha. Oprost na času smrti jest potpun oprost koji mogu dobiti umirući, ako su se ispovjedili i pričestili, predali u ruke Božje i ako pobožno ustima ili srcem prizovu ime Isusovo.

Dušama u čistilištu može koristiti svaki oprost za koji sv. Otac Papa kaže da im se može namijeniti.

* Kako su oprosti korisni, treba nastojati da ih stečemo za sebe i za pokojnike. Evo jedan način kojim se dobiva oprost. Poslije skrušene ispovijedi i pobožne sv. pričesti, ako se u crkvi izmoli pet Očenaša i Zdravo Marija i jedan put Vjerujem na nakanu sv. Oca, dobiva se potpun oprost koji se može namijeniti i dušama u čistilištu. Tko pozdravi »Hvaljen Isus!« i odgovori: »Na vijeke!« može svaki put dobiti oprost od 100 dana. U dobrim molitvenicima naznačeni su drugi oprosti.

§ 54 Posljednje pomazanje

1. **Posljednje pomazanje je sakramenat** određen za bolesnike, da dobiju milost za dušu i tijelo.

Da je posljednje pomazanje od Krista određen sakramenat, vidimo iz Sv. pisma i neprestanoga nauka Crkve katoličke. Sv. Jakob apostol piše u svojoj poslanici (5, 14. 15): »Boluje li tko među vama, neka dozove svećenike Crkve i neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje, i molitva vjere spašće bolesnika i pridići će ga Gospodin, i ako je u grijesima, oprostiće mu se.« Da mazanje uljem i molitva svećenikova može grijehe oprostiti, to je zacijelo naredio Krist. — Sv. Cesarije govori: »Snađe li koga bolest, neka primi tijelo i krv Isusa Krista i dade si tijelo pomazati, da se izvrši na njemu što je pisano: Boluje li tko među vama itd. Eto, braćo, tko se u bolesti utječe Crkvi za pomoć, steći će zdravlje i oproštenje grijeha.« Posljednje

pomazanje drže za sakramenat i one sljedbe koje su se u davnini odmetnule od Crkve katoličke.

Vidljiv znak toga sakramenta jest mazanje sv. uljem molitva. Svećenik pomaže sv. uljem pet čutila i moli: »Po ovom svetom pomazanju i blagom svojem milosrđu oprostio ti Gospod što god si sagriješio vidom, sluhom, mirisanjem, govorom i doticanjem.«

Posljednje pomazanje daje ove milosti duši: umnožava milost posvetnu; oprašta lake grijehe i one smrtne koje bolesnik ne može više ispovjediti, na pr. ako je u nesvijesti; jači u mukama i protiv napasti, osobito u smrtnoj borbi. Posljednje pomazanje koristi tijelu: olakšava više puta bolesniku boli i daje mu zdravlje, ako je to za spasenje duše.

2. Posljednje pomazanje **može primiti** i treba da primi svaki kršćanin katolik koji je došao k razumu i opasno je obolio. U istoj bolesti može se primiti posljednje pomazanje samo jedanput; ali se može i ponoviti, ako je opasnost minula pa opet nastala. Posljednje pomazanje treba da primi bolesnik ovako: mora biti u milosti posvetnoj; zato treba, ako mu je moguće, da se prije ispovjedi i pričesti ili savršeno pokaje; treba da probudi vjeru, uſanje i ljubav i preda se u volju Božju. U tom treba da bolesnika pomažu ukućani.

Bolesnik treba da primi posljednje pomazanje dok je još pri sebi. Nerazborito je posljednje pomazanje odgađati od straha pred smrću ili ga propustiti, jer će bolesnik prije ozdraviti, ako se zarana posluži Božjom pomoći nego ako dotle čeka kad bez čuda ne može ozdraviti. Ako pak bolesnik ima umrijeti, što može bolje željeti nego da se s Bogom izmiri i pripravi za srećnu smrt? I ukućani griješe, ako s njihova nemara bolesnik ne primi posljednje utjehe koju mu daju sakramenti: pokora, presveta pričest i posljednje pomazanje.

§ 55 Sveti red

1. Sveti red je **sakramenat** kojim se podjeljuje svećenička vlast i milost.

Krist je predao svećeničku vlast apostolima kad im je na posljednjoj večeri rekao: »To činite na moj spomen« i opet poslije uskrsnuća riječima: »Kojima oprostite grijehe, oprostiće im se.« Ta je vlast imala ostati svagda u Crkvi, jer je svagda potrebno da se prinosi žrtva sv. mise i vjernima opraštaju grijesi. Svećeničku vlast prenosili su apostoli na izabrane ljude polaganjem ruku i molitvom: dijelili su sakramenat svetoga reda. Tako piše sv. Pavao učeniku svome Timoteju: »Opominjem te da probudiš milost Božju koja je u tebi položenjem mojih ruku« (II Tim. 1, 6).

Vidljiv je znak toga sakramenta polaganje ruku biskupovih, molitva i riječi kojima se daje svećenička vlast uz predavanje sv. posuda (na pr. kaleža).

Sveti red daje ove milosti: umnožava milost posvetnu, podjeljuje svećeničku vlast; obilježuje dušu neizbrišljivim biljegom; daje i posebnu milost da svećenik može svoju službu dostojno obavljati.

Svećenička vlast stoji poglavito u ovom: svećenici mogu pretvarati kruh i vino u tijelo i krv Gospodnju (služiti sv. misu); mogu opraštati grijehe i dijeliti ostale sakramente izuzevši sv. potvrdu i sv. red; blagosiljaju i posvećuju. Biskupi imadu potpunu vlast, mogu dijeliti sve sakramente i obavljati sve posvete; ostali svećenici imadu manju vlast. Tako imadu tri stepena svetoga reda: đakoni, svećenici i biskupi. Ako i imade više redova (stepena), sakramenat je samo jedan.

Poradi neizbrišljiva biljega sveti red se ne može izgubiti. Da svećenici smiju izvršivati službu, zato treba da imadu dopuštenje (poslanje, misiju) od zakonitih crkvenih poglavara.

2. Valjano **podjeljivati** sveti red mogu samo biskupi koji su tu vlast primili od apostola posebnim biskupskim redom. »Zato sam te ostavio na Kreti«, piše sv. Pavao Titu (1, 5), »da postaviš po gradovima svećenike kao što i ja zapovjedih tebi«.

Sveti red može primiti svaki muškarac kršćanin. Da ga dostojno primi, zahtijeva se da bude u milosti posvetnoj i da ima ona svojstva koja Crkva traži od svojih službenika: propisanu dob, znanje, čist život, pobožnost, revnost za slavu Božju i za spasenje duša. Ko to ima, u toga se nalazi zvanje za svećenički stalež, i dobro čini ako mu se posveti.

§ 56 Ženidba

1. **Ženidbu je naredio** sam Bog u raju kad je stvorio muža i ženu, Adama i Evu, da žive zajedno u ljubavi i vjernosti. Ženidba nije ostala svagda takova. Kad je ljudski rod grijehom otpao od Boga, nije ženidbu držao tako svetom ustanovom dok nije došao Spasitelj, te je ženidbi povratio predašnju svetost, pa je podigao na čast sakramenta. Krist je odredio da ženidba bude ono što je bila u početku: jedinstvena i nerazrešiva; ta je sveza između jednog muža i jedne žene, i ta sveza ostaje do smrti jednoga ili drugoga između njih. »Što je Bog sastavio, čovjek da ne rastavlja« (Mat. 19, 6). Duhovno poglavarstvo može s važnih razloga dopustiti da muž i žena rastavljeno žive, ali oni su još uvijek oženjeni i nijedan se od njih ne može ponovo ženiti dok mu drug živi. »Onima koji su oženjeni, zapovijedam ne ja, nego Gospod, da se žena od muža ne rastavlja. Ako li se pak rastavi, da ostane neudata ili da

se izmiri sa svojim mužem. I muž da ne otpušta žene svoje« (I Kor. 7, 10. 11).

2. Ženidba je **sakramenat** Novoga zavjeta. To znamo iz Sv. pisma i usmenog predanja. Sveti Pavao u poslanici Efešanima (5, 32.) poređuje ženidbu milosnoj svezi što postoji između Krista i njegove zaručnice, svete Crkve, i zove tu svezu velikim sakramentom. Tako je i Crkva svagda držala ženidbu za sakramenat.

Sakramenat ženidbe prima se ovako: Zaručnici očituju pred mjesnim župnikom i dva svjedoka da se uzimaju, a svećenik blagosilja njihovu ženidbenu svezu.

U sakramentu ženidbe daju se ove m i l o s t i: Umnožava se milost posvetna i daje se milost da ženidbeni drugovi mogu svoje dužnosti vjerno izvršivati. Te dužnosti jesu: muž i žena treba da u slozi, ljubavi i vjernosti žive do smrti; jedan drugoga valja da pomaže u pobožnosti bogoljubivim življenjem; svoju djecu imadu zajedno odgajati u strahu Božjem; muž treba da svoju ženu brani i hrani, a žena da sluša svoga muža u svemu što je pravo i pošteno. »Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu i predao sama sebe za nju« ((Ef. 5, 25). »Žene, budite pokorne svojim muževima kako se pristoji u Gospodu« (Kol. 3, 18).

Kako su ženidbene dužnosti teške, zato oni koji se kane ženiti, najprije se zaruče, obećaju ženidbu. Zaruke nisu ipak potrebne za ženidbu. Z a r u k e vrijede pred sudom (da se traži povratak troškova), ako se načine pismeno, te ih potpišu zaručnici i župnik ili dva svjedoka. Ako zaručnik ili zaručnica ili oba ne znadu ili ne mogu pisati, ima ih potpisati posebni svjedok uz župnika ili dva svjedoka. Koji se zaručuju, imadu paziti na ovo: da se ne zaruče lakomisleno; da budu poučeni u vjeri i u dužnostima ženidbe i prosti od ženidbenih smetnja; da kao zaručnici čisto žive; da se uzmu s poštenom nakanom; da se prije vjenčanja valjano ispovjede i pričeste. »Mi smo djeca svetaca i ne smijemo se združiti kao pogani koji ne poznaju Boga« (Tob. 8, 5). Kod izbiranja ženidbenog druga ne valja toliko paziti na izvanje osobine ili korist, koliko na vjeru i krepost. U tom poslu poslušaće djeca i savjete svojih roditelja. Zaruke se ne smiju raskidati bez važnih razloga. Koji u smrtnom grijehu primaju sakramenat ženidbe, primaju istina sakramenat, ali griješe svetogrđem i gube mnoge milosti i darove Božje.

3. **Ženidbene smetnje** su dvovrsne: jedne ne dopuštaju ženidbe (ženidbene zabrane, na pr. ženidba s osobom kršćanske, ali nekatoličke vjere); druge su smetnje koje čine ženidbu nevaljanom (zapreke) kao što su srodstvo do trećega koljena, duhovno srodstvo, razlika u vjeri, na pr. između kršćanina i nekršćenoga. Zaruke ili namjeravana ženidba oglašuju se u crkvi, i svaki koji zna za kakvu

zapreku, treba da to javi župniku. Crkva može od nekih zapreka oprostiti, ali zato treba da ima važnih razloga.

Ženidba katolika s pripadnikom koje druge kršćanske vjeroispovijesti zove se m j e š o v i t a ž e n i d b a. Crkva takve ženidbe ne odobrava i ne dopušta, osim s važnih razloga. Crkva takve ženidbe ne odobrava: jer katolički drug dolazi u pogibao da izgubi vjeru ili postane nehatan za nju; jer se djeca često ne mogu odgojiti u katoličkoj vjeri; jer se nekatolik po svojem mišljenju može rastaviti od svojega druga i ponovo ženiti, a katoliku to vjera ne dopušta. Crkva dopušta mješovitu ženidbu pod uvjetima: da se katoličkoj strani dopušta izvršivati dužnosti svoje vjere; da se sva djeca odgajaju u katoličkoj vjeri; da katolički drug nastoji nekatolika pridobiti za katoličku vjeru. Vjenčanje se mora obaviti pred katoličkim svećenikom, ako se može doći do njega; inače ženidba ne vrijedi.

U nekim državama ima zakon da ženidbeni drugovi moraju pred svjetovnim činovnikom prijaviti svoju ženidbu (civilna ili g r a đ a n s k a ž e n i d b a). Njima je dužnost da se odmah poslije toga crkveno vjenčaju; jer ženidbu pred svjetovnim licem ne drži Crkva valjanom.

* Sakramentima su slični neki čini ili stvari koje je Crkva naredila da preko njih izmoli milost Božju, i zovu se s a k r a m e n t a l i ili blagoslovine. O njima više govori liturgika.

§ 58 Razgovor s Bogom. Molitva

1. Poslije sakramenata i sakramentala i molitva je jedno sredstvo kojim možemo dobiti milost Božju.

Moliti reći će dići pamet i srce k Bogu. Pamet i srce dižemo k Bogu kad na Boga rado mislimo. U molitvi Boga slavimo, ili mu zahvaljujemo ili ga što prosimo.

Boga slavimo kad se radujemo što je Bog neizmjerno savršen, te mu zato k l a n j a m o. »Veliča duša moja Gospoda i obradova se duh moj u Bogu spasenju mojemu«, kliče Presveta Bogorodica. Bogu se treba z a h v a l j i v a t i, jer je on naš najveći dobročinac. »Zahvaljujte za sve; jer je to volja Božja u Kristu Isusu.« (I Sol. 5, 18). Nezahvalnost se svuda osuđuje kao grdna opačina, a zahvalnost je najbolji način da dobijemo nova dobročinstva. Boga treba p r o s i t i za njegova dobročinstva, jer Krist kaže: »Ištite, i daće vam se; tražite, i naći ćete; kucajte i otvoriće vam se.« (Luk. 11, 9).

Takva je molitva p o t r e b n a svakomu koji je k razumu došao, jer bez molitve ne možemo dobiti milosti koje moramo imati da možemo u dobru ustrajati do svršetka. Bog zna doista i bez

naše molitve što nam treba; no mi ne molimo zato da Bogu kažemo što nam treba, već tim priznajemo Boga kao darovatelja svega dobra.

Molitva nam koristi što nas združuje s Bogom; jači nas protiv zla i krijepi za dobro; tješi nas u tuzi, pomaže u nevolji i pribavlja nam milosti da možemo ustrajati u dobru do smrti.

2. **Molitva treba da je** pobožna, ponizna, pouzdana, Bogu odana i postojana. Pobožno se molimo onda kad mislimo na ono što molimo i čuvamo se drugih misli. Kod molitve je glavno misao, a ne riječi. Zato se možemo moliti i tako da samo razmišljamo, na pr. o životu i muci Isusovoj, a posljednjim stvarima ili drugim istinama vjere, te budimo srce na pobožne osjećaje i stvaramo dobre odluke. To se zove razmatranje. Govoriti samo riječi molitve, a kod toga ne misliti na Boga, nije molitva. Za one koji tako rade, vrijede riječi: »Ovaj me narod slavi ustima, ali srce njihovo daleko je od mene« (Mat. 15. 8). Ako nam pod molitvom dođu druge kake misli, a mi ih se želimo otresti, nije grijeh; već si tim pribavljamo više zasluga. Da uzmognemo sabrati misli, treba da se za molitvu pripravimo tako da si živo predočimo nazočnost Božju. »Kad se moliš, pripravi dušu svoju i nemoj biti kao čovjek koji kuša Boga« (Crkven. 18, 23).

Ponizno molimo kad spoznajemo da smo sami po sebi slabi, i da nismo vrijedni onoga što od Boga tražimo. »Molitva poniznoga prodire oblake« (Crkven. 35, 21). Kako Bog sluša samo poniznu molitvu, pokazao je Isus u priči o farizeju i cariniku. Ponizni carinik dobio je oproštenje od Boga, a oholi farizej je ostao u svojim grijesima.

Pouzdano molimo kada se tvrdo ufamo da će nas Bog uslišiti, ako je ono što molimo, njemu na slavu, a nama za spasenje. »Sve što god moleći se ištete, vjerujte da će primiti, i biće vam: (Mark. 11, 24).

Odano se molimo kad ostavljamo Bogu na volju da nas usliši kad i kako je to njegova sveta volja. Tako se Isus molio: »Oče, ne moja, nego tvoja budi volja« (Luk. 22, 42).

Postojano se molimo kad ne prestajemo moliti ni onda ako nam se i čini da nas Bog nije uslišio. Ženu Hananejku uslišio je Isus i iscijelio joj kćer, jer se nije dala odvratiti od njega. I priču onu kako je išao susjed k susjedu po noći iskati hljeba i nije prestao kucati dok mu susjed nije otvorio vrata i dao koliko treba, kazivao je Isus zato da nam pokaže kako treba postojano moliti. Razlog je zašto ne dobivamo uvijek ono što molimo, ili što ne molimo pravo, ili što nam ono nije duši za spasenje. Bog zna najbolje što je nama za dobro. Ako ne dobijemo ono što molimo, dobićemo nešto bolje.

Moliti se treba često. Krist kaže da treba »uvijek moliti i nikada ne prestati« (Luk. 18, 1), a sv. Pavao opominje da »molimo bez prestanka« (I Sol. 5, 17). Uvijek možemo moliti kada što češće pamet i srce dižemo k Bogu, i kad njemu posvećujemo svako djelo, svaku radost i žalost. Osobito treba da molimo ujutru i uvečer, prije i poslije blagovanja, kada zvoni na molitvu, kad smo u crkvi, u napasti i nevolji. U crkvi treba da se osobito molimo zato, jer je crkva »dom Božji, dom molitve« (Luk. 19, 46).

3. Moliti se treba **za sve ljude:** za žive i mrtve, za prijatelje i neprijatelje, osobito pak za roditelje, braću, dobročince, za duhovne i svjetovne poglavare. »Opominjemo dakle prije svega da se čine molbe, molitve, iskanja zahvaljivanja za sve ljude: za kraljeve i za sve koji su u vlasti, da tihi i mirni život poživimo u svakoj pobožnosti i poštenju« (I Tim. 2, 1. 2).

§ 59 Molitva Gospodnja

Najizvrsnija je molitva Očenaš ili molitva Gospodnja. Zove se molitva Gospodnja, jer ju je naučio sam Gospodin Isus, i zapovjedio da tako molimo. Očenaš ima predgovor i sedam molba.

1. **Predgovor** glasi ovako: »Oče naš, koji si na nebesima«. Riječ »Oče« opominje nas da nam je Bog otac, a mi da smo djeca njegova, pa zato treba da se Bogu molimo djetinjom smjernošću, ljubavlju i pouzdanjem. »Tko od vas, ako u oca zaište hljeba, zar će mu dati kamen? Kad dakle vi — zli budući — umijete dobre dare davati djeci svojoj, koliko će više Otac vaš nebeski dati dobra Duha onima koji ištu u njega« (Luk. 11, 11. 13).

Velimo »Oče naš«, a ne Oče »moj« zato, jer je Bog Otac svih ljudi, pa zato treba jedan za drugoga da molimo. Zapravo su samo pravednici djeca Božja, jer se smrtnim grijehom gubi čast i pravo djece Božje, ali u širem smislu svi su ljudi djeca Božja, jer ih je Bog stvorio i jer se očinskom ljubavi brine za sve pa i za grešnike.

Riječi: »koji si na nebesima« opominju nas: ako je i Bog svagdje, a to je osobitim načinom na nebu gdje ćemo ga vidjeti licem k licu; da smo na zemlji putnici i došljaci, a naša je prava domovina na nebu; da nam valja u molitvi misli svoje odvratiti od zemaljskih stvari i podići k nebu, treba nam se pobožno moliti.

2. **Molbe u Očenašu.** Prva molba u Očenašu glasi: »Sveti se ime tvoje«. Tom molbom molimo da se ime Božje nikada ne grdi, nego da svi ljudi Boga sve više poznaju, ljube i poštuju. To je i prava molba, jer u molitvi treba u prvom redu da slavimo Boga.

Druga molba: »Dođi kraljevstvo tvoje.« Kraljevstvo Božje u Sv. pismu označuje troje: Crkvu Kristovu na zemlji, milost posvetnu u duši (»kraljevstvo Božje u nama«) i nebesko blaženstvo. Tom dakle molbom molimo da bi se Crkva Kristova sve više širila po svijetu, zatim da bi u nama vladao Bog svojom milošću i ljubavi, a ne đavo grijehom i mržnjom; napokon da svi ljudi dođu u nebesku domovinu. Tako tom molbom izvršujemo riječi Kristove: »Tražite najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, a ostalo će vam se sve dodati« (Mat. 6, 33).

Treća je molba: »Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji.« Tom molbom molimo da bi svi ljudi na zemlji tako vjerno i radosno izvršivali volju Božju kako to čine anđeli i sveti na nebu. Ujedno očitujemo da se u svemu podlažemo svetoj volji Božjoj, pa nas ta molba sjeća da se molimo Bogu odano predajući se u njegovu volju.

Četvrta molba: »Kruh naš svagdanji daj nam danas.« Tim riječima molimo da bi nam Bog dao što svaki dan trebamo za tijelo i dušu. Molimo se samo za svagdanji kruh, jer treba da tražimo samo ono što je najpotrebnije, a ne bogatstvo i izobilje. »Ako imamo hranu i odijelo, tim treba da smo zadovoljni« (I Tim. 6, 8). »Ne brinite se za sjutra« (Mat. 6, 34). »Pogledajte na ptice nebeske kako ih Otac vaš nebeski hrani« (Mat. 6, 26).

Peta molba: »Otpusti nam duge naše kako i mi otpuštamo dužnicima svojim.« Tom molbom započinje se novi red moljenja. Dosad smo se molili koja dobra da nam Bog dade, a sad se molimo koja zla da od nas odvrati. Najveće je zlo grijeh. Zato molimo petom prošnjom da bi nam Bog oprostio naše grijehe dajući nam milost da ih možemo kajati. Da nam Bog oprosti grijehe, treba da i mi drugima oprostimo, ako su nas uvrijedili. To je Isus kazao riječima (Mat. 6, 14) i pričom o nemilosrdnom sluzi (Mat. 18). Zato moleći se Bogu da nam oprosti grijehe, očitujemo da ćemo oprostiti drugima. To smo dužni učiniti, ako želimo da Bog usliši našu molitvu. »Kad stanete da se molite, oprostite ako imate što na drugoga, da i Otac vaš koji je na nebesima oprosti vama grijehe vaše« (Mark. 11, 25). Tko dakle neće da oprosti, nego traži osvetu, taj si sam izriče osudu.

U šestoj molbi velimo: »I ne uvedi nas u napast«. Ta se molba nadovezuje na prethašnju. Ondje smo Boga molili da nam oprosti grijehe, a ovdje molimo da se ne vratimo u grijeh. U toj se molbi molimo Bogu da odvrati od nas sve što bi nas moglo zavesti na grijeh. Što čovjeka zavodi na grijeh, zove se napast. Na grijeh zavodi nas naše tijelo, zli ljudi i đavo. Te napasti dopušta Bog zato da iskuša našu vjernost, da nas uzdrži ponizne i umnoži naše zasluge. »Blago čovjeku koji pretrpi napast, jer kad

bude iskušan, primiće vijenac života« (Jak. 1, 12). Napasti nisu odmah grijeh; ali je grijeh, ako se čovjek hotice izlaže napasti i pristane uz nju. Da uzmognemo nadvladati napasti, treba nam biti na oprezu i moliti se kao što Krist kaza: »Bdijte i molite se da ne padnete u napast« (Mat. 26, 41); treba dakle kloniti se prilike grešne, prizivati ime Isusovo i Marijino, znamenovati se svetim križem, opominjati se Boga i posljednjih stvari.

Sedma molba: »Nego oslobodi nas od zla« kao da sabira sve u jedno, te se njom molimo da bi nas Bog izbavio od svakoga zla, osobito od grijeha, od zloga duha i vječne propasti.

Riječ »Amen« na svršetku znači: Istina, tako jest i neka bude. Tom riječju izjavljujemo svoju želju i pouzdanje da ćemo biti uslišeni.

§ 60 Pozdrav anđelov

1. Poslije Očenaša molimo obično molitvu na čast Majci Božjoj, koju zovemo **pozdrav anđelov** ili Zdravo Marijo. Tu molitvu dodajemo Očenašu da blažena Bogorodica svojim mogućim zagovorom pomogne našu slabu molitvu.

Pozdrav anđelov ima u sebi hvalu i molbu. Hvala jesu riječi arhanđela Gabrijela: »Zdravo (Marijo), milosti puna, Gospodin s Tobom, blagoslovena ti među ženama« i riječi sv. Elizabete: »I blagosloven plod utrobe tvoje« (Isus). Mariji velimo: milosti puna, jer je kao izabrana majka Božja u početku svojega života toliko milosti dobila koliko nije dobio nijedan drugi stvor. S tim je milostima ona radila te je u milosti napredovala do najvećeg obilja. Napokon je i rodila početnika svih milosti, Isusa Krista: zato se i zove Majka Božje milosti. — One riječi: »Gospodin s tobom« znače da je Bog na osobit način bio s blaženom Djevicom Marijom; zato se s pravom zove izabrana kćerka nebeskoga Oca, prava Majka Božjega Sina i prečista zaručnica Svetoga Duha. — Mariju slavimo riječima: blagoslovena ti među ženama, jer je od sviju žena upravo ona odabrana za majku Božju. Velimo joj »blagoslovena«, jer je po njoj došao blagoslov na svijet, a skinuto prokletstvo što je došlo na svijet neposlušnošću Evinom. Zato se Marija zove druga — bolja Eva, kao što se Isus zove drugi Adam. — Riječima: blagosloven plod utrobe tvoje, pozdravljamo Isusa, Sina Marijina, jer slaveći majku poštujemo i sina koji je majci toliku slavu pribavio.

Molba su riječi: »Sveta Marijo, Majko Božja, moli za nas grešnike sada i u čas smrti naše. Amen.« Tu je molbu dodala Crkva da blaženu Djevicu prizivamo na pomoć u svakoj potrebi, a osobito da je molimo za srećnu smrt. Do časa smrti stoji naše vječno spasenje; onda se najviše napreže nečisti duh da nas zavede na

grijeh. U toj borbi treba nam i najviše pomoći. A tu pomoć daće nam presveta Bogorodica, ako se njoj pomolimo, jer se »nije čulo od vijeka da bi predobrostiva Djevica Marija zapustila ikoga koji se k njoj u zaštitu utjecao, njezinu pomoć tražio i njezin zagovor molio« (Sv. Bernardo).

2. **Anđeo Gospodnji.** Pozdrav anđelov zove se i molitva koju uvečer, ujutro i o podne molimo, kad nas na molitvu opominje mili glas zvona. Tu molitvu molimo zato da se često spominjemo kako je Sin Božji postao čovjek, da mu zahvaljujemo što nas je svojim životom, mukom i smrću otkupio. Ujedno tim slavimo i presvetu Bogorodicu te se u njezinu zaštitu utječemo.

O drugim molitvama kao što su: čislo, litanije itd. govori se u Liturgici. U njoj se tumače naširoko i obredi katoličke Crkve, napose ophodnje (procesije), proštenja, različite druge pobožnosti, bratovštine itd. Te sve ustanove pomažu nas da što pobožnije molimo i više milosti od Boga dobijemo za kreposno življenje na svijetu i što veće blaženstvo na nebu.

Dodatak

Proslava savršenstva Božjih

(Psalam 144)

Uzvisivaću te, Bože moj, kralju.
blagosiljaću ime tvoje dovijeka.
Svaki ću te dan blagosiljati,
i hvaliću ime tvoje bez prestanka i dovijeka.
Velik je Gospod, i valja ga slaviti,
i veličanstvo njegovo ne može se dosegnuti.
Od koljena do koljena hvaliće djela tvoja,
i silu tvoju kazivati.
O visokoj slavi tvojega veličanstva,
i o divnim djelima tvojim razmišljam.
Pripovijedaće silu čudesa tvojih,
i ja ću veličanstvo tvoje kazivati.
Hvaliće veliku dobrotu tvoju,
i pravdu tvoju pjevaće.
Podatljiv je i milosrdan Gospod,
dugo trpi i velikog je milosrđa.
Dobar je Gospod prema svima,
i žalostiv na sva djela svoja.
Neka te slave, Gospode, sva djela tvoja,
i sveci tvoji neka te blagosiljaju.
Neka kazuju slavu kraljevstva tvojega,
i silu tvoju pripovijedaju.
Da bi javili sinovima ljudskim silu tvoju,
i visoku slavu kraljevstva tvojega.
Kraljevstvo je tvoje kraljevstvo svih vijekova,
i vlada tvoja na sva koljena.
Gospod prihvata sve koji padaju,
i ispravlja sve pognute.
Oči su svih k tebi upravljene,
i ti im daješ hranu na vrijeme.
Otvoraš ruku svoju,
i sitiš svašta živo po želji.

Pravedan je Gospod u svim putovima svojim,
i svet u svim djelima svojim.
Gospod je blizu svih koji prizivaju ime njegovo.
svih koji ga prizivaju u istini.
Želju ispunja onima koji ga se boje,
tužnjavu njihovu čuje i pomaže im.
Čuva Gospod sve koji ga ljube,
a bezbožnike sve će istrijebiti.
Hvalu Gospodu neka govore usta moja.
i neka blagosilja svako tijelo sveto ime njegovo
uvijek i bez prestanka.

Dva zakona

(Psalam 18)

Nebesa kazuju slavu Božju,
i djela ruku njegovih glasi svod nebeski.
Dan danu dokazuje,
noć noći javlja.
Nema jezika niti ima govora,
gdje se ne bi čuo glas njihov.
Po svoj zemlji ide kazivanje njihovo,
i riječi njihove na kraj vasiljene.
Suncu je postavio stan na njima,
i ono izlazi kao ženik iz ložnice svoje,
kao junak veselo teče putem.
Izlazak mu je nakraj neba,
i hod mu do kraja njegova,
i nitko nije sakriven od toplote njegove.
Zakon je Gospodnji savršen, krijepi dušu;
svjedočanstvo je Gospodnje vjerno, daje mudrost nevještome.
Naredbe su Gospodnje pravedne, vesele srce,
zapovijest je Gospodnja svijetla, prosvjetljuje oči.
Strah je Gospodnji čist, ostaje dovijeka;
sudovi su njegovi istiniti, pravedni svikoliki.
Bolji su od zlata i dragog kamenja,
slađi od meda koji teče iz saća.
I slugu tvojega oni su prosvijetlili;
tko ih drži, ima veliku plaću.
Tko će znati sve svoje pogreške?
Očisti me i od tajnih.
I od voljnih sačuvaj slugu svojega,
da ne obladaju mnome.

Tada ću biti savršen,
i čist od prijestupa.
Da su ti riječi usta mojih ugodne,
i pomisao srca mojega pred tobom, Gospode,
kreposti moja i izbavitelju moj!

Život u kršćanskoj porodici

(Efeš. 5, 15 — 6, 9)

Gledajte dakle pomnjivo kako ćete živjeti; ne kao bezumni, nego kao mudri, i iskupite vrijeme, jer su dani zli. Zato ne budite nerazumni, nego razumijte što je volja Gospodnja! I ne opijajte se vinom, jer u tom je raspuštenost, nego se napunite Duhom, te govorite jedan s drugim u psalmima i himnima i pjesmama duhovnim pjevajući i klikujući u srcu svojemu Gospodinu, zahvaljujući svagda za sve u ime Gospodina našega Isusa Krista Bogu i Ocu, pokoravajući se jedan drugome u strahu Kristovu.

Žene neka se pokoravaju svojim muževima kao Gospodinu; jer je muž glava ženi kao što je i Krist glava Crkvi; on je spasitelj tijela njezina. Ali kao što se Crkva pokorava Kristu, tako i žene svojim muževima u svemu. Muževi, ljubite svoje žene kao što je i Krist ljubio Crkvu i sebe samoga predao za nju da je posveti očistivši je kupelju vodenom u riječi života, da on prikaže sebi slavnu Crkvu koja nema ljage ni nabora ili što slično, da bude sveta i neokaljana. Tako su dužni i muževi ljubiti svoje žene kao svoja tjelesa. Tko ljubi svoju ženu, sebe samoga ljubi. Jer nitko nije ikad zamrzio na svoje tijelo, nego ga hrani i grije, kao i Krist Crkvu, jer smo udi tijela njegova, od puti njegove i od kostiju njegovih. Toga radi ostaviće čovjek oca svojega i mater i pridružiće se ženi svojoj, i biće dvoje jedno tijelo. Tajna je ovo velika; a ja govorim prema Kristu i prema Crkvi. Ali i vi svaki pojedini da ljubi onako svoju ženu kao sebe samoga; a žena da se boji svojega muža.

Djeco! Pokoravajte se svojim roditeljima u Gospodinu; jer je ovo pravedno. »Poštuj oca svojega i mater«; ovo je prva zapovijed s obećanjem, »da ti dobro bude, i da živiš dugo na zemlji«. I ocevi! Ne razdražujte djece svoje, nego ih odgajajte u nauci i opomeni Gospodnjoj.

Sluge! Pokoravajte se gospodarima svojim po tijelu sa strahom i drhtanjem, priprostim srcem svojim kao Kristu. Ne služite naoko kao ljudima da ugađate, nego kao sluge Kristove čineći volju Božju od srca, dragovoljno služite kao Gospodinu, a ne ljudima, znajući da svaki što učini dobro, ono će i primiti od Gospodina, bio rob bio slobodnjak. I, gospodari, isto činite njima, ostavljajući prijetnju, znajući da je i njima i vama Gospodar na nebesima, i on ne gleda ko je ko.

Ljubav najveća krepost

(I Kor. 13)

Ako bih jezike ljudske i anđelske govorio, a ljubavi ne bih imao, bio bih kao mjed koja zveči, ili praporac koji zvekeće. I ako bih imao proroštvo i znao sve tajne i svu znanost, i ako bih imao svu vjeru tako da bih gore premještao, a ljubavi ne bih imao, ništa ne bih bio. I ako bih razdao za hranu siromasima svu imovinu svoju, i ako bih predao tijelo svoje tako da se sažežem, a ljubavi ne bih imao, ništa mi ne bi koristilo.

Ljubav je trpljiva, milokrvna je; ljubav ne zavidi, ne hvasta se, ne nadima se, ne hlepi za čašću; ne traži svoje, ne srdi se, ne misli o zlu; ne raduje se bezakonju, a raduje se istini; sve snosi, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi.

Ljubav nikad ne prestaje, ako i proroštva nestanu, ako i jezici zamuknu, ako i znanost propadne. Jer nešto znamo i nešto prorokujemo. A kad dođe savršeno, prestaće ono što je nešto. Kad bijah dijete, govorah kao dijete, razumijevah kao dijete, mišljah kao dijete; a kad postadoh muž, odbacih što je bilo djetinje. Vidimo sad kroz ogledalo u zagoneci, a onda ćemo licem k licu. Sad poznajem nešto, a onda ću poznati kao što sam i sam poznat. A sad ostaju vjera, nada, ljubav; ovo troje; ali je najveća među njima ljubav.

Opravdanje milošću

(Tit. 3, 3—7)

Mi bijasmo nekad ludi, nepokorni, lutajući, robujući različitim požudama i slastima, živeći u pakosti i zavisti, mrski i mrzeći jedan drugoga. A kad se pokaza dobrota i čovjekoljublje našega Spasitelja Boga, spasio nas je ne za djela pravde koja mi učinismo, nego po svom milosrđu, kupelju preporođenja i obnove Duha Svetoga koga izli na nas obilno po Isusu Kristu, Spasitelju našem, da opravdani milošću njegovom budemo nasljednici po nadi vječnoga života.

Molitve

1 Znamenje sv. križa

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

2 Oče naš

Oče naš, koji si na nebesima; sveti se ime tvoje. Dođi kraljevstvo tvoje. Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji. Kruh naš svagdanji daj nam danas. I otpusti nam duge naše kako i mi otpuštamo dužnicima našim. I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla. Amen.

3 Zdravo Marijo

Zdravo, Marijo, milosti puna, Gospodin s tobom, blagoslovena ti među ženama, i blagosloven plod utrobe tvoje, Isus. Sveta Marijo, majko Božja, moli za nas grešnike sada i na čas smrti naše. Amen.

4 Vjerovanje apostolsko

Vjerujem u Boga, Oca svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje. I u Isusa Krista, Sina njegova jedinoga, Gospodina našega; koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice; mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umr'o i pokopan; sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih; uzašao na nebesa, sjedi o desnu Boga, Oca svemogućega; odonud će doći suditi žive i mrtve. Vjerujem u Duha Svetoga; svetu Crkvu katoličku, općinstvo svetih; oproštenje grijeha; uskrsnuće tijela; život vječni. Amen.

5 Deset zapovijedi Božjih

1 Ja sam Gospodin Bog tvoj; nemaj drugih bogova uz mene.
2 Ne uzmi imena Gospodina Boga svoga uzalud.
3 Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji.
4 Poštuj oca i mater, da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji.
5 Ne ubij.
6 Ne sagriješi bludno.
7 Ne ukradi.
8 Ne reci lažna svjedočanstva na bližnjega svoga.
9 Ne poželi žene bližnjega svoga.
10 Ne poželi nikakve stvari bližnjega svoga.

6 Pet zapovijedi crkvenih

1 Svetkuj zapovijedane blagdane.
2 Slušaj pobožno svetu misu u nedjelju i ostale zapovijedane blagdane.
3 Posti zapovijedane poste, i u određene dane ne mrsi.
4 Svake se godine najmanje jedanput ispovjedi i o Uskrsu pričesti.
5 Ne svadbuj svečano u zabranjeno vrijeme.

7 Sedam svetih sakramenata

1 Krštenje.
2 Potvrda.
3 Presveti oltarski sakramenat.
4 Pokora.
5 Posljednje pomazanje.
6 Sveti red.
7 Ženidba.

8 Dužnosti kršćanske

Prva: Kloni se zla duhovnoga ili grijeha.
Druga: Čini dobro, ili: drži zapovijedi Božje i živi kreposno.

9 Djelo vjere, ufanja i ljubavi

Djelo vjere. Vjerujem u te, Bože moj, da si jedan jedini božanstvom, a troj osobama: Otac, Sin i Duh Sveti. Vjerujem da je druga osoba, Sin Božji, krepošću Duha Svetoga čovjekom postao, rodio se i sve nas otkupio; i da će doći suditi žive i mrtve; da će dobre naplatiti slavom nebeskom, a grešnike kazniti mukama paklenim. Vjerujem nadalje sve što vjeruje i vjerovati uči sveta mati Crkva rimokatolička. A sve to vjerujem zato, što si to navijestio ti, Bože, koji si neizmjerna mudrost i vjekovita istina, koji ne možeš prevariti ni prevaren biti, jer sve znaš i vidiš. O Bože, umnoži vjeru moju!

Djelo ufanja. Ufam se u te, premilostivi Bože moj, da ćeš mi po zaslugama muke i smrti Isusove i po mojim dobrim djelima, s pomoću tvojom učinjenim, oprostiti sve grijehe i dati slavu nebesku. A to se ufam zato, što ti, svemogući Bože, dati možeš što si obećao, i u obećanju si svojem stalan i vjeran. O Bože, učvrsti ufanje moje!

Djelo ljubavi. Ljubim te, Bože moj, svim srcem i dušom svojom nada sve, i više nego samoga sebe, jer si ti sâm po sebi svake ljubavi dostojan, i zaradi tebe ljubim bližnjega svoga kao samoga sebe. O Bože, užezi ognjem ljubavi svoje srce moje, te iz ove goruće prama tebi ljubavi jako se kajem, što sam ikada uvrijedio tebe, neizmjerno dobro. Mrzim na sve grijehe života svoga i to većma nego na ikoje drugo zlo. O da te nisam nikada uvrijedio! Tvrdo odlučujem da ću se čuvati svakoga grijeha, te volim umrijeti nego ikojim grijehom, osobito smrtnim, uvrijediti tebe, najveće dobro. A sve ću počinjene grijehe po milosti tvojoj iskreno ispovjediti i dostojnu za njih pokoru učiniti. Smiluj mi se dakle, svemogući Isuse, i budite mi na pomoć, milostiva Marijo i sveti Josipe! Amen.

10 Ispovjedne molitve

Prije ispovijedi. Molim Vas, oče duhovni, za sveti blagoslov da mogu pravo i potpuno očitovati svoje grijehe.

Ja nevoljni grešnik tužim se Bogu Svemogućemu, blaženoj Djevici Mariji, svim svetima i Vama, oče duhovni, namjesto Boga, da sam od svoje zadnje ispovijedi koju sam (primjerice: o Uskrsu, Božiću, pred dvije tri nedjelje itd.) izvršio, često i mnogo sagriješio.

Poslije ispovijedi. Za ove i za sve ostale grijehe svega života svoga kajem se od svega srca, što sam uvrijedio Boga, najveće i najmilije dobro. Mrzim na sve svoje grijehe i tvrdo odlučujem da ću se popraviti i da neću više griješiti. Molim Vas, oče duhovni, naložite mi spasonosnu pokoru i odriješite me od grijeha.

11 Molitva prije propovijedi

Dođi Duše Sveti, treća božanska osobo, duše naše posvetitelju i svega dobra udjelitelju! Zadahni pameti naše i ognjem ljubavi svoje užezi srca naša da sveto evanđelje (i nauk kršćanski) možemo dobro razumjeti, zapamtiti, izvršivati i izvršujući duše svoje spasiti. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

12 Anđeo Gospodnji

(Moli se ujutru, u podne i uvečer, kada zvoni Gospi na pozdrav.)

Anđeo Gospodnji navijestio Mariji, i ona začela po Duhu Svetom.
Zdravo Marijo itd.
Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj. Zdravo, Marijo itd.
I Riječ tijelom postala, i prebivala među nama. Zdravo, Marijo itd.
Moli za nas, sveta Bogorodice.
Da dostojni postanemo obećanja Kristovih.

Pomolimo se! Milost svoju, molimo te, Gospodine, ulij u duše naše, da mi koji smo po anđelovu navještenju spoznali utjelovljenje Krista, Sina tvoga, po muci njegovoj i križu k slavi uskrsnuća privedeni budemo. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.

(Obično se još ovdje dodaje: Oče naš i Zravo, Marijo! za duše u čistilištu.)

13 Zdravo, kraljice! (Salve Regina)

Zdravo, kraljice, majko milosrđa, živote, slasti i ufanje naše, zdravo! K tebi vapijemo prognani sinovi Evini. K tebi uzdišemo tugujući i plačući u ovoj suznoj dolini. Svrni dakle, odvjetnice naša, one svoje milostive oči na nas, te nam poslije ovoga progona pokaži Isusa, blagosloveni plod utrobe svoje. O blaga, o mila, o slatka Djevice Marijo!

14 Prije nauka

Djela naša molimo, Gospodine, milošću svojom pretječi i pomoću svojom sprovodi da se svaka naša molitva i djelo s tobom uvijek počinje, i započeto da se s tobom dovrši. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

15 Poslije nauka

Hvalu ti uzdajemo, svemogući Bože, za svakolika dobročinstva tvoja. Koji živiš i vladaš u vijeke vijekova. Amen.

16 Slava

Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu. Kako bijaše na početku, tako i sada, i vazda, i u vijeke vijekova. Amen.